

Erdélyi Protestáns Lap

AZ ERD. REF. EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA.

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület.

Felelős szerkesztő: NAGY KÁROLY th. tan.

A szekularizáció és a ref. papság.

(Folytatás és vége.)

Hogy a társadalom beteg, izgatott, lázban van — azt hathatósan bizonyítják a lelenczházak, börtönök, otthonok, szeretetházak, jótékonyági intézetek, bolondokháza stb. stb. rohamos építésének szüksége. Ez azt bizonyítja, hogy roppant nagy s folytonosan szaporodik a társadalom testi és lelki betegeinek, nyomorékjainak, gonosztevőinek, szegényeinek sokasága. De egyszersmind hathatós vád a társadalom ellen. És ezt a vádat nem szünteti meg a humanizmus, az altruizmus nevében tett szónoklatok, áldozatok, nem ha milliókat meg milliókat táncolnak össze a nyomor enyhítésére, ha fényesebbnél fényesebb, kényelmesebbnél kényelmesebb börtönöket, lelenc és szeretetházakat emelnek, mentől több rongyos egyleteket alkotnak. Egészséges, isten lelke szerinti társadalomban kevés azoknak száma, kik idegenek ingyen segélyére szorulnak. Ott mindenki tisztességesen megélhet a maga szorgalma, becsületes munkája, takarékosága után. Ide pedig jellem tisztaság, világos fő, akaraterő, munkaszeretet, képzettség kívántatik, melyeket egységbe foglal, egy célra irányít az újjá szülő léleknek ereje, mely maga az isteni szeretet. Ez a szeretet a maga hamisítatlan tisztaságában, mennyei lényességében az egyes individuumokban, személyekben, egyedekben nyilatkozik meg. Az a társadalom, mely ily egyedek, személyek, élősejtek szerves egésze másképen alakul, mint akár a kapitalizmus, akár az eüdajmonizmus, akár a kollektivismus társadalmá, melyeknek oly sok betege nyomorékja, elzülöttje van.

Ha a ref. papokat az újjászülő lélek gyűjtötte össze a papi kongresszusra s oda szívökben, lelkükben magukkal vitték az evangéliumszerű individualizmust és liberalizmust s ez alapon szervezik a papi szövetséget: nyugodtak lehetnek, helyesen cselekedtek. Mellőzve a külső ellenfeleket — a hivatalos egyház úgy nyilatkozott, hogy nem cselekedett he-

lyesen. Ebből vagy az következik, hogy a hivatalos egyház — bár hirdeti — nem engedheti meg — legalább ez idő szerint a protestáns *individualizmus és liberalizmus működését, vagy az, hogy nem is akarja annak létezését.* Mind két eset már magában is elég lesújtó. Hát ha még ehhez hozzá adjuk azt a kényszerűséget, hogy a szent nép és királyi papság egységében, a magyarországi egyetemes ref. egyház kebelében éppen akkor kellett ily válságnak beállni, mikor az erők egységére a legnagyobb szükség van.

És itt eszembe jut — ezzel végzem is fejtegetéseimet — az a patriarchalis régi idő, mikor a pápista, lutheranus és kálvinista pap egyetértő barátságban kergették a pagát ultimot. Akkor történt, hogy a pápista pap valahányszor kimondta a tulet-roát és pagát ultimot, mindig megvesztette; a lutheranus pap soha sem mondotta ki, de mindig megnyerte; a kálvinista ki is mondotta, meg is nyerte. Napjainkban a patriarchalis viszonyt a féltékenység, gyanúsítás teljesen megszüntette; a pápista pap elbizakodott kicsinyléssel tekint eretnek kollegájára, a kártyát is úgy kavarja, hogy partnerei csak veszte séggel játszodhassanak; a lutheranus hegyezi füleit, vizsgálódik, készül, fegyverkezik a harcra; a kálvinista elpontyolodva sohajtozik: cudar, komisz világ, nem érdemes, hogy az ember benne éljen, elmegyek, lefekszem, hogy meghaljak. Meghalni azonban nem oly egyszerű dolog, mint kimondani, nem is fekszik le, hanem elmegyén a papi kongresszusra, kezébe veszi a leghatásosabb kártyát a *szekularizációt* — kimondja a játékot — tulet-roá, pagát ultimo, hat vagy vak, vagy rést ütök a kőfalon, vagy fejem zúzom össze azon.

Ennél sem kellett több. Haj rá! Szabad a vásár! a bikanyaku kálvinista papok megvadultak, hatósági engedély nélkül vadultak meg! le kell bűnközni őket, mielőtt taktikai szövetségeikkel a szociáldemokratákkal kezét foghatnának.

Horváth István.
bűrkösi ref. pap

ERDÉLYI PROTESTÁNS LAP

1907. ÉVI TÁRGYMUTATÓJA.

I. Vezércikkek, tanulmányok, iránycikkek.		Lagszám	
	Lapszám		
<i>Antal Gábor</i> : Az új egyh. törvény végrehajtása	326	<i>Nagyenyedi gimn. tanári kar</i> : Nyílt levél a szerkesztőséghez az olv. közönség számára....	43
„ Ima dr. Bartók püspök felett	422	<i>Osváth Lajos</i> : Méltánytalan gyakorlat.....	351
<i>Gróf Apponyi Albert</i> válasza br. Bánffy Dezső orsz. gyül. beszédére	41	<i>Pünkösti Pál</i> : A theol. fakultás vagyoniügyi rendezéséről	162
<i>Dr. Bartók György</i> : Püspöki jelentés.. 373, 383,	391	<i>Péntek Ferencz</i> : A magyarorsz. ref. papok kollegiumának alapszabály javaslata	280
„ Újévi beszéd	426	<i>Ravasz László</i> : A gyak. theol. történetének főirányai	99, 109, 116, 125, 130, 139, 149
<i>Ifj. dr. Bartók György</i> : Babyloni nyomok az új testamentomban	3, 11, 17	Az élet igazsága	301
<i>Br. Bánffy Dezső, dr. Bartók György</i> : Az erdélyi ev. ref. egyházkerület részvétirata Hegedüs Sándor főgondnok özvegyéhez.....	25	„ A hajnal.....	405
„ Kerületünk egyh. korm. szelleme	325	„ Dr. Bartók György élete, halála	427
<i>Br. Bánffy Dezső</i> : Országgyűlési beszéde az egyházak állami dotatiojáról	34	<i>Sándor József</i> : Dr. Bartók György.....	421
Zsinatbezáró beszéde	90	<i>Sass Béla</i> : Végrehajtási utasítás az orsz. ref. lelk. nyugd. és özv. árvai gyámintézetéről szóló VII. t.-c.-hez	186
„ gr. Apponyi A. kultuszminiszterhez középisk. tanárok fizetéskiegészítés tervezete alkalmából	121	<i>Dr. Sárkány Lajos</i> : A kollégiumok jövőbeli előjáróságai	57
„ Közgyűlési megnyitó beszéde	365	„ A theol. fakultás emlékiratához	350
<i>Barabás Lajos</i> : „288“.....	82	<i>Simon Antal</i> : Aggodalomra nincs okunk	277
<i>Benedek Károly</i> : Nyílt kérdések a nyílt levelekre	100	<i>Sófalvy Károly</i> : Az egyhm. közgy. és tanács jog- és hatásköre	221
<i>Boér Károly</i> : Az orsz. ref. lelk. nyugdíjintézet	253	<i>Dr. Szakács Albert</i> : Az egyhm. tanács jogkörének megállapításához	278
<i>Csia Kálmán</i> : Pár szó a maga idejében	245	<i>Dr. Székely Ödön</i> : Feleletek	110
„ Az országos ref. lelkész egyesület	271	<i>Tóthfalusi József</i> A berlini városi missio 90, 97, 107, 115, 123	
„ A lelkészegyesület védelme	397	„ Az epilepsziások koloniájáról 215, 223, 229, 240	
<i>Dóczi Imre</i> : Az Orsz. Ref. Tanáregyesület felterjesztése a tanári fizetések kiegészítése ügyében.....	4	<i>Tárkányi György</i> : Tanár és tanítvány.....	429
<i>Dési Gyula</i> : A magyarfenesi ügy	245	<i>Gr. Tisza István</i> beszéde	145
<i>Gidófalvy István</i> : A theol. fakultás emlékiratához	359	A lelkészi nyugdíjintézetéről és a szekularizációról	317
<i>Horváth István</i> : A szekularizáció és a ref. papság	405	<i>Ujvári István</i> : Az új zsinati törvények és romániai ref. missio.....	319
<i>Jancsó Lajos</i> : Törvény az életben	285, 294	<i>Vályi Gábor—Pokoly József</i> : A theol. fak. előjáróságának emlékirata a fak. vagyoniügyi autonómiájának tárgyában..	333
<i>Jancsó Sándor</i> : Titkári jelentés.	85, 91	<i>Váró Ferencz</i> : Hátirat	118
<i>Kenessey Béla</i> : Husvét.....	97	További kérdés.....	213
„ Gyászbeszéd Bartók püspök felett	424	A törvény az életben	309
<i>Király Béla</i> : Gyakorlati kérdések.....	9, 49	A romániai ref missio az új egyh. alkotmányban	329
„ Ref. önkormányzatunk	193	<i>Veress Gábor</i> : Énekes könyvünk ügyében..	74
<i>Dr. Kristóf György</i> : A további kérdéshez (püspökválasztás).....	342	Név nélkül: A két prot. egyház közös bizottságának felirata a 48:XX. t.-c. 2. §-ba ütköző sérelmek tárgyában 33. Egyházi törvényeink királyi jóváhagyása 50. Az egyetemes „Énekeskönyv“ ügye 53. A kepekérdéshez 58. Gróf Tisza István egyh. főgondnok 81. Egy indítvány a papi fizetésre nézve 85. Az 1848. XX. t.-c. 2. §. 105., 113. Előkészület az új egyh. törvények életbeléptetésére 122. Az egyh. törvények III. cikkének végrehajtásához 129. Kerületünk egyházalkotmánya és az új zsinati törvény 153. (Veterán) A pap a templomban 163. Ravasz László: Bevezetés a gyakorlati teológiába (N. K.) 166. A régiek elmúltak és mindenek megújultak (Veterán) 170. Sürgős teendőink (Szamosmenti) 177. Észrevételek (V. B.) 180. Az E. T. életbeléptetése (x + y) 187. Az egyhk. képviselők választásához (Kongruás) 213. A dési egyhm. vél. javaslatai 238. Az új syllabus 263., 279. Az orsz. ref. lelk. nyugdíjintézeti törvény végrehajtásához	
<i>Lőrincz Gábor</i> : Kérdések a nyugdíjintézet ügyében	270		
<i>Nagy Károly</i> : Az új év feladatai	1		
A magyarországi ev. ref. egyház theol. akadémiáinak, illetőleg fakultásainak szervezeti tanulmányi és vizsgálati szabályzata 26, 37, 42	51		
„ Egyházunk és gr. Apponyi miniszter	65		
Egyházi törvényeink megerősítő „záradéka“ és a nem állami népiskolai törvényjavaslat	73		
A kereszt világossága (Heyn)	89		
„ Egyházkerületünk alkotmányrevíziója	137, 161		
Új korszak küszöbén	169		
„ A kollegiumi igazgatótanácsok	186, 205		
„ Az orsz. ref. lelk. nyugdíjintézet	237		
Felvilágosításul	253		
Egyházunk és a Magyar Szó	261		
Reform. papi kongressus	293		
„ Egyházkerületünk egy éve	357		
Egyházkerületi közgyűlésünk	370		
„ Br. Bánffy Dezső beszédének hatása	381		
Megjegyzések Csia Kálmán cikkére	399		
Az orsz. ref. lelkészegyesület	389		
Bucsuzó Bartók püspök sirjánál	425		

(Pásztor) 269. Orsz. ref. lelkészkongresszus (T) 313. Lelkészejellegű tanárok (Idem) 320. Az orsz. ref. lelkészkongresszus által elfogadott határozati javaslat az 1848. XX. t.-c. végrehajtása tárgyában 320. A reformáció tanítása (Dr.) 349. A kiáltó szó (Dr.) 389. Az O. R. L. E. alapszabályai 391. Adventi remény 397. Az O. R. L. E. ügyei 407. Visszapillantás az 1906. okt 21—23. napjain tartott székelyudvarhelyi ker. soc. kurzus és annak tanulságaira 2., 10., 17. Törvényjavaslat a néptanítók járandóságairól 66. Szent éjszaka 413.

II. Tárca.

	Lapszám
<i>Benedek Dénes</i> : Elnöki megnyitó.....	195
<i>Berde Mária</i> : Finale	217
<i>Berde Sándor</i> : Örömnapiak Domboson	288
<i>Czirmay Zoltán</i> : Székely J. kézdívsárhelyi lelkész.....	62, 71
<i>Elekcs Viktor</i> : Eperjesi Zsigmond erd. ref. püspök körlevele	257
Keresztes Máté erd. ref. püspök körlevele	346
<i>Kis Mózes</i> : Ima	132
<i>Rauwenhoff-Bartha D.</i> : Új a protestantizmusban.....	402., 409., 417
<i>Szabolcska Mihály</i> : Nagy város zajában.....	209
" Karácsonyi emlékek.....	413
<i>De Witte-Bokor</i> : Feleségválasztás (egyh. beszéd) 6., 14	6., 14
<i>Török István</i> : Kövendy János professzor lemondása	393
<i>Vajda Ferenc</i> : A társadalmi fejlődés és a protestantizmus	376

III. Egyházi élet.

(Tudósítások az egyh. megyei, kerületi, konventi, zsinati gyűlésekről, értekezletekről és ünnepélyekről.)

Szabad lyceum Nagyenyeden 12. A zsinat hetedik ülészeke 87., 94. Bonchidai ref. egyh. község presb. gyűlése 88. Lelkészebeiktatás Vulkánban 88. Vallásos estéek Brassóban 95. A magy. prot. irod. társ. vál. gyűl. Bpestben 95. Bekecsalji egyh. értekezlet 103. Küküllői ref. egyhm. közgyűlése 104. Főgondnoki beiktatás 126. Háromszázados ünnep 126. Egyker. közgyűl. meghívó 134. Székelyudvarhelyi egyh. élet 134. Gróf Tisza István főgondnoki beiktatása 141. Egyházkerületi közgyűlés 171., 178. Kun Bertalan püspök jubileuma 175. A marosi egyhm. egyh. Értekezlete 175. Egyh. értek. közgy. Mezőbándon 197. Udvarhelyi ref. egyhm. egyh. értekezlete 198. Egyhm. közgyűlések 247. Az erdővid. ref. egyhm. közgyűlése 264. Az egyházmegyékből 271, Szászsebesi lelkészi búcsuzó és papbeiktatás 295. A zilahi napok 312. Templomszentelés Csórán 321. Az orbai ref. egyhm. ünnepe 336. Nagyenyedi egym. rk. közgyűlése 345. Egyet. konventi ülések 352., 360. A széki egyhm. közgyűlése 354. A nagyszabeni egyhm. közgyűlése 362., 376. Egyházkerületi közgyűlésünk lefolyása 370., 374, 385. Huszonötéves papi jubileum 385. Nagyenyedi egyhm. őszi rendes közgyűlése 408.

IV. Tudósítások az Igazg. Tanács üléseiről.

76., 86., 92., 102., 109., 131., 165., 173., 194., 282., 314., 344., 400.

V. Irodalom.

Dr. Bartók György: Theol. tudomány és lelkipásztori képzés 87. 133. (Király Béla). Előfizetési felhívás 6., 22., 393. *Maszyk Endre*: Jézus élete

evang. képekben 20. (Tankó Béla) *Nagy László*: Egyházi zeneirodalom 329. V. B. Gyakorlati levelek egy kezdő lelkipásztorhoz (Minor). 156. Ref. predikatori tár 46., 77., 216 *Simon Elek*: Eredeti egyházi beszédek 150. *Bóhm Károly*: Axiológiája 140., 149., 182., 189., 207., 216., 226., 250., 257., 266., 274., 289., (Tankó Béla). *Ifj. dr. Bartók György*: Az akaratszabadság problémája 305. *Ravasz László*: Schopenhauer aesthetikája 154. (Tankó Béla.)

VI. Iskola.

E. T. B. ülése 29. Bodor János: Szászvárosi Kun-koll. el. iskolájának államosításához 61. Törvényjav. a nem áll. el. iskolák jogviszonyairól és a községi és tel. néptanítók járandóságairól 66. Szeretetházi felvétel és értesítés 181. Evzáró ünnepély a theológián 197. Tájékoztató a kolozsvári kollegiumba való felvételtől 206. Értesítés a kolozsvári ref. theológiáról 223. Tudnivalók a nagyenyedi kollegiumba való felvételre nézve 225. Péter Mózes: Tájékoztató a sepsiszentgyörgyi ref. kollegiumba és internátusba való felvételtől 230. Értesítés a székelyudvarhelyi ref. főgimnáziumra vonatkozólag 243. Tudnivalók a Wesselényi-kollegiumra vonatkozólag 249. Kollegiumok értesítői 248, (székelyudvarhelyi) 255, (sepsiszentgyörgyi) 265, (zilahi) 272, (marosvásárhelyi) 286, (szászvárosi) 296, (nagyenyedi) 304, 310, (kolozsvári) 230, 241.

VII. Külömfélék:

Minden számban. Fontosabbak. Tanáraink a nemz. kultúra egy új mezejének szolgálatában 16. Egy főuri avertálás 16. Nyílt kérdés az O. R. parochiális könyvt. biz. intézőihez 16. Nyilvános köszönet 16. Felvilágosítás (dr. Antal Géza) 23. Az O. K. T. E. ügye 23. Nyílnak a szemek 23. Az 1907. évi kultuszbudget 29. A jöttvő szeretet 30. Köszönetnyilvánítások 30. Nyilvános köszönet 47. Közérdekű kérdések 54. A kolozsvári ref. iskolák államosítása 55. Ref. el. iskola áll. mozgalom Szászvároson 55. Kétségbeejtő számok 55. Felsülés 55. Nyugtázás 56. Egyh. ker. alkotmánya zsinat előtt 63. Zsinati gyűlés 63. Temetés megtagadása 64. Kitüntetés 71. Dr. Kolozsvári Sándor jubileuma 71. Hegedüs Sándor alapítványai 71. A klerikálizmus Magyarhonban 72. Rendelet a baptistákról 72. Gróf Apponyi Albert látogatása 78. Az áll. tanítói fizetésekről szóló törvényjavaslatokról 78. Köszönetnyilvánítások 79. Felekezeti iskolák államsegélye 96. A nemzetiségi egyházak és a népisk. törv. javaslatok 96. Nyilvános köszönet 112. Középk. tan. áll. fizetésekiegészítése 119. Nyilvános köszönetek 119, 134, 151, 159, 284. Az Emke ünnepi közgyűlése 151. A vallásfelekezettől való kilépés felülvizsgálata 151. A konfirmáltak egyesülete Deésen 151. A kolozsvári ref. koll. 300-ados fennállásának jubileuma 167. Az állam az egyház szolgálatában 183. Lefelé a lejtőn 183. Egy osztrák képviselő a klerikálizmus ellen 189. Reformátusok vagyunk-e? 210. Haladó klerikálizmus 211. Egy papfiu áttérése 217, 227. Esperesi konferencia 227. Amikor az egyház érdekeit saját tagjaival szemben kell védelmezni 227. Orsz. Ref. Lelkészegyesület 251. Prot. sajtóiroda 251. Felekezeti iskolák érdekében 251. Új syllabus 251. Új valláserelem 258. Modern szellem egy iskolában 259. A theol. tanárok fizetésrendezése 275. Az egyet. ref. egyh. adóalap végrehajt. biz. alakuló ülése 298. Erd. ref. tanárok értekezlete 298. Püspöki körut 330. Hírek a konventi ülésekről 347. A tan. ifjuság reform. évfordulati ünnepélyei 355. Az országban megingott vallási béke és annak okai 393. Kolozsvári ref. egyh. közs. isk. áll. küldöttsége 403.

VIII. Gyászrovat.

Hegedüs Sándor, Kovásznai Bogdán József, id. Lymossy Lajos 7. Kis Pál, Székely Iván János 22. imai szentbírod. széki gróf Teleki Domokos, özv. p Sándorné szül. Péterffy Károlina 29. Uzoni Zayzon ibor 39. Belle Lajosné szül. Fekete Jolán 46. Kádár i 45. Gyulafehérvári Somogyi Albert 63. Gíczei ószeghy Mór 103. Sepsinagybaconi Molnár Endre 3. Czirmay Sándorné szül. Hoffmann Amália 103. háltz Elekné szül. Lécfalvi Csákány Jozefin 103. János János 118. Cofalvi Csia György 118. Kocsis

Elek 126. Id. Bitay Mihály 126. Elek Lajosné 120 Zaláni Séra Lajos 143. Gombos József 150. Strom: László 174. Landmann Ida 174. Volloncs Miklósn szül. László Róza 183. Néh. Mihály Endréné Kovászn: Vajna Anna 183. Kálnoki Bedő Józsefné szül. Nagy berivoi Boér Karolina 183. Székely Sándor 18: Sebestyén Ferenc 189. Dr. Ballagi Géza 209. Lászl János 217. Nagy Miklós 232. Vajna Gábor 25 Cseresznyés Ödön 275. Bedő Andrásné szül. Bed Anna 283. Kiss Elek 299. Solymossy Endréné szü Kádas Vilma 299. Madaras János 322. Bibarcfalv Tóth Tamás 347. Jakab Károly 347. Benedek Gábor 35:

Kimutatás

az 1907 év folyamán megjelent általános érdekű igazgatótanácsi és püspöki rendeletekről.

Melyik szám-ban?	Hivatalos szám	Kelte	A r e n d e l e t t á r g y a	Oldal-szám
4	127—1907	I. 17	A közig. és fegy. biráskodás egyesítése tárgyában	32
5	153—1907	I. 17	A theol. alap. és lelkész kép. vizsg. idejének megváltoztatása	39
5	465—1907	I. 28	A másolati kongrua okmányokról	40
5	505—1907	I. 28	Az egyházi portomentesség értelmezéséhez..	40
6	552—1907	I. 30	Névtár adatai és szerkesztés tárgyában	48
10	600—1907	II. 22	A mellékfoglalkozás-jellegű kántorságok díjlevelei	80
11	1156 1907	III. 7	Térkép-kitiltás	88
15	556—1907	III. 21	Közalapi járulékok befizetése tárgyában	120
15	120—1907	III. 28	Szeretetházi járulékok új megállapítása.....	120
15	1585 - 1907	IV. 4	Értesítők beküldése az „Orsz. Paed. Könyvtár“-ba.....	120
16	154—1907	III. 28	Egyházi műkincsek elidegenítéséről	127
16	1280 1907	III. 28	Lelkészi özv. árv. gyámintézet-járulékok kirovásáról	127
16	121—1907	III. 28	Szabályzat a theol. ifjak segélyezéséről	127
16	119—1906	III. 28	Hivatalos kiküldöttek napidíj- és útiköltség-szabályzata	128
17	1249—1907	III. 28	Utasítás a körlelkési jelentések szerkesztésére nézve.....	135
19	156 1907	IV. 19	Felekezeti népiskolák államosítása	152
23	2067—1907	V. 16	A kézbélyegzők mellőzése tárgyában....	184
24	2476 - 1907	VI. 3	Az új népiskolai törvény végrehajtásához	190
24	2392 - 1907	VI. 3	A tanárok egyévi önkéntessége tárgyában	191
24	2497—1907	VI. 3	A d.-tuzlai gimnázium jogviszonya.....	191
24	2408—1907	VI. 8	Az értékpapirokba fektetendő tőkéről	192
24	3447—1907	V. 16	Alapítványok nyilvántartása és ellenőrzése	192
25	2467—1907	VI. 15	Az új egyh. törv. kihirdetése tárgyában I—XV. körlevél.....	198
27	2287—1907	VI. 15	El. isk. tanítók próbaesztendeje	217
27	3219 - 1907	VII. 2	Egyházi adócsökkentés körüli eljárásról	218
27	2990—1907	VI. 25	Cs. és kir. konzuli akadémia pályázata	219
28	3250 1907	VII. 6	Iskolaszereződések 4 példányban állítandók ki	228
29	2542—1907	VI. 15	Lelkészek tudományos művei kiadói segélye	233
34	4004—1907	VIII. 19	Javító vizsgálati kérések jul. 15-ig küldendőek be	276
36	4056—1907	VIII. 22	Ideiglenes tanerők alkalmazásáról	291
36	4327—1907	IX. 3	Deszt féle latin nyelvkönyv	292
36	4168 - 1907	VIII. 22	Orsz. közalap új kivetése	292
36	4001—1907	VIII. 22	Önálló énekvezérek választása.....	292
37	4160—1907	VIII. 22	Egyházm. tisztségviselők választásának bejelentése	299
38	4085—1907	VIII. 22	Demeter Gyula eredeti papi oklevele megsemmisítettik	307
38	3428 1907	VIII. 22	Pecsétnyomók készítése.....	308
38	4167—1907	VIII. 22	Lelkészek mellékfoglalkozása körüli eljárás	308
41	4497—1907	IX. 19	Pályázati célból kért szolg. bizonyítvány teljessége	331
41	4970—1907	X. 9	Vagyonleltár és rovatos kimutatás kiállítása	332
45	1038—1907	XI. 4	Más kerületből pályázók szolgálati bizonyítványa	364
50	4891 - 1907	XI. 20	Ref. szellemben írt népisk. tankönyvek.....	403
50	5218—1907	XI. 28	Iskolaállamosítási kérvények felszerelése	404
52	6255—1907	XII. 16	A kongruából levonhatókról	419
52	6171—1907	XII. 14	Elemi iskolai iskolátogatók	420
52	755 - 1907	XII. 17	Tankötelesek nyilvántartása	420

Erdélyi Protestáns Lap

AZ ERD. EV REF. EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA.

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület.

Felelős szerkesztő: NAGY KÁRCLY, th. tanár.

Szerkesztőség, hova: kéziratok és magán előfizetések bérmentve küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 4. a.tó.

Előfizetési ár: egész évre
félévre

12 kor.
6

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN.

Az új év feladatai.

Minden napnak, minden munkakörben, meg van a maga feladata. Az új idők azonban a régi feladatok mellé újakat is adnak, a melyek rendszerint módosítólag bolygatják a régi feladatokra is.

Anyaszentegyházunknak is meg vannak a régi és új feladatai, melyeket meg kell különböztetni az új esztendő.

Az első, legfőbb, legrégebb és legáltalánosabb, a mihez képest minden egyéb csak eszköz: a hitélet ápolása. Mag az evangélium a hit szülötte és a hit fenntartója.

Az evangéliumnak és tökéletességre megsegítésének legfőbb cél az Isten-országa, minden egyéb ennek eszköze, bázisa, munkamezője. A legfőbb célban benne foglaltnak minden egyéb feladat; a mint az Idvezítő kifejezi: *először az Istennek országait*

ráadásul megadatnak tőlünk a Hite evangéliumi protestáns értelemben.

Személyes hitet az élő Istenben, melynek konzekventiáit is kivonjuk úgy az élet mint

világnézetekben. erre volna minálunk legnagyobb szükség. Híveink vezetői nagy részével egyetemben ingadozik a tehetetlenség és csudahiten épülő római vallásosság és a vallástól

és egyháztól idegenkedő természet-tudományi félfelvilágosodottság között. Népünk nagy része

a hol még nem ingatta meg az élet és a halál fuvalma a vallásosságot, ebben a katolikus tekintély- és csudahitben jelentkező kegyességben él. Még buzgón gyakorolja a vallást

a kultuszban, de már nem annyi odaadással erkölcsiségben. Műveltségünk túlnyomórészt nagy

százaléka a természet-tudományi világnézet leg- többször félig s így helytelenül értett jelszavai

által vezetett, ma is a materializmus posztív nyában jár, melyet életnézetében hol csak pillanatokban élő hedonizmus, hol rafinált

egoizmus irányít életujukon, melynek végén a csődöt mondó skepticizmus és a világgyűlölő pessimizmus ásitának. Innen, hogy a hol a

tekintély kihívó biztossággal és önérzettel mer-

fellépni, mint egy tyrannus előtt az előbb ordító tömeg, egyszerre és tömegesen meghódol s engedi magát a vezetők jármába fogatni. Ebből magyarázható alsóbb néposztályunk conversiója a katholicizmus iránt; s mert a sok földi javakat és világi előnyöket félő magas arisztokrácia azt látja, hogy a katholicizmus még mindig tud tömegeket vezetni innen érthető meg hódításai ezekből a körökből.

Ezekkel szemben nekünk a hitélet ápolását a protestáns szellemében azon irányban kell munkálnunk, a mely vallásos alapokra nyugodt jellemeket szül. A hagyományos kálvinista puritánizmus nem annyira kultuszunk

esztétikai hiányait jelentette, mint híveink erkölcsi purizmusát, feddhetetlen tisztaságát.

Ennek visszaállításán kell munkálni egy az evangélium szelleméből áthatott theisztiku világnézet megleremtése által híveink lelkében.

Mert ha meg van: „mindenek ráadásul megadatnak” minékünk. Meg a szociális bajok

orvoslása, melyek második főfeladatunkat képeznek és meg egyházunk anyagi szükség-

geknek természetes és egészséges kielégítései, — melyekben harmadik főfeladatunkra kell munkánknak rámutatni.

Igen; a szociális bajok orvoslásán való közremunkalást is egyházunk részéről, vallás-erkölcsi tetteiről vezetjük le s állítjuk, hogy csak az erkölcsi orvoslás. A régi kálvinista puritánizmus helyreállítása többet segítene ezen a bajon mint minden csodaszer, melyet úgy állítunk, hogy keresnek. Nem állítjuk ezzel, hogy nincs szükség egyben közgazdasági és politikai orvoslásokra is, de igen azt, hogy a mi

csaknem beláthatatlanul fokozódó világi és anyagi igényeknek nem fog határt szabni s belső korlátot állítani fel az az erkölcsi puritánizmus, mely az élvezet helyébe a munkát, a vágyakozás helyébe a kötelesség fen-

ntartását, a fényűzés előkelősége helyébe a jellemes becstelenség arisztokráciáját ülteti: addig

hiába való lesz minden jövedelem fokozás

alán önérték, akár az államsegély formá-

jában, akár szövetkezeti uton, akár fizetés-emeléssel. Félre ne értsenek! Nem azt mondom ezzel, hogy szükségünk mindezekre nincsen; csak azt, hogy ezek nem az egyetlen és nem is a legeslegfőbb orvosság. De annál erőteljesebben hangsúlyozom, hogy a mikor már annyi szociális orvos dolgozik a beteg meggyógyításán, hol a Darányi, hol a Szterényi, hol a Bokányi, hol a pápa receptje szerint: ideje volna már, hogy a hivatott orvosok vennék elő már a Jézus Krisztus receptjét is, melyről a történelem sárgult lapjainak tradíciói beszélnek, hogy alapjában hasonló betegségekből már többször gyógyította meg a világot. Hogy az ez irányú főfeladat, mely egyházunk vezetőire vár nem teszi feleslegessé a munkás részvételt a más irányú gyógyításban is: természetes. A láz okának megszüntetése nem teszi feleslegessé a gyógyuláshoz — a megerősödés feltételeinek alkalmazását: a jó táplálkozást, tiszta levegőt stb. — szóval a szociális bajok orvoslásának anyagi támogatását, melyben részt venni közös kötelességünk, sőt még ebben is vezérkednünk ott, hol derekabbak kezébe nem adhatjuk a vezéri pálcát.

E kettős munkának eredményei önként mérsékelnék a harmadik bajt: *egyházunk anyagi szükségét*. Vallásos és jómódu nép akar is, tud is áldozni a maga egyházáért, vallásáért. Híveink buzgósága volt a múltban egyházunk élő tőkéje, az áldozatoknak elégséges forrása. Ennek a forrásnak nem is szabad eldugulnia. A mely pillanatban eldugul: — egyházunk halott; vallásunk nem megelevenítő élet. Hogy az utóbbi időkben vize lassan csörgedezett, itt-ott alig csepegett: egyebek mellett az is volt egyik oka, mert ahelyett, hogy mélyebbre ásva gazdagabb forrást nyitottunk volna meg, mely *önként* ontotta volna az üde vizet, a sekélyke forrást pumpoltuk modern gőzszivattyukkal, mely felzavarta a kevés vizet s a mit kipréselni tudtunk is: az is élvezhetetlen volt és nem üdítő. Azért e kérdésben is azokkal tartok, kik nem akarják existenciájukat egy teljesen idegen forrásra — az államsegélyre — bízni végleg, hogy aztán teljesen ettől váljunk függővé, hanem a mostani szükség által kényszerítve igénybe venni azt, a nélkülözhetetlenekben, de egyben saját forrásaink regenerációján munkálni. Franciaország példája eléggé bizonyítja, hogy mankón járni nem egészséges dolog, mert ha elveszik a mankót: tehetetlenekké leszünk.

Tudom, hogy a melyekre reámutattam a legnehezebb, óriási feladatok. De hát nagy feladatokhoz hozzá nő az ember is — Isten segedelmével.

E segédelmet adja az Isten az új esztendőben; feladataink nagyságának tudata által fokozza erőit az ő országa munkásainak!

Nagy Károly.

Visszapillantás

az 1906. okt. 21—23 napjain tartott székelyudvarhelyi keresztény szociális kurzusra és annak tanulságai.*

Mottó: „Quot capita, tot sensus“ ergo: „Audiatur, et altera pars“!

Szóban forgó kurzus programjának gazdag volta, a dolog aktualis jelentősége és az a körülmény, hogy sokan voltunk jelen, tehát illő, hogy többen szóljunk a tárgyhoz, mert „quot capita, tot sensus“, — meg ez a közmondás is, hogy „több szem többet lát, több fül többet hall“: indítottak arra, hogy — dacára a „Vasárnap“ múlt évi 43. és következett számaiban „Küzdelem a szociáldemokracia ellen“ című cikksorozatnak, mi is közöljük a székelyudvarhelyi keresztény szociális kurzusra vonatkozó benyomásainkat és elmondjuk egyéni véleményünket is.

Előre bocsátjuk, hogy nem célunk se részletes ismertetésbe, se mélyebb *krilikai boncolgatásokba* bocsátkozni, hanem a kurzusra *visszapillantva*, illetve a felett csupán *rövid szemlét tartva*, az abból *levonható*, sőt önként is leszűrődött *tanulságokat* foglaljuk össze, *hátha ez még hasznunkra is válik!*

A székelyudvarhelyi róm. katolikusok a szent Miklósról elnevezett felső templom belső megújítása alkalmából f. évi október hó 24-én templomszentelő ünnepet tartottak.

Azzal kapcsolatban, illetve azt megelőzően zajlott le a sok tekintetben érdekes és tanulságos keresztény szociális kurzus is. A nevezett templom belső nyitása és kivált festése nem csak fejlett ízlésre vall, hanem *nemes egyszerűségében* meglepő és éppen ezért — ha már mi is, festetünk — akár ami prot. templomaink festésénél is mintául szolgálhat.

A kurzus tartói *csöndben*, parádés zaj nélkül érkeztek ide és kitarító buzgalommal végezték építő egyháztársadalmi munkájukat.

Gazdag programjukban már előre azt ígérték, hogy *nyilvános* előadásai *vallási*, avagy *politikai* pártszínezet nélkül valók lesznek.

És — dicséretükre legyen mondva — ígéretüket annyiban be is váltották, amennyiben más hitvallásukat — tudunkra — nem sértettek; a felekezeti béke ellen nyílt hadat nem üzentek és *politikai irányu* vagy éppen pártszínezetű nézeteket se kockáztattak, sőt beszédeikben olykor-olykor mintha föltűnt volna a felénk való közeledni akarás és az elismerés egy-egy halavány szikrája.

Igy p. o. egyik előadó (Sz. A.) éppen testvéri jobbot nyújtott, amidőn azon ohajának adott hangot, vajha a *magyar r. kath. papok a prot. papsággal* együtt működhetnének a nemzetközi socialisták mindent leromboló és fölforgató törekvéseinek megakadályozására!

Egy másik számot (Sz. J.) pedig a *kath. legényegylet és iparos tanonc-otthon* szervezetét ismertetvén, kinyilatkoztatta, hogy szívesen ismertetné a többi ilyen célzatu hazai egyesületeket is, de azokat nem ismeri; tehát csak azért mellőzi a mieinket is.

Mig dr. *Prohászka* püspök a nővédelemről beszélvén, a budapesti katolikus leányvédő egyesület mellett a *prot. Loránffy Zsuzsánna* egyesületről is elismeréssel emlékezett meg.

Öszinték voltak-e ezek a nyilatkozatok? csak az Isten a megmondhatója.

De vegyük jóba, hiszen mindnyájan magyar honpolgár volnánk és a fenyegető veszély is közös.

Az előadók — a kik közül sokan neves *politikai* és *egyházi szónokok* mindnyájan a tudomány és a szónoki dialektika fegyvereivel fölszerelve és tömér-

* Ez érdekes cikket tárgyhalmaz miatt csak most adhatjuk, de talán tanulságai annál aktuálisabbak az új év alkalmából, Szerk.

dek anyagi, erkölcsi, fizikai és szellemi apparátussal ellátva léptek sorompóba.

És a szónokok mindenike arra törekedett, hogy a mai forrongó társadalom tátongó sebeit fölmutatva, azokra gyógyító balzsamot ajánjon és a megbillent mérleget helyre állítsa, a fájó sebeket begyógyítsa.

Es habár a sokféle javító eszme néha egymással is ellentmondásba került és e miatt aztán nem mindig lehetett föllelni a kivezető igaz utat, mégis elmondhatjuk, hogy az előadók többsége igyekezett olyan gyakorlati tervezeteket ajánlani, amelyeknek megvalósítása nemcsak szükséges és hasznos, hanem egy kis jóakarattal könnyen lehetséges is.

És — habár azt is elhisszük és megengedjük, hogy az előadóktól az önzés távol volt, de nekünk mégis úgy tetszik, miszerint kitűzött céljuk nemcsak az, hogy a nemzetközi szociáldemokratikus törekvések káros tulzásai és kóros elfajulása elé védőgátat építsenek, sorompót emeljenek, hanem egyben a r. katolikus hitélet fejlesztése, a szerintök egyedül üdvözítő egy akolba terelés és a kath. egyháztársadalmi munka mélyítése; tehát felekezeti érdek, sőt az sem lehetetlen, hogy a háttérben néppárti törekvések is lapanganak.

Mert különben honnan és hogyan magyarázható meg az, hogy annyi fölkért jeles egyházi és világi szónok között egyetlen protestáns se akadt?

Valóban róm. kath. honfitársaink a saját felekezeti céljaik előmozdítására igen ügyesen és elég eszélyesen tudják megragadni és fölhasználni nemcsak a templomszentelési ünnepélyeket, hanem minden más kinálkozó alkalmat, kapcsolatba hozva azokat a mostani, éppen kapóra jött nemzetközi szociáldemokratikus tulhajtásokkal és ki-kitörő sztrájkokkal, melyeknek rendezői és követői nem ismernek se Istent, se embert, se vallást, se királyt, se hazát. Jelszavuk pedig: minél több bér, minél kevesebb munka és kényelmesebb megélhetés; meg aztán, hogy „le a pénzárisztokráciával és le a kath. főpapsággal is!

Am e tekintetben is tanulságot vonhatunk a hallottakból. A kurzusokon különben állandóan nagy számu és többnyire előkelő, intelligens közönség vett részt, felekezeti különbség nélküli a fokozódó érdeklődéssel.

Az elnöki széklet, egyházi részről Mikes János gróf helybeli esperes-plebánosnak, a kurzus összehozójának ajánlatára Szentiványi Károly az orsz. kath. szövetség igazgatója és a néppárti „Új lap” főszerkesztője, világi részről pedig dr. Kovácsy Albert, helybeli ügyvéd és országgyűlési képviselő foglalták el és a több napos kurzus alatt két ízben gyűltek össze

Az előadások sorát Haller István az országos kath. szövetség titkára, ez a rokonszenves és temperamentumos ifju szónok s az „Új lap” felelős szerkesztője nyitotta meg, aki a szociális mozgalmakról és azok elfajulásáról beszélt, kellő tárgyilagossággal és elég lelkesen. A második előadó Szalánczi Andor az „Igaz szó” szerkesztője volt, a ki a munkáskérdést ismertette és tárgyalta.

Szalánczi — állítólag — mint hajós inas kezdte meg pályáját és nemrég még egyszerű munkás volt, de sokat olvasott, tanult és ügyes, értelmes népies szónokká képződött.

Kifejtette, hogy a munkások boldogulása a helyes irányu szakszervezetektől függ.

A munkások ám működjenek helyzetök javításán; de ne a nemzetközi szociáldemokraták eszközeivel, hanem kölcsönös tisztelet, megbecsülés és szeretet által igyekezzenek célt érni!

Véleményünk szerint, a kérdést okosan és helyesen fejtegette.

Ezután Meizel József segesvári plebános beszélt a nép Vasárnapjáról.

Szólott a vasárnapi munkaszünetről és arról, hogy a vasárnap délutánt legtöbbször kávéházakban és korcsmákban töltik, ahol való mulatozásuk véres verekedéssel szokott végződni.

Es amikor ezeket mondotta, igazat szólott. — Végül a vasárnap méltó megünneplését a szászoktól és az Angoloktól vett példákkal illusztrálta és ezek követésére buzdított.

Hétfőn, október 22-én délelőtt Gyurcsovecz Károly ülkei r. kath. tanító tartott előadást, a néptanító socialis feladatáról.

Elég világosan kimutatta, hogy mi módon nevelhet a tanító munkás, józan életű és a haza földjéhez ragaszkodó férfiakat. Teljes abstinentiát (alkohol élvezéséről való lemondást), könyvtárak állítását és állandó gyakorlati foglalkozást ajánlott, amelyek mind méltán megszívlelendő dolgok.

Kovács Pál orsz. gyűlési képviselő az ipartörvény revízióját sürgette.

Beszélt a lelketlen izgatók által előidézett és szított munkássztrájkok káros hatásáról, amikből csak az osztrákoknak és a hitvány demagógoknak van hasznuk.

Előadását tetszéssel fogadták.

A harmadik előadó Szabó György nagyernyei esperes-plebánus volt, a ki a Szövetkezetek szervezetről és hasznos voltáról szólott, — miért is sürgette azoknak létesítését és mintául állította oda a nagyernyei szövetkezeteket.

D. u. Petrassevics Géza kath. hírlapíró és az „Alkotmány” munkatársa statisztikai adatok felsorolásával mutatta ki, hogy minő nagy teher nehezedik a székelyek termő földjére és sürgette az ipartörvény revízióját, a mi ugyan laza összefüggésben volt az előzményekkel, valamint sürgette a birtokossági szövetkezetek felállítását és a helyes birtokrendezést is.

Ezután Szemlér Ferenc, r. kath. gimn. tanár állott fel és ismertette a kath. egyesületeket, kimutatván, hogy a munkásosztály életében mutatkozó fonakosságoknak kuforrása a náluk meglevő legényegyesületeknek és iparos tanonc-otthonoknak a hiánya.

Ezután még Szentiványi Károly, elnök, tartott igen szép, tartalmas, okos és praktikus előadást a kis- és háziiparról.

Szentiványi izzó fajszeretete, eleven temperamentuma, folyékony és szép előadása, hibátlan tiszta magyar beszéde, gazdag tárgyismerete minket bámulatba ejtett.

(Vége köv.)

Babyloni nyomok az új testamentomban.

Az összehasonlító vallástörténeti kutatás, mely kezdetben az összehasonlítást csak a nemkeresztény vallások területére szorította, napjainkban, kétségtelenül az evolutio elvének hatása alatt, a keresztény vallást is bevonja a kutatás körébe. Ennek a kutatásnak pedig kétségbe nem vonható eredménye ama ténynek megállapítása, hogy a keresztény vallásnak sok igazsága, legalább formája szerint, a nem-keresztény vallásokban és különösen az ó-keleti vallásokban is feltalálható. E ténynek felismerése azután arra vezette a keresztény protestáns theologusok egy részét, hogy a keresztény vallás kutatásában az u. n. vallástörténeti módszert érvényesítsék.

Egészen természetes dolog, hogy mint minden új tudományos disciplina keletkezésénél, úgy az összehasonlító vallástörténetnél is, a fogalmak még nincsenek teljesen tisztázva, értékük még nincsen véglegesen megállapítva és így nem csodálkozhatunk, ha úgy a par excellence vallástörténészek, mint a vallástörténeti módszerrel dolgozó theologusok egyoldalúságba s túízásba esnek. A vallástörténészeknek és vallásphilosophusoknak legnagyobb hibája az,

hogy *tartalmát* és a *formát*, melyben a vallás megjelenik, a legtöbbször felcserélik, sőt igen sokszor többre becsülik a tartalomnál. E hibával naponként találkozunk különösen azoknak a vallásbölcseseknek munkáiban, kik a keresztyén vallásról való tudásukat harminc negyedrangú forrásokból merítik, ők maguk restelvéni az új-testamentumot tanulmányozás. E hibás módszernek egyik legényesebb bizonyíték. *Ethiropulos* munkája: „*Gott, Religion*“ (Berlin) megadás mellett a keresztyénség egy határozott szellemi synkretismusnak a terméke, melynek igazsága megtalálható valamelyik keleti vallás.

A keresztyén theologusok ezzel szemben úgy szeretik feltüntetni a keresztyén vallást, mint a mely egyedül jelentetett ki az Isten által, a többi vallások hívei pedig csak sötétben botorkálnak. E felfogás merőben ellenkezik tudomány mai állásával, de ellenkezik az Istenről alkotott fogalmunkkal is.

Azok közé, kik két szélsőség közt járnak, tartozik *Jeremiás* lelkiész és egyetemi magántanár, kinek „*Das Licht des Tages*“ c. művét azelőtt 2. kiadásban „*Licht der Alten Orient*“ c. művét azelőtt 2. kiadásban megjelentetettük. Prot. Szemle hasábjain és kinek most évben egy új vallástörténeti műve jelen meg ily címen: „*Babylonisches im Neuen Testam.*“ Leipzig, 1905. Hinrichs'sche Buchhandlung.)

Az összehasonlító vallástörténetnek, véleményünk szerint, két alapelveket kellene mindig szem előtt tartania; e két:

1. Mint minden tudományoknak, úgy szellemi jelenségnek is, meg kellene vizsgálnia maguk előzménye és következménye; a szellemi jelenségek és következmények is egyetemesek.

2. A szellemi fejlődő folyamán igen sokszor régi formába töltetik az új tartalom régi formával együtt nem ritkán megmarad.

Ha e két tételnek igazságát elismernék, kutatásaink közben azokat szem előtt tartva hiszem, elfogjuk kerülni a szélsőségekben járást. Az első alapelv szem előtt tartása megóv azoknak tévedésétől, kik tagadják, hogy a keresztyén vallás, a megelőző szellemi áramlatok által (philosophia, vallás etc.) befolyásoltatott volna. A 2. tétel szem előtt tartása pedig megóv attól, hogy a formát a tartalommal összecsereljük, de egyszersmind figyelmeztet is, hogy a tartalom igen sokszor a régi formával együtt átjön. Az apokalypsis megértése pld. a vallástörténeti módszer alkalmazása nélkül teljesen lehetetlen, a mint azt alább látni fogjuk.

E két tételből együttvéve az fontos következmény vonható, hogy a keresztyén vallás nyelve a vallás történetének ismerete nélkül, meg nem lehet érteni. A keresztyén protestáns theologusnak pedig első feladata a vallást megismerni, mivel csak ennek ismerete által értheti meg teljesen a keresztyén vallást. E körülményt teljes jelentőségében Hollandia méltányolta, midőn *theologiai* fakultásait átváltoztatta *theologiai* fakultásokká. A Müller Miksa mondása, mindig igaz marad ki egy vallást ismer, az egy vallást sem ismer.

E rövid bevezetés után, mely által a vallástörténet fontosságáról vallott nézetünket újrajtítottuk körvonalozni, áttérünk tulajdonképpen tárgyunkra: keresni fogjuk a babyloni, illetve az ó-keleti vallások nyomait az új-testamentomban, Jeremiásnak fentemlített könyve alapján.

*

Jeremiás könyve élénk tanubizonyosságot tesz a mellett, hogy összehasonlító vallástörténet nélkül, az új-testamentom némely részének megértése nagy ne-

hézségekbe ütközik, majdnem lehetetlen. Sok olyan dolog, mely eddig magától értetődőnek vétegett, azokat megmagyarázni nem tudtuk, most egészen más világításban és más értelemben áll előtű: sok olyan kifejezés, mely eddig világosnak tűnt mert érthetetlen volt, most teljes magyarázatot nyer. Ez áll különösen a *Jelenések könyvére*. Az új-testamentumnak ez a könyve legnagyobb mértékben magán viseli a keleti vallások befolyásának nyomait és pedig meggyőződésünk szerint nemcsak formai, hanem tartalmi tekintetben is. Jeremiás a tartalmi befolyást nem hajlandó elismerni semmi esetben sem ennek oka, azt hiszem, abban keresendő, hogy ő e munkájában praktikus célokat is szolgál; u. a könyvének 13. oldalán kijelenti Gunkellel és Bousset-val szemben, hogy küzdeni akar könyve által az apokalypsisrel való azon visszaélés ellen is, amelylyel a sekták körében találkozunk. — Szerintünk azonban az Apokalypsis megírásának amaz indoka, hogy t. i. e könyv a keresztyének üldöztetése idejében és vigasztalásul íratott, nem magyarázza meg legkevésbé sem e könyvnek az új-testamentum más irataitól való elütő jellegét. Ha vigasztalni akart a szerző, miért nem mutatta fel inkább a szenvedő Jézus képét vagy az Isten országának dicsőségét; vagy miért nem mutatott reá arra, hogy boldogok azok, kik sirnak, mert megvigasztaltatnak? Ha ezeket teszi vala, írása magán viselné a Krisztus tanításának bélyegét, míg így, felfogásom szerint, Jézus nevének semmi keresztyéni nincs benne és a protestantismus története szerint, csak az ábrándozó sekták hivatkoztak reá, mint hitük zsinórmértékére. A szerző sokkal inkább megérti a keleti vallások mythosait és mélyebben éli bele magát a keleti vallások képzetkörébe, mint a hogy megértette a Jézus tanítást és mint a milyen mélyen beleélte magát a Pál apostol vagy az evangélisták képzetkörébe.

Az apokalypsis régiebb magyarázói az egyháztörténet egyes szakaszait igyekeztek az egyes apokalyptikus jelenetekből kimagyarázni. E magyarázat, természetesen, nem tarthat igényt a tudományosságra. A tudományos magyarázat ott kezdődik, a hol az egyes jeleneteket *psychologiailag* akarták megérteni, midőn az apokalypsis képeit úgy tekintették, mint az író phantasiájának termékeit. Ez a magyarázási mód természetesen vezetett arra, hogy a könyv íróját egy személyben keresték. Később azonban felvetették a magyarázók a kérdést: vajjon egy író műve-e az egész könyv vagy pedig több író műve egyesítettében abban? Amde azt a kérdést elfelejtették felvetni, hogy ezek a szerzők vagy ez a szerző, honnan merítette művének tartalmát? vajjon az egyes képek eredetiek-e vagy kölcsönöztek? Pedig e kérdések felettébb fontosak, melyekre nem lehet azzal az egyszerű magyarázattal megfelelni, hogy az egész könyvön a keleti költészet forró lehelete ömlik végig. Ez egy teljesen semmit mondó magyarázat lenne.

Gunkel volt az, a ki először állította, hogy a könyv anyagának nagy része már megtalálható a zsidó apokalypsis-irodalomban. Amde a zsidó apokalypтика nagy részben a babyloni mythológiából merítette anyagát. Gunkel után *Bousset* tette e kérdést vizsgálat tárgyává és ők ketten nevezhetők a vallástörténeti módszer főképviseleinek.*

Az Orsz. Ref. Tanáregyesület felterjesztése a tanári fizetések kiegészítése ügyében.

(Vége.)

Ezek alapján mély tisztelettel kérjük Nagyméltóságodat, hogy a közérdek szempontjából a Szabályzat betűszerinti alkalmazásán felülemelkedve, méltóz-

tassék a személypótlékok megállapítása végett a fizetési osztályokba sorozás tekintetében magyar református középiskolai tanárságot, mely ma céljai-
ban és egész szellemében különben is egynek vallja és egy fegyelmi főhatóság alatt áll, egy statusnak tekinteni s ránézve a személypótlékok megállapítása és besorolás alapján eszközölni. Sőt. — bár nem ritkán a más vallásfelekezetek, vagy törvényhatósági közpiskolák tanárainak szolgálati viszonyai — nem tartanók helytelenek, ha a fizetési körökben részesülő összes nem-állami tanárok egy statusként oszthatnának be a fizetési osztályokba csak annak biztosítását kerjük minden körülmény között, hogy felekezeti tanáraink is általában annyira szolgálati év alapján, mint az állami közpiskolai tanárok, magasabb fizetési osztályba jussanak.

3. A protestáns tanárságra sérelmes a Szabályzatnak az igazgatókra vonatkozó intézkedése. E szerint ugyanis az állandóan alkalmazott igazgatók fele a VII. ik, fele pedig a VIII. fizetési osztálynak megfelelő kiegészítésben részesül, míg a nem állandóan alkalmazott igazgatók a személyi pótlék megállapításánál rendes tanároknak tekintetnek. Hazai protestáns középiskoláinkban az igazgatók, tudvalevőleg, nem állandóan, hanem hat évi ciklusra alkalmaztatván, közülök e szerint egy sem juthat be a a VII. fizetési osztályba s pusztán rendes tanári minőségekben osztályoztatnak. Pedig református, vagy ág. hitv. evangélikus középiskolai igazgatóink közt akárhányan vannak, akik arravalóságuk folytán hatévönként újra meg újra megbízatván az igazgatói tisztvel, ilyenmü működésük ideje sem kevesebb, mint a VII. fizetési osztályra érdemesítendő állandó igazgatóké; hogy pedig közszolgálatuk semmivel sem kisebb jelentőségü, mint ezeké, már abból is kitünik, hogy minden újabb megbízatásuk előbbi működésök elismerésül szolgál. Ugyhogy a Szabályzat rideg alkalmazása a más hitfelekezetü, valamint a törvényhatósági és közpiskolákkal szemben határozottan a protestáns középiskolai tanárok megrövidítésére vezetne, akik közül a tanintézeteikben uralkodó rendszer miatt senki se részesülhetne a VII. fizetési osztálynak megfelelő személyi pótlékban. Pedig a Nagyméltóságú Kormányznak egyáltalán nem lehet célja s még gondolata sem akár a református, akár az ág. hitv. evangélikus tanárságnak illetlen megrövidítése ennél fogva okvetetlenül kell valami módozatot találni, amely szerint e kérdés református tanárságunkra nézve is az osztó igazságnak megfelelően oldassék meg. Véleményünk szerint leghelyesebb volna, ha leghelyesebb igazgatói tisztet huzamosabban viselt, vagy tanáraink közül annyian, amennyinek az állandó igazgatóság címen VII. fizetési osztályba kellene jutnia (t. i. 28 református gimnázium számához képest 14-en) e fizetési osztálynak megfelelő személypótlékban részesülhetnének. Megnyugvásunkra szolgál a hírlapoknak az a közlése, mely szerint e kérdés a képviselőház pénzügyi bizottságában is szóba kerülvén, Nagyméltóságod méltányos elintézését kilátásba helyezte; ezért is ajánljuk javaslatunkat nagybecsü figyelmébe.

Teljes elismeréssel viseltetünk a Szabályzatnak azon szelleme iránt, hogy a tanári fizetés kiegészítése címén az államkormányznak a felekezeti iskolák életébe semmi ingerenciát biztosítani nem kíván, protestáns iskolai önkormányzati jogainkat egyáltalán nem érinti s ez által lehetővé teszi, hogy e fizetési kiegészítést olyan tanintézeteink is elfogadhassák, melyek az 1883. évi XXX. t.-c. feltételei mellett nyújtott államségélytől idáig tartózkodtak. Minden bizonnyal a Szabályzatnak ez a szelleme okozza, hogy e fizetési kiegészítést, értesülésünk szerint, a nemzetiségi közpiskolák is igénybe öhajjtják venni. Hazafias örömmel telnék el a lelkünk, ha ily csekély áldozat árán a hazánkban fennálló nemzetiségi közpiskolák is a

nemzeti állam szilárdítására volnának meg-
s a magyar nemzeti közműveltségnek len-
nének elővá és terjesztőivé. De a multak szomorú
táj és a jelen szemlélete önkéntelenül azt a
gondolatot kelti bennünk, hogy — ha értesülésünk
nem az államkormány jóhiszeműségét fel-
használna csak a saját nemzetiségi és a magyar
érdekeivel ellentétes céljaikra kívánják
magok használni. Már pedig minden nemzeti érde-
ellen, hogy a magyar állam anyagi
gyorsan olyan közpiskolák erősítsenek meg,
ily magyar nemzeti közműveltséggel semmi
szolgálatban nem állanak. Ugyanazért a Szabályzat vég-
rehajtása conditio sine qua-non gyanánt tekint-
jük azt, hogy a fizetési kiegészítésben csak
közpiskolák tanárai részesüljenek.

Ez a Szabályzatban kifejezetten nincs is
természetéből önként következik.
bátorkodtunk a felekezeti közp-
tanári fizetés-kiegészítése ügyében kibocsá-
szabályzatra református tanárságunk érdekéből
szerén észrevételeinket és javaslatainkat.

Döngödjék meg agyméltóságod, hogy, mint olyan
tanári fizetés-kiegészítés, mely magyar református tanügyünk s
általán nemzetközű közműveltségünk fejlesztésére a hazai
református közpiskolai tanárságot egyesíti
kebelében, tárgyval kapcsolatban mély tisztelettel
felhívjuk nagybecsü figyelmét a hazai református
egyháza által tartott másnemü tanintézetek,
theológiai iskolák, tanító- és tanítónőképző
intézetek felsőbb leányiskolák kulturális jelentő-
ségére. A fölterjesztésü elején említett jelekből
látjuk ugy Nagyméltóságod nemzetiség iránti és
kimagasló célja.

az országos tanintézetek fizetésének
és mégis sürgetőleg lépünk
fel a tanintézetek ügyében inkább azzal a cél-
zattal, hogy tanintézeteink tanárainak fizet-
és-kiegészítését is ugyanazon szellemben méltóztat-
sák csak az iskolai tanárainkét, t. i.
iskolai tanárok mellett.
Ha református tanáraink zarándok út magyar
nemzeti közműveltség mentékorán a főkötőt
ettek, éppen a kormányzatogaik elő parisa alatt
tehették e állapotokat, hogy önkormányzati
jogkör gyengíté.

állam érdekébe. Nagyméltóságod előtt nem
szükség bizonyítani, hogy az újabbban buzgólkodik
a róm. kath. egyház tanintézeteinek megalkotásán
is. Annál nagyobb talán tudomásul
Nagyméltóságodnak előbb leányisk. tanárok
fizetési kiegészítése tárgyá szept. hóban ki-
bocsátott "körendelet"-ét, e tanintézeteikben
működő tanárain fizetésének kiegészítését olyan fel-
tételkhez köti tanintézeteink államkormány-
tól olyan függő helyzetbe, hogy az iskolai
önkormányzati jogai feltételek fentartótestület e
fizetési kiegészítést igénybe vagy egyáltalán nem,
vagy csak súlyos aggodalmak között veheti. A felsőbb
leányiskolákat királyi szept. alatt levő egyházi
törvényeink a közpiskolák közzé sorozzák, taná-
raiktól az említett miniszteri körendelet közp-
iskolai tanári oklevelet kíván s csak ilyen oklevél
birtokában részesülhetnek fizetési kiegészítésben; méltá-
nyos tehát, hogy e tanintézeteinknél működő tanárok
fizetés-kiegészítése is a közpiskolákra vonatkozó
Szabályzathoz hasonló szellemben adassék meg.
Ajánljuk e kérdést is Nagyméltóságod jóakaratu
figyelmébe.

az Országos Református Tanáregyesület nevében
Debrecen, 1906. dec. 12.

S. Szabó József,
főjegyző.

Doczi Imre,
elnök.

IRODALOM.

E rovatban minden munkát megemlítünk, a mi szerkesztőségünkbe elküldetik, de hosszabb, bírálatos ismertetésre nézve a szerkesztőség fentartja saját elhatározását.

Előfizetési felhívás.

„Gyász- és Sirbeszédék“ c. munkám *harmadik* kötetére, mely 30 halotti beszédet (óráció és 10 sirbeszéd) tartalmaz. Ezen órációk a bennök végig vonuló főszeménél fogva, halotti prédikációkúl is könnyen használhatók. Ára 3 korona. Megjelenik 1907. február hó végén. Csak előfizetésre kötelező jelentkezést fogadok el.

„Gyász- és Sirbeszédék“ c. könyvem *második* kötetére 27 beszédet tartalmaz. Ára 2 korona. kongruás- és segédlelkésznek, valamint tanítóknak 1 kor. 40 fillér. Az első kötett elfogyott.

„Templomi prédikációk“ c. könyvem, mely 20 közvasárnapi és adventi beszédet tartalmaz, 3 korona árban. Kongruás- és segédlelkészre, valamint tanítók 2 kor. árban rendelhetik nálam bérmentes küldéssel.

Felcsut (Fejérm.)

Csáky István, ref. lelkész.

A következő új könyvek jelentek meg s küldettek be szerkesztőségünkbe:

Az akaratszabadság problémája. Irta: ifj. Bartók György.

Jézus élete evangéliumi képekben. Irta: dr. Masznyik Endre theol. ak. tanár.

Az egyke. Irta: gr. Széchényi Imre.

Magyar szívvél. Irta: Szabó Jenő. Versek. 1896—1906.

Énekeskönyvi tárgymutató a magyarországi ev. ref. egyház énekeskönyvéhez. Lelkészek, énekezők, tanítók számára egybeállította Csiky Lajos debreczeni ev. ref. theol. tanár.

Utmutató a prot. gyakorlati lelkészet terén. Egyházi és állami törvények, rendeletek és utasítások nyomán összeállította Szentkúti Kiss Károly.

TÁRCZA.

Feleség választás.

Egyházi beszéd.

Alapige: Birák könyve XIV. 3. „Nincsen-é a te atyádfiainak leányai között és minden én népem között asszony, hogy te elmégy és venni akarsz feleséget magadnak a körülmetéletlen filiszteusok közül?”

Szülei beleegyezését kéri itt az athléta termetű Sámson tervbevett házasságához. Szülei azonban nagyon jól tudják, hogy a kiszemelt leány nem neki való.

Szemeinek tüzes pillantásától elbűvölve nemzete halálos ellenségeinek, a filiszteusoknak egyik magzatát óhajtja feleségül venni. Egy család szívé, tettető, érzékies természetű leányt. Azt a leányt, aki később oly mérhetetlen sok keserűséget okozott neki, amíg végül is álnokul lerázta nyakáról a balga férjet.

A jó szülők szelid szavakkal próbálják lebeszélni tervéről: Oly sok derék jó leány van szerte e hazában és te mégis azt a léha idegen teremést akarod egy hosszú életre társadul választani. Izrael virágos kertjében lilium ligetek virulnak s te mégis azt a filiszteus tövisét óhajtod a szívedre tűzni. „Nincsen-é a te atyádfiainak leányai között asszony, hogy te elmégy és venni akarsz feleséget magadnak a körülmetéletlen filiszteusok közül?...”

Amilyen bölcsen tette Sámson, hogy ily fontos lépés előtt szülei tanácsát kikérte, épen olyan balga volt: azt meg nem fogadni.

Tette mentségéül! nem tudott felhozni semmit sem. Nemzete messze földön híres volt nőinek kedvessége és jó erkölce miatt. Azon a földön virultak a lemondó Abigailok, a hőselkű Deborah-k, a vonzó kedvességű Miriámok, a kegyes lelkű Eszterek, dicsőséges Ruthok és Máriaik.

Éjfélstötét hajuk gazdag hajfürtjei hófehér vállukra omlottak alá; mélytüzű szemöknek azurszinű kékje, tavasz kedvességű természetes bája kellemes harmóniába olvadt össze lelkök nemességével. — — — —

* Mutatvány T. De Witt Talmage „Jegygyűrű“ c. beszédsorozatából, a házasságról. Előfizetési felhívást lásd e lap múlt száma „Irodalom“ rovatában.

Ép így nincsen ma sem semmi mentség azoknak számára, akik sirigtartó szövetségre lépnek a mai kor könnyűvérű, léha gondolkozású, laza erkölcsű filiszteusaival.

Nincsen méltó szavam annak a nagy csodálatnak hü kifejezésére, mellyel én a nemes lelkű nők iránt viseltetem. Nemcsak egyenértékűeknek tartom az ilyeneket a férfival, de érzelmi és vallásos természetük tekintetében — ami pedig nemesebb részünk mindnyájunknak — sokkal magasabb állóknak hiszem őket. Ujabb időben egyre több alkalmok nyílt lelkők kiművelésére s ma már sok szorgalmas nő értelmesebb sok hanyag férfiunál. Nemsokára oda jutunk, hogy nem egy férfi nehezen talál majd a másik nemből elég értelmetlent ahhoz, hogy neki méltó társa legyen.

Abban a jóleső csalódásban ringatom magamat, hogy a jó asszonyok nagy serege él még ma is közöttünk. S még ha ez valósággal csalódás lenne is, úgy is el fog kísérni a siromig és bizonyoságot tézsen mellettem, hogy ha e beszéd során olykor talán tulszigorunak látszom is ítéleteimben, nem rideg cynismusból, nem is elfogult nőgyűlöletből teszem.

Erős meggyőződése, hogy minden falu minden kunyhójában, valamennyi nagy városnak fényes palotáiban vannak manap is lelkiismeretes, önfeláldozó, szent asszonyok. Megannyi Máriaik és Márhák. Szerető gondos jó édes anyák, meggörnyedt, szemüveges öreg jó asszonyok, ráhajolva arra az öreg bibliára, melynek oktatását gyermekkoruk óta hiven követték. Tizezrei a serdülő leányoknak, akik mosolyogva néznek ki az iskolák és szemináriumok ablakaiból az életbe, melyet egykoron boldog, meleg családi otthonokkal fognak megáldani. Meggyőződése ez minden becsületes férfiunak, hacsak erőt nem vett még rajta teljesen az erkölcsi romlottság. Alapigénk Sámsonjánál menthetlenebb az a férfi, aki ennyi fenkőlt lelkű nő mellett is bolondot választ feleségül. — „Nincsen-é a te atyádfiainak leányai között és minden én népem között asszony, hogy te elmégy és venni akarsz feleséget magadnak a körülmetéletlen filiszteusok közül?...”

I.

Mielőtt tovább mennék, azt a téves véleményt kell megcáfolnom, mintha a házasság az ember föltétlen rendeltetése volna. Egész nagy tömegek vannak, akik soha házasságot nem kötnek. Még nagyobb tömegek, akiknek ahhoz egyáltalában nincsen joguk.

Nagy-Britanniában ma 48.900-al több a nő, mint a férfi. Az arány hasonló mindenütt. E matematika kérlelhetetlen rideg törvénye mutatja, hogy millióknak nem adatnak meg, épen e fölösleg miatt, a házasság öröme.

Több ezerre megyen aztán azon férfik száma, akiknek nincs joguk a házasság élethez. Romlott erkölcsük, becsületlen életmódjuk, beteg testök megtiltják azt. Ezeknek házassági ajánlatuk inzultus volna minden jellemes nőre. A társadalom véleményét oda kell irányítani, hogy ha a becsületét feláldozott nőre nézve a tisztesség házasságot lehetetlennek tartja, tartsa annak a tisztességét bemooskolt férfiúra nézve is. Mi jogon meri az ilyen himpmű vadállat, kinek egész élete mocsok és szenny volt, mi jogon meri karjaiba ölelni azt a mocsoktalan szüzet, akit tisztességes családi otthon szentélyében neveltek fel!?

Udvarolhatna-e az ölyü a galambnak!?

Ámde a nagy többség közületek meg fog nőszülni s joga is van hozzá. Ennél fogva én, mint a ti vallásos tanítók, azt kötöm a lelketekre: *a feleség választásában mindenek felett az isteni bölcs utjmutatást kövessétek.*

Valami 35 évvel ezelőtt, amikor az angol költő: Tupper Márton azt a tanácsot adta az embereknek, hogy mielőtt élettársat választanának maguknak, imádkozzanak, kinevelték érte. Nem egy a kacagók közül eleget élt, hogy később keservesen sirjon.

Azért ajánlom pedig az isteni bölcs vezérlés követését, mert oly sok, különben derék és okos ember, ezen a ponton nagyot botlott.

Példa rá Sámson éz ez a Timbshabeli asszony. Példa rá Socrates, kit közmondásosan házastárs felesége, Xántippe, mindennap vérig bosszantott. Példa rá Jób pátriárcha, kinek felesége kedvességét nem említi az irás, de istenkáromlásait igen. Példa rá a hazug Ananiás, kit egy igazmondó mátká talán megjavított volna, a még nagyobb nazug Saphira azonban vesztét okozta. Példa rá a legjámborabb emberek egyike, Wesley János, akinek élete a legbotrányosabb asszonyok egyikéhez volt fűzve, aki nem átalotta arcát fintorgatni férjére, amíg az a City Roadi

templomban prédikált. Példa rá az a sok ezer földi pokol, amit házsártos asszonyok teremtenek. Női tékozlók, akik férjüket becsstelen vállalatokba kergetik, bűnre kényszerítik, csakhogy örületes költségeiket kényök-kedvök szerint tovább folytathassák. Morphium evő, kölnivíz ivó asszonyok, akik annyira rabjai e bűnös szenvedélyeknek, hogy kielégítik azt, okozza bár örök kárhozátát egy egész családnak. Meggondolatlan, ostoba, követelőző, szivtelen asszonyok, akik mégis férjesek s férjök tanán épen becsületes, jámbor ember. Ilyen asszonyok építik a kétes hírű mulatóhelyeket, ahol férjeik töltik idejüket, mert ott hon nincs egy pernyi maradásuk.

Nincsen-é nagy szükség isteni bölcs ujjmutatásra!?

Hátha még hozzá vesszük azt is, hogy a mai társadalom mennyire meg van hamisítva mesterséges dolgokkal. — Csak a jó Isten tudja, kicsoda a maga valóságában az a nő, a kit a férfi nőül vesz.

Miután ugyanis a varrónő, a masamódné, az ékszerész, a fodrász, a tánczmester, a szépítőszerek elvégezték a magok tudományát, nincs a bölcs férfiú a ki ezekből a fiziológiai hieroglifékből kiolvassa, kicsoda az, kinek kezét és szívet felajánlotta.

Ez az oka nagyon sok férfiú szőszegésének. Tisztességes házassági ajánlatot teszen, de a kapott áru oly igen eltérő a kiakudott mintától, hogy utálattal fordul el tőle, közönségesen megcsalták. Hogy a további bajnak elejét vegye, inkább visszalép.

Máriát ígérték neki s kapott Sárahélt, Mártha helyett Borgia Lukreciát.

A rézbőrű indián-főnök a lenyuzott emberi skalppal nem dicsekszik jobban, mint a mai társadalom divatos Coketi hölgye a meghódított férfiú szívekkel. Lakhatik ő fényes drappériák között, mégis alábbvaló az utcai perdítánál, mert ez legalább nyíltan megmondja, hogy kicsoda, míg amaz azt hirdeti, hogy ő földi mennyország, holott valójában pokol.

Nincs-ó hát nagy szükség isteni bölcs ujjmutatásra!?

Vegyük hozzá még azt is, hogy a milyen könnyű a botlás ezen a ponton, olyan nehéz azt helyrehozni. Képzelnünk sem lehet szerencsétlenebb sorsot, mint hibás választás által közös igába kerülni egy méltatlannal. Lehetetlen azt a jármot széttörni. Minél jobban huzod szélylyel, annál jobban folyogat. A lekipásztor magához idézhet benneteket, az oltár más oldalára állithat, mint ahol az esküvőkor álltatok, lehuzhatja ujjatokról a jeggyűrűt, széttépheti a menyasszonyi fátyolt, visszafelé olvashatja az esketési fogadalmat, kitépheti az anyakönyvből házasságotok bizonyosságát, mindez nem képes téged meg nem nőülté tenni. Elválaszthat a törvény, de a sötét nyom ott marad lelked. Minél becsületesebb vagy, annál mélyebben.

(Vége. köv.)

GYÁSZROVAT.

Hegedüs Sándor v. b. t. t., a dunántuli ref. egyházkerület főgondnoka, volt kereskedelmi miniszter stb. stb., a mint mult számunkban röviden jeleztük, meghalt övéi körében Budapesten. Temetése dec. 31-én történt az egyházi, politikai és társadalmi előkelőségek nagy részvétele mellett. Mint a budapesti egyh. község főgondnokát előbb a Baldácsy-teremben, majd a Kálvin-téri ref. templomban helyezték ravatalra s Haypál Benő, Petri Elek budapesti lelkészek gyászimái után *Antal* Gábor dunántuli ref. püspök gyászbeszéde után s *Berzeviczy* Albert M. T. Akadémia elnökének bucsuszavai után helyezték örök nyugalomra a Kerepesi-temetőben. A kiváló férfiút 59 éves korában ragadta el a halál forrón szeretett övéi karjai közül és sok-sok oldaiu közéleti tevékenységének mezejéről, melyek közt, főleg az utóbbi években legodaadóban egyházát szolgálta s szép világnézetének, mély vallásosságának confessio-szerű megnyilatkozásait adta s ragadta magával hallgatóságát a M. P. I. T. közgyűlésein tartott elnöki megnyitóival. — Erdélyi ember volt. Kolozsvár szülötte, itteni ref. kollégiumunk mindig hálás növendéke, egyh. ker. közgyűléseinknek buzgó tagja, később örökös tiszteleti rendes tagja. Élete oly gazdag

munkában, sikerekben, áldozatokban és eredményekben, a mely ritkaság. Szép jelleme, melyből nem hiányzott a hatalmas szellemek crélye, nemes szive, jószágos lelke, munkás takarékosága, ernyedetlen szorgalma a szegény sorsú ügyvéd fiából egy nemzet életében szerepet játszó faktorra emelte, kinek élete mindig buzdító példa lesz azokra, kik a becsületes munka után kívánnak boldogulni. Emléke áldott, örökre áldott!!

Kovácsnai Bogdán József oláhujfalusi ev. ref. körlelkész, életének 63-ik, lelkészi működésének 33 ik évében, rövid szenvedés után 1906. évi december hó 28-án este fél 8 órakor elhunyt. Sokat küzdött, sok megpróbáltatáson átment szolgálját nyugtassa meg az Úr az ő terhes munkája után, melyet oly exponált helyen teljesített becsülettel egyházáért és nemzetéért. Két immár teljesen árva gyermeke siratja. Emléke áldott!

Id. Solymossy Lajos nyug. városi tanácsos, 48-iki Mátyás huszárhadnagy életének 79-ik, boldog házasságának 53-ik évében, a halállal vívott kemény tusa után, f. évi december hó 31-én d. e. 10 órakor meghalt. Tiszta jellemű, erős akaratu, nemes férfi volt, aki eltántoríthatatlanul járt az igazság útján. Az erős férfikebel egy nemesen érző szívet rejtett magában, honnan a szeretet melege áradott szét övéire, embertársaira és hazájára. Tiszta jelleménél és emberszeretetenél csak hazája szeretete volt nagyobb. Emlékezete örökké élni fog. A boldogult szép családot, 8 már felnőtt gyermeket hagyott hátra és 26 unoka állotta körül ravatalát. A derék gyermekei sorában ott állt Solymossy Endre ez.-udvarhelyi kollégiumunk kitűnő tanára is. kinek ez uton is kifejezzük őszinte részvétünket gyászában.

KÜLÖNFÉLÉK.

Új évi tisztelegés a Püspök urnál. Mint szokásosan minden évben az ő-esztendeji templomozás után az Ig.-tanács, theol. fakultás, ref. kollégium, s helybeli egyh.-község tagjai az idén is felkeresték dr. *Bartók* György püspökünket. szerencsekívánataik kifejezésére az évforduló alkalmából. *Kenessey* Béla egyh. ker. közfőjegyző tolmácsolta érzelmeinket, melyekre, a hűlés miatt szobához kötött Püspök ur, azokra a nehéz feladatokra utalt, melyet a haladó idő s nehéz viszonyok előnkbe tettek, kérve Isten áldását egész egyházunkra s annak minden munkására, hogy vállvetett erővel elvégezhessek a nagy feladatokat. Az Isten hallgassa meg a főpásztor kérését!

Szászsebesi egyházunk karácsonya. E nagy nemzeti hivatással bíró és a magyar társadalom áldozatainak segélyével létesült egyházközségünknek sokszorosan örvendetes karácsonya volt. A magas kormány ugyanis mintegy karácsonyi ajándékkul állapította meg régen huzódó lelkészi kongruáját, a szász nemzeti egyetem pedig kulturális, iskolai céljaira évi 2500 korona örökös segélyt szavazott meg ismételt kérésére. Nincs tehát már semmi akadályja többé annak, hogy egyházkerületünknek eme legifjabb egyházközsége, 16 községre kiterjedő áldásos munkáját rövid idő alatt megkezdhesse, — egy virágzóvá fejlődő egyház minden alapfeltételével, — holott 1900-ban összes vagyona 45 frt = 90 korona adósságból állott, még a semminél is kevesebből.

Csucsai község ev. ref. vallású lakosságának kettős ünnepe volt dec. hó 26-án, mert nemcsak a keresztény világ örömnapiját ünnepelte akkor, hanem egy évtizeden kitartó munkásságnak látható, az istentiszteletet magasztosabbá tevő eredménye felett is ünnepeltek. Ugyanis a csucsai ev. ref. vallású lakosok érezvén az istentisztelet hiányát, s hogy ezen lelkiszükségletüket kielégíthessék, Imre József gyógyszerész buzgó vezetése mellett küzdöttek, fáradoztak s szerény körülményeikhez mérten áldozatokat is hoztak egyházuk és a magyarság érdekében. Az istentisztelet — habár egyházi felszerelésök még nem volt — már 10 év óta az állami iskolában tartatnak. Majd, midőu urasztali készletök is lett, megalakították a csucsai ev. ref.

Erdélyi Protestáns Lap

AZ ERD. EV REF EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA.

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület.

Felelős szerkesztő: NAGY KÁROLY, th. tanár.

Szerkesztőség, hova a kéziratok és magán előfizetések bérmentve küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 4. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre
félévre

12 kor.
6 kor.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN.

Gyakorlati kérdések.

A kivándorlás ellen folytatott lelki gondozás és a vadházasságok leküzdése mellett való buzgalkodás után a kura pastoralisnak egy másik fontos részét képezi a mai kor viszonya szerint a betegek látogatása. A Franciaországban folytatott kulturharcnak is érdekes részletét képezi az, hogy csak az olyan szervezetek létjogosultságát ismeri el az állam, a mely a betegek ápolásával foglalkozik. Vajjon nem rejlik ebben reánk nézve is egy titkos írás, hogy mi reformátusok, akik az állammal mindig a legszolidárisabb viszonyban állunk s annak magasabb érdekei miatt gyakran feláldoztuk saját érdekeinket, az a titkos írás, hogy mi is a betegápolás, a beteglátogatás által az egyház humánus feladatára még fokozottabb figyelmet fordítsunk.

Ez a munkálkodás a protestáns egyháznak mindig kiváló feladata volt. Krisztusi munkálkodás ez, a mely az élet nyomoruságaival szembe mer nézni. Jézus hozta e földre az emberek szívébe az irgalmasságot. Oly mélyen begyökerezett ez a könyörületeség az emberiség lelkébe, hogy azt nem pusztítja ki semmiféle történelmi változás és semmiféle átalakulás. Érintetlenül hagyja ezt az emberi érzelmet az időknek legnagyobb viharja is.

Az irgalom és könyörületeség krisztusi vonás az emberi jellemben. Ezt ápolnunk kell. Igaz az is, hogy a nyomoruság látása és szemlélése kényelmetlen, kellemetlen és unalmas a legtöbb emberre nézve. Gyakran a leggyorsabban sietve hagyjuk el a nyomoruság szánandó alakjait még akkor is, a mikor azok saját vérünkben való. Ez nem az igazi irgalmasság. A valódi könyörületeség megáll a szenvedő mellett, bensejében átérzi annak fájdalmát, úgy hogy az majdnem saját fájdalom lesz. Részvétellel merül el lelkünk mások nyomoruságában és egész erejével igyekszik a nyomoruságot megfordítani, elvenni, vagy megkönnyíteni. A ki arra törekszik, hogy az ilyen irányu működést megértse és kövesse, annak első sorban Jézussal kell haladni, vele járni, nézni és hallgatni. A hol Jézust látjuk, ott mindenütt észrevesszük a nyomoruság felhőjét. A szerencsétleneknek ez a felhője az ő könyörülő szeretetének varázsböjtésére szétoszlik.

Ez a könyörületeség jellemzi Jézus követőjét, nem a dogmatikai vita, nem a pártküzdelem s a felekezeti harc. Ebben rejlik az igazhitűség.

Ezt az irgalmasságot nagyon megnehezíti a mi kényelem szeretetünk és a kellemes szorakozáshoz szokott vágyódásunk. Ez megnehezíti a betegekhez való lépteinket, ez megköti kezünket az e téren való fáradozásban.

Mert tulajdonképpen a betegek képezik a nyomoruságban élőknek legnagyobb részét. Az éhezők, a szomjazók, a foglyok, a szegények ezek találhatunk más téren enyhülést. A magányosak, egyedül maradtak és elhagyottak bő vigasztalásra találnak az élet ezerféle javai közt. De a betegek reá szorulnak az irgalmasságra. Már sokan mondták, hogy az egész világ egy nagy kórházhoz hasonlít, oly sok a mindenféle beteg benne. Ebben sok igaz van. Az lesz, az marad, a mig eljő „az új ég és új föld, a melyet várunk.”

Meg kell adnunk azt is, hogy a tudomány és kultura haladásával ezerféle enyhítő eszköz áll a betegek rendelkezésére, de azt is tapasztaltuk, hogy a betegségek száma, neme és faja évről-évre szaporodik. Magok az orvosok sem tudják megmondani, hogy honnan jó az a sok mindenféle új nyavalja. Talán a növekedő műveltséggel jár együtt ez a sok betegség. Röviden mondva a könyveknek áradata ezen a földön nem apadt még meg, hanem mindig növekedőben van.

Ugyyszólván megnevezhetetlen a nyomoruság, amely minket körülvesz, ha van bátorságunk és szeretetünk arra, hogy észre vegyük azt a maga valószínűségében.

Mi lelkészek tegyük félre a bölcsészeti kérdést: Miért van ez így? Miért kell ennek így lenni? Inkább fogjunk hozzá és enyhítsük azt tőlünk telhetőleg. Az igazi predikátor, az az igazi kiáltó szó a pusztában, a ki vigasztal, segít, enyhít, — ez meg a kihalt pusztát is virágzó édes kertté varázsolja. Egy angol író mondja: A ki egy zöld fűszálat termel ott, a hol azelőtt száraz, kihalt pusztaság volt, az többet tesz az emberiségnek, mint a nagy államférfiak és nemzetgazdák. Egy kissé erős állítás, de azért van némi alapja. Nem bírálhatom meg ennek az idézetnek jelentőségét, de ebből kiindulva és azt tovább fűzve lehet állítani, hogy az az irgalmas szamaritanus, a ki csak gyógyít, enyhít, továbbá örömet, békeséget és engesztelődést önt a szívekbe, ez az ember nagyobb jót tett, mint sok politikus, a ki elkeseredést, gyűlöletet és pusztító pártviszályt önt a nemzet szívébe. Mert annyi bizonyos, hogy a ki felebarátja szemében a fájdalom könnyét örömkönnnyé tudja átváltoztatni, az többet tesz, mint a ki fűvet termel a kihalt pusztaságban.

Nekünk lelkészeknek különösen most kell talpra állanunk, most, amikor a szociálisták teljes erővel izgatnak mindenféle papság ellen pártgyűléseken. Csak hallgatni kell, hogy omlanak a szitkok az izgató szónok szájából, Ezt legjobban úgy ellensúlyozhatjuk, ha az önfeláldozás és irgalmasság cselekedete által, a beteglátogatás és vigasztalás útján nyíltan bebizonyítjuk, hogy mi tényleg enyhítjük a társadalmi szen-

vedést, míg ők csak ajakkal, pusztá beszéddel hirdetik a társadalom-javító eszméket.

Egy ilyen szociálista gyűlésen lehetett hallani ezt a komoly ellenvetést: Ne bántsát az a papot, mert a mikor nőm halálos ágyon volt és gyermekeim körülötte betegen feküdtek, ő látogatott meg s adott segítséget. Egy ilyen ellenvetés enyhíti a papok ellen való gyűlöletet.

Hogyan alkalmazzuk a beteglátogatást? Nem szabad azt csak rideg szertartásnak venni. Betanult predikációval és imával nem érünk el semmit. Egy-szerűség, természetesség és őszinteség legyen a fő jellemvonása a betegeknek való megjelenésünknek. A betegekkel való érintkezés nagyon nehéz és az orvosok is gondolkodás tárgyává teszik azt, hogy miként foglalkozzanak a betegekkel. Legyen az olyan, mint a Kolombus tojása... E tréfás megjegyzést közelebbről is megmagyarázom. A betegekkel való érintkezésnél félre kell tenni a tudományos, a retorikus, a poetikus szónoklatot. Csak azt kell a beteghez vinni, a mink van, az egyszerű, természetes, érző emberi szívet. Ezt kell hogy lássa a beteg család és akkor már felgyógyulás mutatkozik. Elvisszük magunkkal szívünket, érző, könyörületes emberi szívünket. A betegek olyanok, mint a gyermekek, nagyon közvetlen természetes érzelmük van. Hogyha tehát a szívünk és eszünk a helyén van, fogunk egy pár szót találni előkészület nélkül is a beteg és környezete számára.

Vannak olyan lelkészek, a kik nem beszélgetnek e betegek hajlékában, hanem azonnal kezdik a predikációt. Az ilyen papokra nézve mondhatjuk, hogy jobb, ha otthon maradnak s nem mennek el a beteghez. A szertartásos beszéd nem férközik a beteg lelkéhez. Egy lelkész, ha jól emlékszem Funke Ottó brémeni pap szépen írja le az ő első beteglátogatását. Mikor legelőször beteghez hívták, jobban drukolt, mint mikor legelőször a szószékre lépett. Itt ugyanis meg volt győződve arról, hogy senki se fogja beszédét megzavarni közbeszólásával, de a betegek szeszélyéről már sokat hallott s félt a fogas kérdésektől s a panaszos kifakadástól. Általában attól tartott, hogy nem tudja majd elkezdni beszédjét. Mikor megérkezett a beteghez, tényleg nem tudott hozzáfogni a beszédhez s a beteg közelében néhány pillanatig némán állott. Ekkor észrevette a beteg rossz fekvését, megfogta a párnát és megigazította, úgy, hogy a beteg kényelmesebb helyzetbe jött. Ez a néma predikáció nagyon épületes volt, mert a beteg meleg kézszorítással hálálta meg azt a lelkésznek.

A többi aztán magától jó. Ha megnyertük a betegnek bizodalmát, akkor azt mondjuk, ami lelkünkben él, ami minket is megvigasztalt hasonló helyzetben.

Pál apostolnak intése legbiztosabb utmutató a beteglátogatásra nézve Koloss. 3. rész, 12-ik versben írja: „Öltözzétek fel annakokáért mint Istennek választottai, szentek és szerelmesek, a könyörületességnek indulatait, a kegyelmességet, alázatosságot, szelidséget, csendességet.“ Ez a könyörületesség az igazi lelki palást, lelki öltözet, a melyet fel kell vennünk a lelki gondozás alkalmával. Ha ez meg van, akkor Isten a többit is megadja, az alázatot, a szelidséget, a bátorságot, a bölcsességet, általában mindazt, a mire szükségünk van.

Igy elkerüljük a tulzó papiaskodást s azt a hideg kenetteljes hangot, a mely inkább visszariasztja tőlünk a szerencsétleneket. Pedig arra kell törekednünk, hogy magunkhoz vonjuk őket. Az üres frázisok csak kineznek a beteget. Igyekezünk tehát a szerencsétlen bizalmát megnyerni és akkor siker koronázza munkánkat.

E beteglátogatásnak meglesz a maga jó eredménye a lelkész egyéniségére nézve is. A mennyi-

ben másokat fel akarunk emelni a lelki élet sötét-ségéből az Ige vigasztaló hatása által, önmagunkat is megriasztjuk, mi magunk is felülemelkedünk az élet sötétiségein. A jámbor, kegyeskedő frázisokat pedig épen itt fogjuk elfelejteni, mert a betegek tisztán és világosan tudomásunkra adják az ásitás és sóhajtozással azt, hogy falra hányt borsó, üres beszéd minden szó, a melyből hiányzik az őszinte szeretet és igaz részvét.

E látogatásokat csak meghívásra*) tehetjük meg, mert különben tolakodásnak tünik fel a lelkész fel-lépése. De igyekeznünk kell, hogy elhívás alkalmával készek legyünk s jó szívvvel menjünk el, hogy annál jobb kedve legyen a népnek lelkészét ilyen szomorú alkalommal is igénybe venni. Ezáltal a lelki-pásztor és a hívek közt való benső kapcsot megerősítjük és őszintévé tesszük azt.

Hátra van még a gyakorlati kérdések egész sorozata, a melyet egyenként tárgyalok majd, ha a tisztelt szerkesztő úr és olvasó közönség türelmét nem vesztítette el e kicsinyesnek látszó, de azért elég életbe vágó és elég fontos kérdések megfigyelésére.**)

Király Béla
ev. ref. pap.

Visszapillantás

az 1906. okt. 21—23 napjain tartott székelyudvarhelyi keresztény szocialis kurzusra és annak tanulságai.

(Folytatás.)

Épen ezért aztán ez a rokonszenves alak és kiváló szónok a kurzus egész folyama alatt kedven-cévé vált a közönségnek, akit többszörös kitüntetésben részesítettek és mindég szívesen hallgatták okos beszédét! Kedves humorral jegyezte meg, hogy nálunk még sok olyan anyag van, a házigazda és asz-szony kezeügyében, amit személnék nevezünk, pedig igazában véve szemét nincs is, csak föl kell, mert föl lehet használni és dolgozni mindent és szemét csupán az, ami nincs a maga helyén.

A közvetlen és szemléletes előadást, mely a figyel-met erősen lekötötte, kitörő tetszéssel fogadták. Általában ellehet mondani, hogy Szentiványi Károly fegyel-mezeit észjárású, kiválóan képzett, nemes szívű, sok oldalú és erős akaratú derék férfiként mutatta be magát, akinek igaz magyar érzelmére vall azon nyilatkozata is, hogy ha nem volna pap, mindig honi magyar ruhát viselne, még akkor is, ha ezért bolond-nak tartanák.

Kedden, okt. 23-án délelőtt dr. Prohászka Otto-hán, a kiváló szónok hírében álló székesfehérvári püspök tartott nagyszámu és inkább intelligens hölgy-közönség előtt, széles mederben hömpölygő, nagy arányú és lélektani eszmékkel telített beszédet. Beszédének elég érdekes és hálás anyagát, tárgyát a cselédleány- és a munkásnövédelem képezte.

Ebből az elég gazdag anyagból aztán könnyű volt kihámozni az önként kínálkozó tartalmat és azt megtölteni mélyen járó bölcséleti eszmékkel, szépen kidolgozott elméletekkel, valamint a humanizmus ma-gasztos elveivel is.

Azonban, dacára mindezeknek, nem habozunk nyíltan kimondani, hogy Székesfehérvár tudós püs-pöke, mint r. katolikus főpap — beszédének tárgyát rosszul választotta, mert akármennyi okos, igaz és

*) Azt hiszem, hogy meghíváshoz kötni csak az urvacso-rával kapcsolatos beteglátogatást lehet és kell, a mely azonban hivatalos ténykedés; de a pastoratív beteglátogatáshoz, hol nincs szertartás, nincs papi ruha (palás); nemcsak hogy nem kell meghívást várni, hanem mint jóbarátnak, ismerősnek, a pap-nak kell érdeklődésből felkeresni a beteget, a mikor a fesz-telen beszélgetés során kell hatni a lélekre és alkalmat venni anyagi segítségre is. Szerk.

**) Sőt igen kérjük. Szerk.

megszivlelésre érdemes eszmét hozott is fölszínre, mégis — nekünk úgy tetszik — hogy a *cselédleány és munkásnő védelemről* való diszertáláshoz, a családi élet magasztalásához, a házi tűzhely dicsőítéséhez, továbbá a női *prostituáció* elítéléséhez és kárhóztató lesújtásához — a *papi nőtlenség eltörléséig* — talán éppen a róm. kath. papoknak és a már elsavanyodott kedélyű agglégényeknek van legkevesebb jogcímük.

Es amikor mégis ezekről beszélnek, akkor voltaképpen „vizet prédikálnak ugyan, de bort isznak“. Mert hiszen a szép és tiszta családi életről lehet ugyan homályos sejtelmük és elmélkedhetnek is, de azt igazi mivolta szerint nem ismerhetik, nem szabad ismerniök és így jobb, ha arról nem is igen beszélnek, vagy csak kesztyűs kézzel nyulnak hozzá és óvatosan bojgatják ezt a kérdést.

Pedig sem a *Jézus Krisztus*, sem az *apostolok*, a kiknek mindnyájan hű követői kell hogy legyünk, ha magunkat igaz keresztyéneknek valljuk, soha és sehol sem tiltották a családalapítást, sőt azt inkább nagyra becsülték. Meg kell vallani, hogy a püspök úr elég leplezetlenül nevezte el a *cselédszerzést*, a törvény emeltek alatt üzött *kerítésnek*; továbbá elég erőlyesen emelt szót a *magyar-leány export ellen*; elég lovagiasan bánt el az általa úgynevezett *proletár* lányokkal és gavallérosan vette oltalmába a *cselédleányokat*, valamint a *munkásnőket*, ajánlván azoknak is a dámák sorába való fölemelését, tisztelését, megbecsülését és hirdetvén egyben az erőltetés, az önzés és haszonlesés nélkül való szabad, szerelmi házasság magasztos voltát és fölényét a manapság annyira elharapódzott, áldatlan eredeikházasság mellett.

Es még egyet! A szónoklat sok tekintetben lehet az izlés dolga is, de — a mi igénytelen véleményünk szerint — mégis vannak olyan elemi feltételei, amelyeket figyelmen kívül hagyni nem lehet és amelyek nélkül senki sem tarthat igényt a *jó szónok* elnevezéshez.

Ilyenek: a hibátlan beszélő szervén és csengő hangon kívül, a tiszta magyarság, a helyes szó- és mondatbeli vagy értelmi hangsúlyozás és a kerekded, plasztikus taglejtés.

A tudós püspök beszédének azonban sem szerkezete nem volt elég tömör, sem külső alakja mintaszerű.

Az előadásról pedig jobb nem is szólni, mert — eltekintve a stíl olykor nehézkes voltától és a magyartalan kifejezésektől — a tótos tájszólás, a *kettős* mássalhangzók egyes kiejtése, (annak helyett: anak; jobban helyett: joban) a helytelen, néha a *mondat közepén leereszkedő*, máskor a *szók végén föl-emelkedő* hangsúlyozás, a szók gyakori és ok nélkül való megismétlése, valamint a ritkán plasztikus, gyakran szögletes, sőt néha éppen esetlen, szüntelen hadanázó taglejtés, teljességgel nem keltettek kedvező hatást.

Az az nap délutáni kurzus első előadója *Ugron* Gábor, országgyűlési képviselő volt, ez a fegyelmezett elméjű, világos fejű, nagy tehetségű és jeles szónok; ez az elveihez talán leghivebb és azok mellett legkitartóbb politikus.

Óriási közönség előtt, most is, mint rendesen, okos, tartalmas, formás, szépen és lelkesen előadott beszédet mondott a *székely kivándorlásról*.

Hálás tárgyát éppen egy óráig tartó beszédben fejtegette. Azonban, ha magas röptű és hazafias érzéstől áthatott gyönyörű beszédének áhitatos meghallgatása és megápolása után, arra gondolunk, hogy szónok a székely mentési akcióból osztályrészt miképpen vette ki, hogy éppen az ő már csak néhai szomorú emlékü takarékpénztára által, végeredményében, miképpen enyhült a szegény székelység nyomora és miként boldogult a nép s mindazok, akiket balsorsuk cdavezetett és ahhoz a kezdetben

talán jó célzattal alapított pénztintézethez fűzött: akkor legalább is meghökkenünk, aztán gondolkodni kezdünk és önként eszünkbe jutván az a régi igazság, hogy „minden Demosthenesnél szebben beszél a test!“ — így kiáltunk fel: „timeo danaos et dona ferentes!“

Ezután ismét *Szentiványi Károly* elnök beszélt a *kereszténységről* és a *haladásról*; szépen, közvetlenséggel, kellő következetességgel és nagy hatással.

A *kereszténységnek* a korral való helyes irányú haladásáról és szükséges fejlődéséről olyan megszivlelésre érdemes általános igazságokat mondott el, amelyeknek követése a *hierarchikus római katolikus egyházat* is könnyen kiragadhatná a stabilizmus azon kátyujából, ahová évszázak óta bele van fulladva és megszabadíthatná a csökönyös orthodoxzia aldatlan nyügeitől, átkos bilincseiből.

(Vége. köv.)

Babyloni nyomok az új testamentomban.

(Folytatás.)

Ugyanezen az uton jár *Jeremiás* is. A vallástörténeti módszer alkalmazásával igyekszik a biblia egyes homályos részeire fényt vetni és nem kevés sikerrel. — Könyvének első részében a megható és győzedelmeskedő Isten babyloni mythosával foglalkozik és azt kutatja, hogy minő befolyást gyakorolt ez az új-testamentom irataira és főleg az apokalypsisre. E mythos azt beszéli el, hogy az év istene miként szót le az alvilágba és a vízi sárkányon kivivott diadala által miként teremt új életet a földön. Már e *pusztá tény elárulja*, hogy itt egy koszmológiai mythossal van dolgunk, mely a tél és nyár váltakozásának tüneményét igyekszik megmagyarázni. E mythossal közeli rokon „Istar pokoljárása“, valamint az egyiptomi *Osiris* mythos is. A babyloni mythosban a meghaló isten neve, *Tammuz*, a ki nem egyéb, mint a pokolba lemenő *Marduk*, míg a feltámadó *Tammuz* identikus a tulajdonképpeni *Mardukkal*. E mythosnak főbb elemei különben a következők:

1. Az év-isten születése az istenanyától.
2. Üldöztetése és megöletése az ellenség által (kastracio vagy lefejezés által.)
3. A pokolra lemenő isten megsiratása vagy kigunyolása.
4. Megmentése, mely új életet hoz. Diadala a sárkány felett.
5. Győzelem után az isten a sors vezetője lesz.
6. Lakodalmat ül.
7. Új életet teremt s úgy ünnepeztetik, mint a szülő — a termékenység symboluma — feltalálója.
8. Az isten dicsérete.

E mythosnak, mely a sötétség hatalmának legyőzetéséről szól, igen sok nyomával találkozunk az új-testamentumban. Már maga az a tény igen figyelemre méltó, hogy e mythosban szereplő isten-hős, a görög mythosban éppen úgy *σωτήρ*-nak nevezetik, miként *Jézus* az új-testamentumban. Különösen nagy hatással volt ez a mythos az apokalypsis írójára. Az apokalypitikus innen meríti a maga képeit.

1. A győzedelmes *Krisztus* dicsőítésére, a ki nálála után, feltámadása által, új életet hoz e világra, győzelmet aratván a sárkány felett és a ki a győzelem után átveszi a sors vezetését Apok 421 s köv.
2. Innen meríti képeit ama jóslatokhoz, melyek *Krisztusra*, — győzelmes hősrre vonatkoznak. Apok 12. 17

Mindjárt a mű kezdetén ott van a *menyei tanácskozás*. Az Isten egy trónuson ül, a melyet smaragd színű szivárvány vesz körül. A trónus körül körüli félkörben 24 öreg ül fehér ruhában, arany koronával fejükön. A trón mellett pedig négy állat: oroszlán, sas, ember és bika. E kép teljesen megfelel

az év és világ folyása komikus képének. A 24 fehér-ruhás öreg megfelel az állatkör 24 időrészenek; e körülmény megmagyarázza azután, hogy miért ülnek éppen „öregék” e trónus körül: az időt u. i. rendszeren öreg ember alakjában symbolisálják.

A kép másik szakasza a *Krisztus fellépésével kezdődik*. A Krisztus itt nevezetik 1. *Juda törzséből való oroszlánnak*, 2. *Dávid gyökerének*, 3. *báránynak*, mely már nyakán viseli a leöletés jegyét. Az első melléknév, *Juda törzséből való oroszlán*, már ismeretes az ó-testamentumból. V. ö. I. Mózes 499. A „Dávid gyökere” kifejezésnek szintén zsidó eredete van. Ámde az a kérdés, hogy mit jelent az oroszlán, mely a báránnyal identikus? E kifejezésnek is van analogonja az új-testamentumban, pl. János ev. 129 és 36. Ámde a „bárány” itt használt értelemben ismét az állatkörhöz utasítja. Nem is nevezetik a görög szövegben *ἀρνίον*-nak, hanem *ἀρνίον*-nak, az az kosnak. (Megjegyzendő, hogy Jupiter Ammon is kosfővel ábrázoltatik és *dux gregis* a neve. Hermes is bárányt visz vállain és *ἀρνίον*-nak nevezetik. Jeremiás fel is veti a kérdést, hogy vajjon az ó-kereszténység pastor bonusa nem innen veszi-e eredetét?) A babyloni mythosban, Marduknak, a sárkány legyőzőjének, symboluma a bika; az apokalypsisben tehát volta képpen a kos a bika alakját helyettesíti. A báránynak, illetve kosnak 7 szarva és 7 szeme van; ez a 7-es szám megfelel a 7 phinita számának.

Az apokalypsis elbeszélése szerint a győző jutalma a 7 pecsétű könyv. E motívum is teljesen megegyezik a babyloni mythos azon motívumával, mely szerint Manduknak, a győzelem után, átnyujtatnak a táblák, melyek által a sors vezetése az ő kezébe jut. Az Apok. 1q bizonyos rokonságot mutat az ó-keleti mythossal. Pld. az u. n. Enuma elis epos is dicsőíti a világ megújítóját s 50 melléknévvel tiszteli meg őt.

Eppen ily hasonlóság van az ó-keleti és az új-testamentumi elbeszélések közt a Jézus kigunyolása, illetve az évistének kifigurázása elbeszélésében. A babyloni mythos szerint a haldokló évistent királynak csúfolják, éppen úgy, mint Jézust az evangéliumok elbeszélése szerint. E felvételt még inkább megerősíti az a tény, hogy Máté szerint Jézus 2 gonosztevővel együtt feszítették meg. Ez azonban ellenkezik a Mischna egy törvényével, mely megtiltja, hogy egy napon két gonosztevő végeztessék ki. E ténnyt tehát csak úgy magyarázhatjuk meg, ha az arábiai Ajjúb (Hiob) mythosra gondolunk, melynek alapját szintén az évszakok változásának megmagyarázása képezi s a mely szerint Ajjúb két társával együtt feszítették meg. Ugyanígy a purim ünnepén szokásos játékban is, Haman két társával együtt akasztaták fel.

Tagadhatatlan a babyloni, illetve az ó-keleti mythos hatása a megrothadó és újra kikelő vetőmagról való hasonlatban. (Ján. 22²⁰). Ugyanezzel a gondolattal találkozunk Pál apostol I. Kor. 15³⁶ s 45. A megrothadó és kikelő magról való hasonlat különöse. az eleyisi mysteriumokban játszott igen nagy szerepet.

Az apokalypsis 7 planétája. A babyloni mythológiában a 7 planéta istene a főisten által kormányzott kosmost jelenti. E 7 csillagistennel találkozunk már az ó-testamentumban, Ezekielnél, hol úgy jelenik meg, mint az Isten 7 követe; Zakariásnál, hol úgy szerepelnek, mint Jáhvé 7 szeme. Az apokalypsisben pedig a 7 planéta úgy jelenik meg, mint 7 fáklya (4. feje. ö. vers), melyek közt Jézus megjelenik, mint a bárány 7 szeme (5¹⁶), mint 7 angyal (8¹²). A 7 planéta motívuma teljes világossággal tűnik fel a 7 pecsét némelyikében. A planéták színei az ó-keleti mythosokban a következők: a hold színe zöld, a napé az arany, a marsé piros, a merkuré kék, a Jupiteré sárga, a Vénusé fehér, a Saturnusé pedig fekete. Már

most az apokalypsis szerint, midőn a 2-ik pecsét felnyílik egy piros színű ló lesz látható, hátán egy lovassal, kinek kezében kard van. Ez a kép teljesen megfelel a Marsnak, melynek színe a piros és a mely a harc istene. A 3-ik pecsét felpattanására egy fekete ló jelenik meg; a lovas kezében mérleg van. A kék és fekete szín igen gyakran váltakozván, világos, hogy itt Merkur plánéta hatásáról van szó, melyet mérleggel szoktak ábrázolni. A 4-ik pecsét feltörésénél egy sárga ló jelenik meg, lovassa a halál s utána a pokol istene. A mythologikus motívum itt a legnyilvánvalóbb. A kép megfelel a Jupiternek. Az ötödik pecsét feltörésénél megjelenik az alvilág és a martyrok lelkei fehér ruhába öltöznek. Ez megfelel a Venus planétának. (Istar az alvilágban.) A 6-ik pecsétnél összedűl a régi világ. Ez a saturnusnak felel meg. A 7-ik pecsét felpattanására megnyílik a meny arany oltárával s füst emelkedik fel az arany füstölőből. A világ vasárnapja beköszönt. E kép megfelel a napnak.

Midőn a 7. pecsét megnyílt az Isten 7 harsonát ad a 7 angyalnak. A hét harsonaszó is némely helyen planéta motívumokat árul el. Az első harsonaszóra elpusztul minden zöld, ami a földön csak létezett. A zöld szín itt a holdra utal, a mely minden növényzöldnek az ura. A második harsonára vér és tűz folyik, ami ismét a Marsra emlékeztet. A 3. harsonaszóra leesik egy csillag (Merkur?) az égből, mely a víznek egy harmadát keserűvé változtatja. A negyedik trombitaszóra megjelenő sas Jupiterre emlékeztet, a hatodikra ismét egy csillag hull alá az égből; az ekkor megjelenő lovak oroszlánfővel és kigyósörénnyel a Nergal kíséretére utalnak.

A hét planéta motívumnak mély értelmű mystikáját megtaláljuk azokban a melléknevekben is, melyekkel Kritis a hét iratban nevezetik. (Apok. 2.): „Igy szól az, aki a hét csillagot tartja jobbában” (a nap), „Igy szól az Első és Utolsó, aki ott vala és élő lett” (a hold), „Igy szól az, kinek éles, kétélű kardja van” (a Mars), „Igy szól az Isten fia, (Nebo, a Marduk fia) kinek szemei, mint tűz lángok és kinek lábai, mint érc”, „Igy szól az, kinél van az Isten hét lelke és a hét csillag lelke”. (Marduk), „Igy szól, kinél Dávid zárja van, aki kinyit, hogy senki se zárja be többé és bezár, hogy senki se nyissa ki” (Istar Tammus). „Igy szól Amen, az Isten teremtésének ősalapja” (Saturnus).

Ifj. dr. Bartók György.

(Folyt. köv.)

„Szabad lyceum Nagyenyeden.”

Ezen a címen hosszabb közlemény jelent meg az „Erdélyi Prot. L.” 1906 évi 52. számában a „Különfélék” rovatában. A közlemény utalva Apponyi A. gr. vall. és közokt. miniszter ismert rendeletére s főhatóságunknak kollégiumaink előljáróságához ugyanezen tárgyban intézett felszólítására, elmondja, hogy mi történt eddig Nagyenyeden a „Szabad lyceum” ügyében. Ami eddig történt s folyik most is, az a közlemény ismeretlen írója szerint, egyedül a dr. Szilády Z. érdeme. Erdemeket elvitatni, vagy kisebbíteni nem szándékunk. a magunkéival nem szoktunk kérkedni, de elengedhetetlennek tartjuk, az igazság érdekében, hogy, ha már az E. Prot. L. olvasó közönségének ismernie kell*) a nagyenyedi szabad lyceum ügyét, ismerje a maga valóságában. A valóság pedig az, hogy a Bethlen-kollegium tanárkara már 5—6 év óta rendezti az ismeretterjesztő felolvasásokat az ifjuságnak, az enyedi művelt közönség jelenlétében, ha nem is nevezte „Szabad lyceumnak”. Tehát nem is „reggel”, hanem jó hajnalban kezdette. A jelzett szabad

*) S miért ne kellene, mikor ez közügy?!

lyceumról mi is tudunk, de annak mindez ideig teljesen magán jellege volt és van, inkább műkedvelő magántársaság „*jour fixe*“-nek látszott. Ilyent akármelyik, vagy valamennyi tanár rendezhetné a maga osztálytermében, épen akkora jogosultsággal épen úgy követelhetné a maga lyceumának a „szabadalmazást“. Az előjáróság ennek a lyceumnak még a létezéséről is csak későn értesült hivatalosan.

A tanárkar a jelen iskolai év folyamára is tervbe vette, még a vallás és közokt. miniszter rendelete s tehát az igazgató-tanács felszólítása előtt a régóta és sikerrel gyakorolt felolvasások rendezését. Annál inkább örvendett, mikor a felszólítás mintegy törvényesítette az eddigi gyakorlatot. Előjáróságunk az igazgató-tanács körlevelének tárgyalása rendjén mégis méltánylással volt a magán szabad lyceum iránt, kezdeményezőjét a tanárok az elnöklő gondokkal együtt kérték, hogy illeszkedjék be a maga természetes keretébe, a tanárkarba, tervezetével együtt, melynek lehető felhasználása sem maradt volna el. Azonban a magán lyceum szervezője feltétlen megadást követelt, igérve, hogy a lehetőségig a többi tanárnak is nyújt alkalmat a részvételre. Az előjáróság a régi és természetes, a főhatóság felszólításával is egyező gyakorlat mellett döntött, egy szóval sem követelve, noha tehette volna, hogy a m. lyceum szervezője „visszavonja“ tervezetét. Kár volt ebből a nem használt szóból a „visszavonás“ célszerű szójátékát csinálni. A „visszavonást“ csak az ilyen közlemények csinálhatják. A tanárkar az előjáróságtól vett megbízás értelmében tárgyalta a „Szabad lyceum“ kérdésén egyhangulag elhatározta, hogy az ügy érdekében a nagyközönséggel is érintkezésbe lép. Az e tárgyban összehívott értekezlet 1906 december 30-án, a városháza tanácstermében, a kollégium rektor prof. nak elnöklésével folyt le, nagy érdeklődés mellett. Megalakult a szervező-bizottság. Most már ennek a feladata a „Szabad lyceum“ rendezése.

És megjelenik az „Erdélyi Prot. Lap“ jelzett közleménye, meggyanúsítva, megrágalmazva a tanárkart legnemesebb szándékában a következők szerint: „Ugyan kinek és mi okból, mily célból érdeke a tényleg folyamatban levő és becsületes és három év óta sikeres munkásság megakasztása és ama „visszavonás“? (Ejnye ármányos kis szójátékja!) Most következik a java. „Igaz, hogy a miniszter ezt a kijelentést tette: ..attól a tanártól, aki ennek, a meggyőződésemet szerint, szent ügynek apostolává szegődik, nemcsak elismerésért nem fogom megtagadni, de, habár, különösen eleinte, fedezeti nehézségek miatt csak csekély mérvben, tiszteletdíjjal is jutalmazni igyekszem munkásságukat, fáradozásukat.“ „Hanem ebből még nem következik, hogy szükség legyen a „visszavonásra“ — mondja a közlemény írója. Sőt a bibliát is segítségül hívja mondván: *Miért állotok itt napestig hiálkodván? Menjetei el ti is a szőlőbe és ami igaz leend, civeszíték.* (Máté XX. r. 6. 7. v.) A sötét gyanúsítás ebből is eléggé kitetszik, de teljesen megmagyarázza a látszólagos szerkesztői megjegyzés e szavakban: „Mindenesetre itt nem annyira jogról mint „kötelességről“ van szó s szomorú jele az időknék, hogy mihelyt a kötelességteljesítéssel jutalom van kapcsolatban (*hinc illae lacrimae*), azonnal joggá válik a kötelesség. S hogy ez mindjárt épen Enyeden jelentkezik!“

Erre legékeesebben szóló cáfolat a tanárkar 1906 december 19. 120. számú határozatának ez a pontja: „...az egyes előadások tartásáért felajánlott 20—20 K-ról a tanárkar lemond, illetőleg felajánlja az ifjusági tanulmányi kirándulások alapjára, ez alkalommal épen a Rákóczi és bujdosó társai temetésére tett ifjusági kirándulás még hiányzó költségeinek a fedezésére.“

Ezzel teljesen egyezik az a kijelentés, melyet

az említett értekezleten 50—60 ember jelenlétében a rector professzor tett: hogy a tanárok az egyes előadásokért járó 20—20 koronát felajánlják a kollégiumi ifjuság kirándulási alapjára, ez alkalommal épen azon kirándulás hiányzó költségeinek a fedezésére, melynek rendjén az ifjuság, tanárainak vezetése mellett, a Rákóczi és bujdosó társai budapesti és kassai temetésén jelent meg.

Kapcsolatosan megjegyezzük, hogy abban a kérésben, melynek felterjesztését dr. Szilády Z. kérte az előjáróságtól, határozottan ki van fejezve, hogy kéri az előadó tanárok számára a húsz koronák kiutalását. Pedig, az ő tervezetében a közlemény szerint is, pl. ő maga 3, Váro Ferenc ny. tanár 2 előadással szerepel. Kinek jutott eszébe az előjárósági gyűlésen azzal vádolni őket, hogy csak a díjakért teszik?

Most már a tisztesség nevében kérjük az Erd. Prot. Lap szerkesztőségétől és olvasó közönségétől: szabad-e ily könnyelműen és vakmerően meggyanúsítani egy tanárkart, a mely ezeket a felolvasásokat elejétől fogva az ifjuság magasabb kiképzése és a közművelődés magasztos ügye iránt való tiszta szándékkal és nemes önzetlenséggel rendezte s az előadások nem is remélt díját most is erre a célra ajánlotta fel?! Hiszen nemcsak az enyedi, hanem vidéki közönség is jól tudja, mekkora készséggel teszen eleget ez a tanárkar minden ilyen irányú felszólításnak. Jótékony célú előadásokon, akár helyben, akár vidéken, Iparos körben, Kossuth-asztaltársaságban és mindenütt, a hol ilyes mozgalomról volt és van szó, évtizedek óta mindig a tanárkar tagjaiból került az előadók és felolvasók legnagyobb része. Egy-egy vidéken tartott felolvasás sokszor tetemes áldozatokkal is járt.

Hát nem azokra háramlik-e vissza ez a sötét lélekből fakadt gyanúsítás, akikben az önzés, a gyűlölködés még a józan megfontolás legelemibb követelményeit is elfojtja?

Ezt a nemtelen gyanúsítást és rágalmozást a Bethlen-kollégium tanárkara megvetéssel utasítja vissza oda, ahonnan jött.

A bibliából vett idézetre megjegyezzük, hogy a biblia nem arravaló, hogy a rágalomra és gyanúsításra keressenek belőle szépségfilasztrót. A közlemény beküldője és commentatora jobban tenné, ha a Máté u. a. részének 30. s. köv. verseire gondolva, az út mellett ülő, „két vakok“-kal mondaná: „Uram, Dávidnak fia, könyörülj mi rajtunk!.. hogy a mi szemünk megnyilatkozzanak.“

A nagytiszteletű szerkesztőséget pedig, a keresztényen szeretet nevében, arra kérjük, hogy egyesek, testületek jellemébe vágó, cselekedeteik tiszta indítékában gázoló cikkeket, ha lehet, ne közöljön minden utánjárás nélkül. Ez egyfelől leikiismeretbe vág, másfelől nem tesz jó szolgálatot egyházkerületünk amugy is megrendült békéjének. Egyik-másik intézet kormányzatában, vezetésében lehetnek hibák, tévedések, mint minden emberi intézményben; vannak, feles számmal, még azokban is, melyek a kisebbek felügyeletére rendelvek. Mi nem félünk a komoly bírálattól, ellenőrzéstől, sőt követeljük, mert tudjuk, hogy az egészséges fejlődésnek ez az egyedüli és legbiztosabb alapja. De óhajtunk, hogy mindez a szeretet, a bosszútól, gyűlölködéstől ment jóindulat jegyében történjék. A tévedéseket, hibákat úgy igyekezzünk elenyésztetni, hogy ne rántsuk le magát az intézetet. Aki támad, tegye nyíltan, a saját neve alatt, ne álnéven vagy névtelenül. Aki így teszi, annak mindig van oka félni a nyilvánosságtól, vagy azért, mert igazi neve már maga is rossz hatású, talán épen gyűlölt, vagy azért, mert maga sem bizik oda-dobott véleményének, ítéletének igazságában. Csak így tudjuk minősíteni azokat a támadásokat is, melyek nemrégiben érték kollégiumunkat a „Vigil“ név alá

rejtett mérges nyilakkal, az egész egyházkerület megbotránkozására. A Bethlen-kollegium közös tanárkarának 1907. január 2-án tartott üléséből és megbízásából

Fogarasi Albert,
rector, prof., elnök.

Elekes Viktor,
jegyző.

Megjegyzés. A Bethlen-kollegium közös tanárkarának e hivatalos felvilágosítását készsége közreadva, engedje meg a közös tanárkar, hogy azokra a vonatkozásokra, a melyek szerkesztőségünket illetik egy pár megjegyzést tegyünk. — Mindenek előtt megállapítani kívánjuk azt, hogy a kifogásolt cikk egészéért elvállaljuk — a mit másként nem is lehet — a sajtójogi felelősséget. A mi ezen túl esik, az erkölcsi felelősség dolgában, a cikk két részre oszlik, bár nyomdailag nincs úgy kitüntetve, mint kellene s a kéziratban jelölve volt; de azért első olvasásra is észrevehető. A „Beküldő“-é a bibliai idézet végeig, azontul a lap szerkesztőjéé. Az elsőnek tartalmáért az erkölcsi felelősség a beküldőé, a továbbiakért a miénk, mert nem látszólagos, hanem tényleges szerkesztői megjegyzésről van szó. A miénk a felelősség továbbá az egész cikk kiadásáért is. Vállaljuk és viseljük. Mit adtunk ki? miéért? s a tartalmi megbízhatóság minő garanciája mellett?! Kiadtunk egy egyházi vonatkozású közügyet képező dologra vonatkozó tudósítást, a miben a „miéért“-re adandó válasznak is benne van egyik része. Kiadtuk egy olyan ember kezéből, a ki közéletünkben előkelő vezetőserepet tölt be s aki igen-igen közel áll az általunk egészében is tagjaiban is igen tisztelt közös tanárikarhoz, akinek és akiknek tudósításait — akár hivatalos szám alatt, akár anélkül — mindig azzal a bizalommal adtuk megbízhatóságukra vonatkozólag közre, amelyet ily előkelő személyek, már csak a kollegiálitás révén is, igényelhetnek. Nem lévén módunkban külön tudósítókat tartani, közreadunk minden az egyházi és iskolai életre vonatkozó tudósítást, mely ismert kézből ered, akár névvel, akár név nélkül s különösen hireinkre vonatkozólag bizony nincs időnk „hivatalos bizonyítványokat“ beszerezni. A nyilvánosság ellenőrzése alatt állunk s ez elől soha sem zárkoztunk el s — mint most is — odatartjuk mi szívesen az éremnek második oldalát is s annál szívesebben, minél fényesebb, mert pártcélokra, klikk-szolgálatokra lapunkat — míg mi vezetjük — senkinek ki nem szedgáltatjuk. S abban ez a tudósítás is megbízható kézből eredettnek bizonyult, hogy Nagyenyeden a vezetésre hivatott kollegiumi tanárkarban a szabadliceum rendezésének kérdése meghasonlást támasztott. Ezt mind a két cikk igazolja. Nős, nem jellemző ez?! Még ez is! Mi nem kérdezzük, hogy hányan vannak az egyik oldalon s hányan a másikon. Mi mint a múltban, a jövőben sem fogunk házi perpatvarjaikban sem ezen, sem a más oldalon állást foglalni. A tény konstatálása elől azonban miért zárkoznánk el, főleg ha ilyen kicsinyeskedésig fajul. Mert az enyedi kollegium nagy hivatását, fényes jövőjét főleg ezek tették tönkre, a melyeknek indító oka szinte minden esetben kimutathatólag az anyagi érdekek voltak. Ez fosztotta meg a kollegiumot egykori egyetem- és akadémiai jellegétől, ez vitte odáig, hogy már-már a tanuló ifjúság kedvezményeit is veszély fenyegette, odáig, hogy ha a dolog úgy halad, amint az utolsó két évben megindult, a kollegium gimnáziumának, mely mindent felemészített, még a fele sem lesz református tanuló s így egyházunkra való hatása a minimumra csökken. Az a visszavonás, a kollegiálitásnak az a hiánya, mely — úgy látszik — örök átka ennek az intézetnek s a mely odáig megy, hogy ily apró dolgokban sem tud megegyezésre jutni: mégis csak méltó az egyházi krónikás feljegyzésére, mert ez újabb igazolása annak, hogy kollegiumaink kormányzatának megváltoztatása — belső szükség. Akár dicsőségvágy, akár hiúság, akár anyagi előny — mely ez ügyben nevetséges s látszik is, hogy a tanárkar részéről vezető szemponiot nem képez legyen e meghasonlás oka: tény, hogy egészségtelen belső állapot mutat. Minket ennek dokumentálása vezetett, mikor a beküldött tudósítást kiadtuk s ez a „miéért“-re adandó feleletünk második része. Egyebeket a beküldőnek hagyva fenn, a magunk részéről még csak arra kívánunk megjegyezést tenni, hogy „ezzel nem teszünk jó szolgálót egyházkerületünk amugy is megrendült békéjének.“ Mivel? Azzal, hogy az enyedi tanárkar egészségtelen belső állapotaira reá mutatunk? De hát az Istenért! az egyházkerület csak nem fog az enyedi tanárkar perpatvara sze-

rint pártoskodni! Legfennebb arra gondol — s ezt már megtette a mi tudósításunk előtt — hogy az ilyen bajoknak forrásukban való gyógyításáról kell gondoskodnia.
Szerkesztő,

TÁRCZA.

Feleség választás.

Egyházi beszéd.

Alapige: Birák könyve XIV. 3. „Nincsen-e a te atyádfiának leányai között és minden én népem között asszony, hogy te elmegy és venni akarsz feleséget magadnak a körülmetéletlen filiszteusok közül?“

(Folyt. és vége.)

Legjobb tehát a hibát el nem követni. Ámde melyik férfi, vagy nő az, aki jellemét a maga valóságában megmutatná az esküvő előtt? Egyetlen lény van csak a mindenségben, aki minden ballépéstől megőrizhet. A paradicsom Istene, aki Évát teremtette az Ádám számára és megfordítva. Biztosan van a világon valaki, akit a te számodra is teremtett. Csak hogy Áháb király sorsára, kit felesége lopni kényszerített; Machbeth király sorsára, kit neje mézárásra ösztönzött; a filozófus Ferguson Jakab sorsára, kinek felesége belépett a tanterembe előadás közben s szándékosan felborongatta csillagászati apparatusait, úgy hogy keserűen fordult hallgatói felé ezzel a vallomással: „Uraim! az a nagy szerencsétlenségem, hogy ezt az asszonyt nőül vettem“; Bulwer sorsára, aki kiállhatatlan nejét kénytelen volt külön lakásba zární kedvenc féltuccat kutyáival együtt; a költő Milton sorsára, aki megvakulása után nősült s midőn egyik ismerőse előtte rózsának nevezte nejét, szomorúan azt felelte rá: „Nem ismerem a virágokat, de lehet, hogy úgy van, mert töviseit minden nap érzem“; annak az embernek a sorsára, akinek neje konokul elhatározta, hogy férje irján táncolni fog, úgy hogy utoljára is kénytelenek voltak a meghalt férj koporsóját vízbe süllyeszteni: annak a lelkipászornak a sorsára, akit magam is ismerek, akinek felesége képes az enivalós tálat az asztalon végig borítani csak azért, mert véleményök valami csekélységben eltérő volt. Mindezen családi kin és szenvedésre kérve-kérlek benneteket, legyetek óvatosak, imádkozzatok mielőtt arra az utra lépnétek, amelytől függ, hogy kettős mennyország vagy kettős pokol legyen osztályrészetek. Mennyország itt és mennyország örökre, pokol most és pokol a síron túl.

Azoknak a szerencsés férjeknek családi boldogságára, akik bölcsen választották meg hitvestársaikat, akiknek hitvesök hűséges társaik örömben és bánatban egyaránt, — ezeknek boldogságára kérlek benneteket, imádkozzatok a mindenható Istenhez minden este, minden reggel, hogy alkalmas időben és módon küldjön titeknek tisztességes, jó erkölcsű, szerető szívű, gondos feleséget vagy pediglen küldjön titeket ő hozzá.

A házasságközvetítőket azonban kerüljétek. Helyettök bízzátok magatokat isteni erőtl megvilágosított saját ítéletekre. Az ő érdekeik nem a ti érdekeitek. Hogy is volna képes emberi halandó ismeretlen emberek szívét és lelkét szerencsés kézzel összefűzni és ki nem ismeri a ködös jövőt, ily fontos lépésnél bölcs tanácsot adni.

Ha isteni vezérlés helyett e földi tanácsadókra hallgattok, eljön az idő, amikor méltán ajkaitokra illenek Salamon királynak panaszos szavai, akinek époly szomorú tapasztalatai voltak a házaseletről, mint manapság oly soknak. Egyik napon fényes palotája tágas termei, széles folyósi is szűkek voltak néki. Egy asszonynak éles nyelve sehohsem hagyott nyugtot néki. Félrehúzódott hát palotája tetejére. Egy embert látott ott az egyik sarokban, meghúzódva egyetlen vagyonán, szőnyegén. A hatalmas Salamon király megirigyelte e koldus ember sorsát és felkiáltott: „Jobb lakni a házban szegletiben, hogyssem, mint a háborgó asszonnyal egy házban társaságban.“ (Példab. XXV. 24.)

Az esős időszak egy másik napján a víz átszívárgott a palota tetején, lassan csepegett a szoba padlójára. Egyik felől ennek csepejét hallotta Salamon, másik felől neje perlekedő csipős szavait. Tollat ragadott hát s leírta e szavakat. „Mint a csepegés az asszonnyal szüntelen való zsembelődése.“ (Példab. XIX. 13.)

Ha Salamon annyit imádkozott volna ifjú korában is, mint később, mily tenger sok családi keserőséget került volna el.

II.

Miben nyilvánul meg tehát imádságunk nyomán az isteni újjmutatás?

Hogya a te lelked imádságos lélek, akkor biztosan elkerülöd azokat a nőket, akik a vallást kigúnyolják. Van elég sok ilyen minden gyülekezetben. Az egyik szóval, a másik tettel teszi ezt, megvetve annak parancsolatait. Jóllehet a keresztyén vallás az az egyedüli hatalom, amely a nőt rabszolgai állapotából kivette s baromi bánásmódtól megóvja ma is, mégis kigúnyolja jóltevőjét. Ahol ennek a hitnek áldása ismeretlen, ott a nő még ma is igavonó állat, a legjobb esetben hívány játékszer. És mégis akadnak nők, akik magukról úgy elfeledkeznek, el az Istenről is, hogy nyugodtan mennek el olyan társaságba, ahol a vallást — minden női lélek legszentebb kincsét — kigúnyolják, az erkölcsöt kikacagják, ahol reá ragad minden szenny, minden piszok. Rosszabb az ilyen nő a belpoklos betegnél. A vallástalan nő mindenre képes nő. Méltatlan és képtelen arra, hogy hosszú életen keresztül hűséges segítő társaddá legyen.

Amire neked szükséged van a feleségben, az nem a ragyogó pillangó, nem a kifestett báb, nem a pletyka szomszédoló, nem is a mesterkélttség egyvelegje, ahol nem tudod megmondani, hol végződnék az álldomok és hol kezdődik a nő, hanem a komoly lélek, aki tud veled nevetni, de tud sírni is. Mély sírok akadnak életed útjába; egymás támogatására nagy szükségetek lesz, ha azoknak a szélére értek. Ha szerencséd elhagy, szükséged lesz valakire, aki tenéked el nem fogyó mennyei kincsekről mondjon vigasztaló szavakat, nem pedig, hogy azzal a keserű szemrehányással súlyosítsa bánatod: „Nem gondoltam, hogy úgy lesz!”

Amennyire én megtudom itélni: *őszinteség* és *komolyság* a női jellem alapja. Ha ezeket megtaláltad, mindent megtaláltál. Ha ezeket kifelejtetted, semmitsem kaptál. Azaz kaptál olyasmit, amit jobb szeretted volna sohasem kapni meg.

Orizkedjetez attól a hibától is, amit Sámson követett el, mikor tisztán a szemére bizta annak eldöntését, mihez jőzan megfontolás, isteni bölcsesség feltétlen szükséges. Aki egyébbel nem tudja felesége választását megindokolni, mint annak vonzó arcával, úgy cselekszik, mintha birtokot vásárolna nagy öszegen csak azért, mert a kertben remek szép dahliák virulnak.

Isteni adomány a külső szépség, áldásképen osztogatja az Úr. Amikor a walesi hercegnő rajongó szép arcát megpillantottam, eszembe jutott, amit róla hallottam, hogy valahányszor a kórháznak betegtermein végig megyen, valamennyi beteg örül látásának, kiket az orvosi tudomány sem képes eszméletre hozni, még azok is könnyökre támaszkodva bámultak rá és sápadt ajkaik elhalóan rebegték: „Áldja meg az Isten a walesi hercegnőt.”

Oh, de mégis milyen mulandó, milyen törekeny minden testi szépség! Egyetlenegy borszeszlámpa felrobbanása borzalmak sebhelyévé változtathatja át, egyetlen cudarnak vitriol korszója örökre letörli a leghamvasabb arcnak viruló rózsáit is. A kérélehetetlen idő végig szánt rajta s kitörülhetetlen nyoma ott marad örökre. Amde el nem muló szépség virulhat sok olyan nőnek arcán, amelyet e durva világ közönségesnek mond. Ellentmondhat arcok Lavater összes fiziognómiai szabályainak, de lelkőknek vonzó kedvességök vagyon, amin az időnek nincsen hatalma.

Vannak ez életnek oly körülményei, amik között a legegyszerűbb asszony is szépség királynője férje szemében. Balsors, emberek családja anyagi romlásba döntött, koldus-szegényen mégysz haza családod körébe.

„Tönkre ment ember vagyok. Az életem gyalázat. Inkább a halál...”

Szomorú történetet mondasz el az este családodnak. „A bútoroknak menniök kell. A háznak szintén. Állomasoknak vége...”

Elbeszéled, hogyan kerested fel legjobbnak hit barátjaidat és hogyan fogadott vala, mennyi hideg vállvonogatással.

Könnybelábadt szemekkel néz reád a feleséged.

„Mink volt esküvőnk? Ugye bizony semmink. Ott vagyunk csak, ahonnan elindultunk és nem hátrább. Ha azt hiszed, hogy az én boldogságom ilyen külső alapokon

nyugszik, úgy nem ismersz jól engem, noha 30 évet töltöttünk el együtt. Felettünk él még a gondviselő Isten. A mennyek kincstára nem ürül ki soha. Engemet e csapás nem ejtett kétségbe. Ami kevésre ezután még szükségünk lésszen, verejtékünk után kiharancsolja az Isten.” És megnyugodva folytatja félbeszakasztott házi dolgait.

Elragadtatással nézesz reá... „Te vagy a legnagyobb lelkű asszony a világon! Én azt hittem, halálotat okozza a csapás.”

És amint feleségedre nézesz, XV. Lajos király udvarában nem volt bájos arc, amely elhomályosítaná azt a mennyei ragyogást, amit e pillanatban feleséged arcán látsz.

Más idő is van, amikor a legegyszerűbb asszony is szépség királynője a férje szemében.

Az élet nagy munkája el van végezve. A gyermekek gondosan felnevelve Isten és az ő országa számára. A szerető, gondos nő, a család szive, haldoklik. Halálos ágya mellett sötét buba merülve áll a férj. Gondolkoznak együtt-létök hosszú évein. Az esküvőkön és temetéseken. Az örömen és bánaton. A jó és balszerencsén. Gondolkoznak Isten jóságán, irántok tanusított hűségén. A haldokló nem fél az eltávozástól. Oly hosszú éveken át megőrizte az Úr, bizalmát Ő belé veti mostan is.

Mindkettőtök ajaka remeg a mély felindulástól, amint végső búcsucsókot csókolnak egymás ajakára; amint biztatják lelköket a viszontlátás örömeivel, nemsokára egy jobb életben. Meghal...

Résztevő szomszédok jönnek. Egy közülök karon fogja szeliden a zokogó férjet: „Jőjj innen a másik szobába, jobb lesz neked ottan kissé megpihenni.”

„Egy percig még csak. Hadd lássam még egyszer ezeket a nemes vonásokat, ezt a szép arcot.”

Nem halál ez. Őszi napsúgár.

Igy állott az én édes apám 82 éves korában 79 éves öreg édes anyám betegágya mellett.

Vajjon majd egykor mi is úgy halunk-e meg?!

Legyen a mi végünk is olyan szelid, mint az övék. Ámen!

Angolból: *Bokor Sándor.*

KÜLÖNFÉLÉK.

Theol. fakultásunkon január 8-án kezdődött meg az új szorgalomidő s egyben az első félévi kollokviumok sorozata.

Ünnepi istentiszteletek Brassóban. Mint már említettük is lapunkban, brassói templomunkat fűtésre és világításra berendezték és a Koós harang-alapból, egy új nagyharangot rendeltek a templom számára. Karácsony első napján kondult meg az új harang kellemes, szép, messze halszó és igen megkapó zengéssel bugó hangjával. A hivek az ünnep, reggelén, számosan hallgatták kedves új harangjuk szavát. És ami igen nagy lelki gyönyörűségre szolgált az egész gyülekezetnek, a midőn a négy harangot összehúzták, olyan harmonikus volt azok összecsengése, mint a legjobb zene. A második kellemes meglepetése volt a gyülekezetnek a fűtött templom. Míg künn ünnep első napján nagy hideg volt, addig a templomban kellemes meleg fogadta a nagyszámu ajtatos közönséget. Az egész ünnepen, így tele templom előtt tartattak az istentiszteletek. Ó-esztendő estéjén az évszázó istentisztelet este 6 órakor volt. Már egész nap lelkész felhívására, küldötték a papi lakásra a hivek a szegények számára szánt kenyeret és más élelmi cikkeket. Hat órákor mikor beharangoztak, felgyultak a gázlámpák lángjai a templomban és megkapó szép fényvel öntötték el a templom egész belvilágát. Mire a közönség zsufolásig megtöltötte istenházát, úgy hogy üres hely még az álló részeken sem maradt. Mindenki nagyon jól érezte magát a meleg és világos szép templomban, tudva, hogy künn fagyasztó szél és 14 fok hideg van. Imát és ó-esztendei beszédet Péchy Árpád lelkész mondott. Olyan megható volt az egész jelenet, hogy minden szem tele volt könnyel és minden szív hálával, az isteni gondviselésnek az ő népéhez való kegyelméért. Istentisztelet után 130 darab kenyeret és más élelmet osztottak ki, többek a református uri asszonyok, lelkész felkérésére, a nagyszámu jelenvolt szegények közt. Ujesztendő reggelén ismét egészen megtelt a templom, újból Péchy Árpád lelkész végezte a szertartást, majd megtette a gyülekezet előtt jelentését a múlt év eseményeiről; intette, buzdította a hiveket az összetartásra, a vallásosságra, az egyháztársadalmi munka gyámolítására, mondván, hogy csak élőhit mellett lehet boldog: az ember, család és viruló a haza. Ezután megáldotta a gyülekezetet. Istentisztelet végén a hivek szeretettel vették körül pásztorukat és kölcsönösen üdvözölve egymást, örvendeztek lelki gyönyörűséggel, hogy az Úr így megsegítette a pap és népe munkáját.

Tanáraink a nemzeti kultúra egy új mezejének szolgálatában. A m. kir. honvédelmi miniszter — mint a lapok írják — elrendelte, hogy különösen a nemzetiségi legénység közt a magyar nyelv, történelem, földrajz köréből a téli időben oktatások tartassanak. Mint halljuk, Nagyenyeden is, Kolozsvárt is a ref. koll. tanárai vállalkoztak a nemes munkára. Bizonyára készséggel megteszik egyebütt is. Dicséret illeti érte!

A „Vasárnap” támogatása érdekében meleg hangu felhívást intéz híveinkhez annak lelkes jelenlegi szerkesztője *Tóthfalusi József* marosvásárhelyi lelkész. E felhívásnak szívesen keltjük visszhangját s ajánljuk különösen lelkésztársaink buzgó támogatásába. Lelkeszi működésüknek buzgó támogatót találnak benne híveik körében, sőt gondolatokat is lelnek benne, melyekkel maguk is termékenyíthetik lelküket. Előfizetők gyűjtőinek kedvezményt is ígér a szerkesztő. 8 új előfizető után 1 évre; 5 után $\frac{1}{2}$, 3 után $\frac{1}{4}$ évre küld a gyűjtőnek ingyen példányt. Kívánatra mutatóvényszámot szívesen küld bárkinek, ki ezíránt hozzáfordul. Szívesen ajánljuk meleg pártfogásba.

Egy főuri avertálás cz. alatt a D. P. L. arról tudósít, hogy gróf Bethlen Aladár élesdi nagybirtokos decz. 23-án református egyházunkat elhagyva katolikussá lett. A gróf katolikus felesége után lett élesdi birtokos s körülbelül annak a befolyása alatt katolizált. Nevezett lap hasonló esetek felidézésével azt a megjegyzést teszi, hogy „a főuri családok nem biztos támaszai az illető egyházaknak, ha nem annak szellemében neveltetnek. Sőt még akkor sem, mert ők mint kifejlett egyéniségek feltétlenül érdekeiket követik. A népre kell tehát erősebben támaszkodni és a ref. jellemet ontudatosabbá tenni híveinkben.” Hiszen tudjuk, hogy a főurak is emberek, ép' ugyelve emberi gyarlóságokkal, mint minden más anyaszülte, sőt hogy helyzetükből kifolyólag reájuk nézve többféle kísértés áll fenn, mint az alsóbb osztályuakra nézve. Am a mondást, hogy „Páris megér egy misét!” ma már még alább is mérik s Páris helyett elég sokszor egy pár hold föld, sőt egy pár forinttal több havi fizetés is — példák tudunk — ref. papok, tanítók gyermekeinél is néha. Mert hát csak a főurakban látni meg a gyengeséget s pláne azonnal generalizálni is, mikor pedig egy-egy gyarló és gyenge mellett annyi derék és hithű tagja van köztük egyházunknak. S mit akar jelenteni a szembevetés, hogy „a népre kell hát erősebben támaszkodni”? A bajt mi az egyénekben rejlik gyengeségeken túl ott látjuk, a mire a D. P. L. is rámutat, hogy *nincs híveinkben elég élénk és erős vallási öntudat.* De hát ezért kit illet a felelősség oroszlán-része? Volt-e s van-e megfelelő vallásos nevelés iskolánkban? Volt-e s van-e megfelelő cura pastoralis az életben? Főuraink fiu-gyermekei legnagyobb részben a budai II. ker. kir. kath. gimnáziumba járnak, mert a mellett van a „Ferencz József nevelőintézet”. Tettünk-e mi csak egy lépést is, hogy valamely előkelőbb intézetünk mellett főuri fiuk vagy leányok igényeikhez mért internatus szervezzünk? Es hogyan dobozzuk őket az életben? Az élesdi ref. lelkész minő módon ápolta az összeköttetést a gróffal? A tiszautáli püspök hány-szor látogatta meg? Kérdések, amelyek nagyon is arra irányítják figyelmünket, hogy első sorban önvizsgálatot tartsunk s magunkon is igyekezzünk javítani!

Nyílt kérdés az Orsz. Ref. parochiális könyvtár-bizottság intézőihez. Azt hiszem jó helyt kopogtatok a szerkesztő urnál, midőn egy olyan dolog felől kérdezősködöm, a mely közelről érdekli a parochiális-könyvtár konventi bizottságának működését, a melyben kerületünket a legutóbbi hivatalos kimutatás szerint (Lásd E. P. L. 1906. 52. sz.) Kenessey Béla és Nagy Károly képviselik. A dolog a következő: Egyik theologus fiam a vakáción igen türelmetlenül várta a parochiális-könyvtár első köteteinek, mely *Warga Lajos* „*Ker. Egyháztörténelme*” megérkezését. Csaknem kétségbe esett, mikor a szünidő vége felé a nyomda azt az értesítést adta ki, hogy a mű szétküldése halasztást szenved. Tudakozódásomra végre kiszült, hogy abból akart a mostani téli félévi kollokviumra készülni. Felvilágosítottam, hogy azt úgy sem lehet tankönyvnek kiadni s utasítottam, hogy írjon valamelyik könyvtárusnak utánna, ahol bizonyára kapható lesz már, mert a munka megjelent. A fiu a legnagyobb prot. irod. céghez fordult „Hegedüs és Sándor”-hoz Debreczenbe, ahonnan azt a meglepő választ kapta, hogy a mű első kiadása elfogyott, a mostani második kiadás pedig *kizárólag* a parochiális könyvtárak számára

nyomatott és könyvárasi uton nem kapható. Nem hittem a szemeimnek s most sem hiszek a tudósításnak. inkább a Hege dűs-cég jólétesültését vonom kétségbe. Mert azt én lehetetlenségnek tartom, hogy a parochiális-könyvtárak egyetemes egyházi intézménye, amelynek egyetemessé tételébe mi voltaképpen csak azért nyugodtunk belé, mert így reméltük, hogy a kath. „Szent István-Társulat” példáján indulva, így könnyebben sikerül valami érdemleesebb magyar prot. theol. irodalmat teremteni, olyan vezetés alatt álljon, amely ezt a célt egyenesen megakasztja, mikor arról gondoskodik, hogy az Istenért nehogy valami más kézbe is kerüljön kiadványai közül, mint a parokh. könyvtárakba. Hiszen ez valóságos szellemi mumia-gyártás, azonkívül, hogy pénzügyileg is hallatlan pipógyaság volna. A hol tisztan hivatalosan elhelyezhető legalább 2000 pld. nyomatik nem természetes, hogy ott a munka jellegéhez és remélhető kellendőségéhez, sőt az esetleg elkallódó példányok pótlására még ugyanannyi vagy legalább fél annyi nyomassék és a míg maga a vállalat a „Szt.-István-Társulat”-hoz hasonlóan berendezkednék, addig könyvárasi uton bocsáttassék a közönség rendelkezésére? S épen egy olyan könyvnél, mely ma már a legtöbb theol. akadémiánkon *tanckönyv* és oly bizottság részéről, melyben legalább is 6 theol. *tanártag* van benne én tisztára lehetetlenségnek tartom, hogy a közönség és tanuló ifjúság számára semmit sem nyomattak volna. Hiszen akkor 20 év múlva a parokhiális könyvtárakban ez első kötetek alig irtagnak lesznek található, mert így a theologusok és szüleik rá lesznek kényszerítve, hogy kivéven e műveket. áruk megfizetése mellett „elveszítsék”. Hát ebben az ügyben kér szíves felvilágosítást — P. B. lelkész.

— A felvilágosítást a következőkben adhatjuk meg: A parokhiális könyvtár-bizottság — ha nem is olyan meszeszenező tervvel, mint a fennebbi sorok írója kifejézi — de igenis gondoskodott, hogy a „hivatalos” példányokon felül is kell nyomtatni és azokat magasabb áron ugyan, de könyvárasi uton is terjeszteni kell. Ma már igazán nem tudnám megmondani, hogy a példányyszámot megállapította-e vagy sem, de ez elvi határozat megvan. Kivételét *Antal Géza* pápai theol. tanár úr, bizottsági előadó eszközi, aki — ismervő körültekintő gyakorlatiasságát — bizonyára kellően gondoskodott ezekről. Szívesen kérjük őt, hogy a dologról a lapoknak egy kis tájékoztatást küldeni sziveskedjék.

Nagy Károly.

Nyilvános köszönet. Horvát János galgói lakos ev. ref. egyházi gondnok és neje szül. Szedlár József 1906. nov. hó 11-én a galgói egyháznak egy ezüst urasztali kelyhet, 2 drb. aranyozott kenyérszató tányért s 4 drb. asztalterítőt ajándékozott, valamint 1905. évi dec. hó 19-én szintén a galgói egyház templomépítési-alapja javára 50 koronát adományoztak. A kicsiny leányegyház gondnoka ime, jó példával jár elől az Úr háza szerelmének cselekedetekkel való megmutatásán. A jó Isten tartsa meg őket még hosszú ideig, hogy nemes példájukkal másokat is lelkesítsenek. Galgó, 1906. nov. hó 23-án. *Galambosi János*, presbiter.

HIVATALOS RÉSZ.

Sz. 1568—1906.

FELHÍVÁS.

Felkérem tiszt. lelkésztársaimat sziveskedjenek figyelemzetni az egyházközségük területén lakó azon papi és tanítói özvegyeket és árvákat, akik az udvarhelyi egyházmegye gyámintézetétől segélyt nyerni jogosultak, hogy életben létüket, illetve özvegyességüket igazoló okmányaikat *f. hó 20-ig* terjesszék be tiszt. *Bedő András* pénztárnok urhoz Bikafalvára (u. p. Székelyudvarhely). A később beérkező kérelmek nem vétetnek figyelembe.

Alsósófalva, 1906. decz. 21.

Ifj. Péter Károly, esperes.

Sz. 11—1907.

KÖRLEVÉL

az udvarhelyi egyházmegye tiszt. lelkészeihez.

Felhívom tiszt. lelkésztársaimat, hogy az f. év I. felére esedékes kongrua illetményükről szóló nyugtát, a kiutalási szám, esetleg az összeg helyének kitöltetlenül hagyásával *f. hó 20-ig* okvetlenül küldjék be hozzám.

Alsósófalva, 1907. jan. 6.

Ifj. Péter Károly, esperes.

Erdélyi Protestáns Lap

AZ ERD. EV REF. EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA.

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület.

Felelős szerkesztő: NAGY KÁROLY, th. tanár.

Szerkesztőség, hova a kéziratok és magán előfizetések bérmentve küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 4. ajtó.	Előfizetési ár: egész évre	12 kor.
	félévre	6 kor.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN.

Visszapillantás

az 1906. okt. 21—23 napjain tartott székelyudvarhelyi keresztény szociális kurzusra és annak tanulságai.

(Folyt. és vége.)

A keddi kurzus utolsó előadója Dr. Krüger Aladár nagyváradi ügyvéd volt, aki a *kis emberek jogvédelméről*, erről a szintén igen nevezetes és hálás tárgyról diszertált, ifjúi hévvel, sok ötletességgel és megkapó humorral, mely által derült hangulatot keltett.

Mint mondá — ügyvivő léte — az egyszerű, könnyen hívő népet éppen olyan jól ismeri, mint a társadalom azon lelketlen, keztyüs kezű *hiénáit* és *frakkos piócáit*, akik a szegény, becsületes embereket szokták kiszipolyozni.

Egész garmadáját sorolta fel a találó és pikánságuk mellett is elég szomorú példáknak, úgy az életből, mint saját ügyvédői gyakorlatából is, annak bebizonyítására, hogy a *ritanult és furfangos csalók*, a legtöbbször éppen a törvény védelme alatt szokták kifosztani becsületes, együgyű áldozataikat, aminek oka nemcsak a lelkiismeretlen ügy- és jogvédők furlangja, hanem a *törvények hiányossága*, fogyatékos kétértelműsége, valamint a nép tudatlansága is.

Eppen azért javasolta, hogy úgy a nép-, mint a középiskolákban is tanítsák meg a törvényeknek legalább a mindennapi életben előforduló elemi részét és olcsó kiadásban tegyék azokat könnyen megszerzhetőkké.

Röviden szólva: elég ügyesen kifigurázta önmagát; igazságosan gyűjtötte az eleven szenet saját lejjére is és vágta a fát úgy maga, mint kartársai alatt. Általában véve pedig inkább *undorító* és *közmegevételre* méltó, mint mulattató és neveléses torz alakokat mutatott be, a társadalom különböző osztályaiból. Spongyát, vagy pokrócot rájuk! Egyébiránt előadó ifjú energiájából és ügyes észjárásából ítélve, nem együgyű, se nem ügyefogyott fiskális.

Ezen tetszéssel fogadott utolsó előadás után dr. Kovácsy Albert Székelyudvarhely város ez idő szerint való országgyűlési képviselője köszönte meg az előadóknak, hogy — költséget, fáradságot és idővesztést nem tekintve, — eljöttek és a közönségnek három napon át gazdag szellemi táplálékot nyújtottak.

És valóban el kell ismerni, hogy *sok jó magot* és csak kevés konkolyt hintettek el és azt is talán csak azért, mert a buza között terem a konkoly is, pedig a régi igazság szerint: *„sok beszédnek sok az alja.”* Ám az áldás onnan felülről jó! Oh bárcsak a tiszta búza kelne ki és teremne gazdagon! És ezzel be is végezhetnők szóban forgó *keresztény szociális*

kurzus ismertetését; de meg kell még emlékeznünk arról az *alkohol* ellenes előadásról is, amelyet Szabó György, nagyernyei esperes-plebános, szerdán, tehát a templomszentelés napján, délután tartott, amikor a közönség érdeklődése immár nagyon megcsappant és amelyen inkább a helybeli középiskolák tanuló ifjúsága vett részt.

Erről azért is meg kell emlékeznünk, mert — hitünk szerint — ez kellett volna, hogy tulajdonképpen *koronája* legyen az egész kurzusnak és ez a legnevezetesebb, a legszükségesebb akció, amit csak képzelni lehet a családi, a társadalmi és az állami életre egyaránt. Mert az *alkohol* óriási rombolást, kibeszélhetetlen pusztítást visz véghez az emberiség és kivált a magyar nemzet anyagi, erkölcsi, testi, fizikai és lelki életében egyaránt. E tekintetben már csakugyan ütött a 12-ik óra és ha még se ébred föl legalább az ifjúság: *elvész a nép, de az egész nemzet!*

Ez ellen már aztán igazán sorompóba kellene lépni vallási, nemzetiségi és felekezeti különbség nélkül egyaránt s minél előbb, míg nem késő.

Éppenezért a legmelegebben üdvözljük az *anti alkoholista* liga szervezkedését és teljes erőlyel kellene megalkotnunk az *abstinensek* szövetségét, mert *„periculum in mora“* s *„minden perc egy halál!”* Fájdalom! a kurzusnak ez a legnevezetesebb pontja részesült a legmostohább elbánásban, mert csak a gazdag program pótlékaul került elő és kevésbé is volt látogatott.

A *keresztény* szociális kurzus ismertetése után már annak *tanulságait* a következőkben foglaljuk össze.

1. Első tanulság, hogy a *dobbal* nem lehet verebet fogni! Igyekezzünk tehát mi is csöndben, parádé s zaj nélkül dolgozni, mint ők.

2. Nagy dolgokat, csekély eszközökkel elérni nem lehet.

Tehát ami erdélyi református egyháztársadalmi mozgalmunk egész medrét mélyíteni — és gondoskodni kell megfelelő anyagi és erkölcsi eszközökről, vagyis legyen gazdag programunk és elég emberünk, mint nekik.

3. A nálunk is gyakran előforduló *templomavattási* és minden más kínálózó alkalmat meg kell ragadni az egyháztársadalmi munka intenzívebbé tételére; mint ahogy ők teszik.

4. Ne csak a papok vállaira nehezüljön a munka egész sulya, hanem lépjenek sorompóba világi férfaink is s *szóval és tettel* is mutassák meg élő hitüket, mint teszik ezt a róm. kath. világiak, akiknek egész hatalmas gárdája lépett síkra és vett aktív részt ezen a kurzuson.

5. Szervezzük mi is mindenütt és minél előbb

az ifjúsági és leányvédő egyesületeket, valamint az iparos-tanon- és cselédotthont; éppen úgy, mint ők.

6. És le az alkohollal, illetve munkára föl az alkoholellenes szövetkezetek szervezésében, valamint a hazai ipar pártolásban is, mert különben veszve vagyunk és a szégyen bélyegét kell homlokunkon hordozni mind halálig!

Végül büszke önérzettel jelentjük ki, hogy mi is szociálisták vagyunk; de sem állambontó nemzetközi, sem tisztán és pusztán felekezeti célokot szolgáló keresztény, tehát római katholicus, hanem igenis a szó igazi és nemesebb értelmében vett keresztény szociálisták, vagyis követni és kitelhetően megvalósítani törekszünk a Jézus Krisztusnak, a legelső és mai napig legnagyobb, legeszményibb szociálistának zászlójára írott ezen elveit:

„Egyenlőség, testvériség, szabadság.”

Igen, legyen egyenlőség Isten és törvény előtt, valamint a közös emberi s polgári jogok élvezése és a kötelességek teljesítése terén is.

Legyen testvériség, mert egy atya gyermekei vagyunk és így mindnyájan üdvözülhetünk, vagy elkárhozhatunk, felekezeti különbség nélkül, a szerint, a mint jót — avagy rosszat cselekszünk, a mint tiszteljük és szeretjük az Istent s szeretjük felebarátainkat is, mint önmagunkat. Tehát el az egyedül üdvözítő vallás agyrémével!

Es legyen szabadság, a törvény, a keresztény társadalmi szabályok és az illendőség, az ethika korlátai között.

De minden olyan szociális törekvés, amely mást és ennél többet akar, nem keresztényi, sőt nem is humánus, nem emberi és így jogosulatlan.

Ellenben, ha ezek a magasztos elvek valaha, ilyen értelemben megvalósulhatnak, akkor és csak akkor lett a Jézus ígérete szerint egy akól és egy pásztor.

... d.

Babyloni nyomok az új testamentomban.

(Folytatás.)

A babyloni s általában az ó-keleti mythosokban szereplő megváltó királynak, kinek a sötétség hatalmasságain vett diadalma új életet szül e világon, egyik főjellemvonása, hogy származása titokteljes. Vagy a születése helye ismeretlen vagy pedig apjáról vagy anyjáról nem tudunk semmit. Anyja igen sok esetben papnő vagy maga az anyaisten. Ilyen motívumokkal találkozunk a híres Gilgames eposban, Sargon mondájában, a Ninivéről szóló fragmentumokban és az Asurnasirpal-mondában. De ilyen motívumok előfordulnak az ó-testamentomban is, pld. a Mózes születési mondájában, melyben számtalan mythologiai elem található. Zsidó monda szerint a Megváltó is apátlanul fog születni. A Midrosch pld. így jövendő: „Panaszkodtak: apátlan árvák lettünk. Hiszen a Megváltó is, kit közétek küldendek, apátlan leend.” A „József testamentuma” szerint pedig a Megváltó egy szűznek a fia.

Egy másik jellemvonása a keleti mythosok megváltójainak, hogy születése után üldözik. Vagy félreeső helyre teszik ki, vagy egy szekrénybe zárják, de mégis megmentik. Jeremiás „Das alte Test. im Lichte des alten Orients” c. művében, már reámutat arra, hogy a genesis-elbeszélése szerint Mózes egy sásból font szekrényben mentik meg s egyszerűen 12 parallel helyet említ a különböző mythosokból.* Zsidó monda szerint Ábrahámot is üldözték születése után s egy barlangba rejtették ei az üldözés elől. Ugyanezzel a motívummal találkozunk az

egyiptomi Hathor-mythosban is. A görög mythologia szerint pedig Zeus az Ida-hegy egyik barlangjában születik meg; az anyja, Rhea, u. i. ide volt kénytelen menekülni Kronos elől, ki tudvalevőleg saját gyermekét elnyelte. Méhek és Amalthea kecske táplálták itt tejjel és mézzel. Ezenkívül a görög hősmondáknak számtalan alakja ily körülmények közt született és nevelkedett.

A megváltó király e mythosok szerint továbbá áldást és csodálatos termékenységet hoz a földre. Különösen ő a szőlő ültetője.

Gondoljunk például az u. n. messiási zsoltárookra (72 zs.), vagy azokra a leírásokra, melyeket a próféták adtak a Messiás uralkodásáról, pld. Ézs. 61 fej. Egy assyriai levél pedig így beszél Asurbanipárról: „Igazság napja, jog éve, bőséges eső, hatalmas vízállás és jó eladási ár!” Számtalan ilyen helylyel találkozunk az alexandriai sibyllákban s a talmudi irodalomban. De különösen hangsúlyozzák a keleti és görög mythosok, hogy a megváltó király a szőlő első ültetője. Az ó-testamentomban Noé, az új világkorszak kezdője, a szőlő ültetője, valamint az az Osiris-Dionysos-mythosban szereplő és szétvagdalt évisten is. A Dionysos-mythos egyik változata szerint Diána megtalálja a Dionysos szivét, ezt földbe ássa s ebből nő ki a szőlőtő. És itt azt a kérdést veti fel Jeremiás, hogy vajjon nem nyernek-e e körülmény által új világosságot Jézus e szavai: „Én vagyok a szőlőtő?” és a Máté 26²⁹-re? A termékenységre e motívumából magyarázza Jeremiás a próféta nyelvével e terminus technicusát is: „Semach” Zak. 6¹²; 3⁸;

A keleti mythosoknak e nyomaival találkozunk ismét az Apokalypsis azon részeiben, a melyekben Krisztusnak győzelméről van szó. Apokalypsis 12. fejezete. A napbaöltözött asszony, fején a 12 csillaggal, lábainál a holddal nem más, mint az ég királynője, mint az évjárásának representálója. A kosmikus mythosban, mely e képnek alapul szolgált és a mely nélkül e képet megérteni lehetetlen, megfelel e napbaöltözött asszonyi alak az évistennek. A katholicus symbolika, midőn úgy ábrázolja Máriát, mint az ég királynőjét, ez által tulajdonképpen visszamegy a régi és eredeti felfogásra, mely a mythosokban nyert kifejezést. Az asszony fején levő 12 csillag pedig az állatkörnek 12 jegyét symbolisálja.

Ez az asszony egy gyermeket szül, aki később a sárkánnyal fog küzdeni. A gyermek születésekor egy sárkány áll a nő előtt, a melynek-7 sarva és feje van. Elakarja nyelni a gyermeket. A nő a pusztába menekül s a sárkány vízözönt bocsát utána. Azonban a föld megnyílik s elnyeli a vizet. A gyermeket Isten megmenti. E kép teljes megértéséhez szükséges mindenekelőtt megjegyeznünk, hogy december 25-én az állatkör állása a következő: a „szűz” csillagkép keleten kel föl s utána a serpeus.

A sárkány az évjárást magyarázni akaró mythosban a tél (az esős évszak) a világév megfelelő mythosában pedig a régi világrendnek az ura, kinek uralmát nemsokára magához fogja ragadni a megváltó-isten. Az knuma elis nevű babyloni költeményben a mythos Mardukra van vonatkoztatva s epikai-lag feldolgozva. A mandäusoknál a mai napig fennmaradt a Marduk-kultusznak némi nyoma; mythosuk szerint Mandâ de Hajjê (azaz Marduk) küzd a „fekete víz” szörnyével s bebörtönzi azt. Az egyiptomi Typhon sárkányról szóló mondában ugyanez a kosmografiái folyamat van szemléltetve. Miután Osiris megöletett, az anyaisten Hathor gyermeket szül, Horust. Horus azonban kénytelen menekülni Typhon elől. Később harcra kelve vele, kardjával átszúrja. Az imikai s iráni mythosokban is találkozunk e motívumokkal. A görög mythosok közül pedig ott van Apollo mythosa, mely szerint az alig megszületett

* „Das alte Test. im Lichte des alten Orients” 255 s. köv. lapokon.

gyermek, kit anyja még karjain hord, nyilaival, a napsugarakkal, lelővi Python sárkányt, aki őt megölni akarta. Vagy ott van ismét Herkules harca a lernai hydrával.

Az ó-testamentomban is nem egyszer találkozunk a sárkánynyal, mint Jahvé ellenségével; akit azonban Jahvé mindig legyőz. A zsidó írók Jahvéna: a gonosz ellen folytatott harcát rendszeren úgy adják elé, mint a sárkánynyal folytatott küzdelmet (Rahab, Leviathan.)

E mythikus motivumok segítségével tudjuk megfejteni azt is, hogy miért nevezeték a Messiás, a nem biblikus iratokban, egyszer *ben Josefnek*, más-kor pedig *ben Davidnak*. Az ily kifejezést, mint *ben David*, *ben Josef* stb, nem kell mindig genealogiai-lag magyaráznunk, mivel igen sokszor astralis-mythologiai motivumok képezik alapját. Hogy pld. a Józsefről szóló elbeszélésekbe az író tudatosan vegyített Tammuz-motivumokat, az Jeremiás szerint kétségtelen. Ez a József is alászáll, miként Tammuz, az alvilágba (a kut, Egyiptom, fogság) hogy ezután, mint áldásthöz hős térjen vissza. A Messiás tehát, mint *ben Josef*, a szenvedő Messiás. A messiás, mint *ben David*, a győzedelmeskedő Messiás.

Különben a zsidó apokalyptika szerette a Messiást babiloni mythosokból kölcsönzött vonásokkal rajzolni. Pld. IV. Esr. 13²⁵.

Az új-testamentom írói közül még Pálnál találkozzunk a sárkánynyal való küzdelem motivumával. Kol. 2¹⁵ Esph. 6¹¹ s köv.

Az apokalyptis 12. fejjel tovább elbeszéli, hogy az asszony sasszárnyakon menekül a pusztába. A sárkány megkísérli vízbe fullasztani őt, de a föld elnyeli a vizet. A asszony 3 és $\frac{1}{2}$ évig marad a pusztában. A sárkány, mint a téli, esős időszak reprezentálója, vízi sárkány, aki vízzel akarja megölni a menekülő asszonyt. Az asszony 3 és fél évig marad a pusztában. Az a kérdés, hogy miért éppen ennyi ideig? A felelet igen egyszerű, ha meggondoljuk, hogy a téli hónapok száma 3 és $\frac{1}{2}$, pontosan 3 hónap és 10 $\frac{1}{2}$ nap. Lehetséges, hogy innen nyeri magyarázatát az a szólásmód is, hogy Jézus „három nap” mulva támadott fel, ami tudvalevőleg nem felel meg a tényeknek.

(Vége köv.)

Ifj. dr. Bartók György.

Kérés adakozásra.

Testvéreink az Úrban és Hazánk szeretetében

1848—49-iki „Honvéd vértanuk” emlék-oszlopával — a község nyugati oldalán — jelölve, tehát történelmi nevezetességű helyen, Kolozsvár sz. kir. város keleti szomszédságában fekszik kis községünk: Szamosfalva.

Községünk 1645 lélek száma közül csak 390 magyar s ebből is csak 232 református alkotja a szamosfalvi ev. ref. anyaegyházközséget; a polgári község tulnyomó többségét, tehát oly nemzetiségek képezik, kik nem beszélnek nyelvünket, nem értik nemzeti aspirációinkat.

Hiveink nagyobb számát a helyben lakó, nagyobbára szegénysorsu, de törekvő magyar földművesek alkotják: a csekélyebb részét pedig a helyi és szomszéd oláh községekben és szörványokban lakó idegen felekezeti nagyobb birtokosok és bérlők cselédei teszik ki.

Tehát szegény; . . . s mondhatni még ifjú, kezdő ezen egyházközség, s fájdalom, már is nagy veszély fenyegeti további fennmaradását: 1860-ban szerzett s 1888-ban — a régi vizenyős és omladozó alapon, részben kőből, részben téglából s az építkezéseknél szokásos kötések nélkül — átalakított templomának

nyugati fala meghasadt, melyet a mérnöki szakvélemény utasítása értelmében, gyors intézkedés folytán kell helyre hoznunk, hogy templomunkat a teljes összeomlástól megmentsük.

Templomunk — eltekintve attól, hogy a két csaknem iskolacsengőhöz hasonló haranggal ellátott fatornyocskáján is már mindennap fenyegetőbben látszik a lezajlott esztendő romboló nyoma — hivei csekély számának dacára is oly kicsinynek bizonyult, hogy hiveit csak részben képes befogadni, a szentségek kiosztására pedig csaknem teljesen alkalmatlan.

Templomunk renoválása és kibővítése tehát elodázhatatlan életkérdéssé vált.

Ez életkérdés megoldásához szükséges fedezet előállítására pedig a saját erőnkől teljesen képtelenek vagyunk, lelkészi állomásunkat is csak állami segítséggel tudjuk fenntartani; egyedül csak 44 fuvarunk és 72 kézi napszámunk az, amit adhatunk s aminek segítségével összerakhatjuk majd azokat a homokszemeket, melyek összerakására a nemes szívű emberek könyörülete adhatja meg munkakedvünket csupán!

Oh! jöjjetek hát segítségünkre mindnyájan, kik testvéreink vagytok az Úrban és édes Hazánk szeretetében! Jöjjetek, mert segítségetek nélkül egyházunk további fennállása megszűnik! és megszűnik vele együtt itt a magyarságnak is egyik — kicsiny ugyan, a mindezideig nemzeti missziót teljesítő — véd-bástyája is, melynek romjai felett az „elnémult harangok” mindig szivettépő, keserű emléke fogja Kolozsvártól — Válaszutig fenn hirdetni, hogy a magyar társadalom közönye itt is egy magyar templomot s ezzel együtt egy darab magyar földet hantolt el.

Egy magyar templom s ezzel együtt egy darab magyar föld megmentéséről van tehát szó kedves olvasó!

És mi hisszük és reméljük, hogy az „elnémult harangok”, szomorú sorsa itt nem fog ismétlődni, amíg csak él magyar e hazán, míg bizhatunk mindazoknak szeretetében, kik önérettel valljátok magatokat Árpád unokáinak s akik őszintén óhajtjátok, hogy zengzetes magyar nyelven imádhassák utódaink Istenüket.

Felelmeljük hát kérő szavunkat mindazokhoz, kik gazdagok vagytok a hitben és jó cselekedetekben, kik szeretitek e vérrel megszentelt édes hazát, kik hiszitek és valljátok, hogy „nyelvében él a nemzet”

Oh hallgassátok meg kérésünket!

Nyissátok meg sziveiteket, hiszen „szívből fakadnak az élet forrásai.” Nyissátok meg kezeiteket is, mert „nem minden, aki mondja Uram, Uram, megyen be Istennek országába, hanem aki cselekszi is a mennyei Atya akaratát”.

A szeretetnek szent Istene melegitse fel sziveiteket, hogy fakadjon azokból áldás és siker, a nemzetiségek nagy tengerében élő, ezen kicsiny magyarság megmentésére!

A szamosfalvi ev. ref. egyházközség nevében és megbízásából

Szamosfalván, 1906. március hó 2-án.

(P. H.)

Lénárt János,
Tokay Ferenc,

presbiterek.

Muzsnai Miklós,
ev. ref. lelkész.

Vincze Gyuri,
Lénárd Ferkó,

Lénárd János,
sz. gondnok.

3180—1906. szám.

Szamosfalvi ev. ref. egyházközségünk fennebbi kérését a nemes adakozó közönség hazafias pártolása ajánljuk.

Dr. Sárkány,
h. elnök

Maksay János,
számvevő.

IRODALOM.

E rovatban minden munkát megemlítünk, a mi szerkesztőségünkbe elküldetik, de hosszabb, bírálatos ismertetésre nézve a szerkesztőség fentartja saját elhatározását.

Jézus élete evangéliumi képekben.

Irta: Dr. Masznyik Endre theol. akad. tanár. A M. P. I. T. kiadványa, a Tudományos könyvsorozat XIX. kötete. Bpest, 1906.

A karácsonyi könyvpiacok sok vonzó és sokat ígérő egyházi termékei közül minden valószínűség szerint ez a könyv keltette fel a prot. olvasók legmélyebb érdeklődését. Hogy végre itt van egy eredeti magyar *Jézus élete* a prot. közönség számára, egyszerre eszünkbe juttatja, hogy eddig nem volt s hogy akinek idegen nyelv tudása nem nyitott ajtót gazdagabb irodalmakba, egy-két fordításra volt utalva és pedig — minek mondjuk? véletlenek? — épen római katolikus művekre: Renanra és tán Didonra.

Végre tehát egy magyar *Jézus élete* s a prot. irodalom egy rég várt könyvvel gazdagabb, egy díszes multu író ajándékából. Rég várt még egy más értelemben is. Egy életcél elérését, régi ígélet beváltását jelenti ez a mű. Amit *Luther* és *Pál élete* írása közben legmagasabb eszmény gyanánt tűzött maga elé, hová az út „előre mindig fennebb” vezetett: *Jézus életével* a koronát teszi fel élete művére az illusztris szerző. Az előszó a nyilvános konfessió ünnepélyes hangulatáig emelkedik s ha lehet, még fokozza az ünnepi érzést, mellyel a könyv tárgya iránt már telve vagyunk.

Mert a mélységes érdekek igazi forrása mégis maga a felséges tárgy. Lenne bár irodalmunk még oly gazdag hasonló alkotásokban, s ígérje akárkinek neve a megrendítő ígéletet, hogy közel hozza sóvárgó szemeinkhez a Jézus életét: mindig új varázsszal ragad meg a nagyszerű tárgy s a pusztá vállalkozást is mélységes érdekekkel telíti a gondolat, hogy az örökké nyílt titok égető misztikumába viszen. Bizony, nem a közönséges történet az, melyet *Jézus élete* ígér. Nemcsak abban az értelemben, melyet a folyton mélyülő ker. érzésmód, a tudásvágy mind jobban tagozódó érdeklődése s a művészi beleélés tömörítő intenciója egyaránt vall: hogy *közönséges* élet nincs a földön; hanem egy magasabb, egészen sajátos értelemben. Az első emlékektől, melyekkel egy gyermekded kor tett üde és naiv vallomást arról, hogy milyen hatást gyakorolt reá Jézus, tizenkilenc század minden magábaszállásában, mellyel számot adott arról, hogy ki volt neki Jézus: *egy* alapézés fakasztja a feleleteket „az, mely a Péter vallomása s a keresztet őrző pogány százados bizonyágtétele óta, a legellentétebb formákban is, csak egy élménynek keresett kifejezést: az élő Isten fia. Elmondani ezt az egy feleletet a *mi* korunknak, melynek változtak kifejezési formái, mert mélyültek szellemisége tevékenységei, de a melyet ma is az örökké változatlan isteninek mind teljesebb bírása vágya sarkal, elmondani az ő nyelvén: a mi nyelvünkün, amit elmondott minden kor a magáén, hiven a „haladékony időhöz”: erre vállalkozik a protestáns szellem ezen dicsőséges alkotása, mely megteremtette a *Jézus életében* a folyton tökéletesedő módot arra, hogy az egy szükséges kérdésre feleljen: ki nekünk Jézus!

Nem lehet véletlen, hogy a protestántizmus, épen a mi korunké, — egy megbecsülhetetlen és küzdelmes tisztító fejlődés örököse — *Jézus életével* felel e kérdésre. Egyik kor felelt transcendens analógiákkal, másik ez analógiákat tömörítő dogmákkal; egyik az elragadtatás mysteriumainak superlativusaival; másik az ész jogos határain túlcsapongó jogtalan és ványadt nivellálás szintelen és torz átlagosításával. De a metafizika sivár ürességében nincs élet; a superlativusokban nincs valóság s az átlagosítás lapos-

ságában sohasem volt igazság. A prot. érzés, egész jelentőségében megragadva a mély igazsági élményt, hogy csak élet fakaszt életet: szemtől-szembe vágyott az étellel, mely húsból és vérből való volt, a lüktető, meleg, szenvedő, felséges étellel, melyet a felhőkön túl trónoló Jézusban nem talált — és rátalált arra az életre is, mely nem volt e világból való. S akkor a legigazabb felelet, talán az egyetlen felelet a kérdésre: ki nekünk Jézus! ennek az életnek feltárása lett. Igazán a megszentelt egyéniség összes lelki erői, összes vágyai forrtak össze abban a percben, mikor az elkerülhetetlen romboló, de tisztítani is képes előmunkálat tapogatózása után az első, tán még tántorgó, lépés megindult: számítsuk akár Reimarustól, akár Strausstól. Mert az *életet* kereste a szétszórt élettelen tetemek közt s az érzés ösztönszerű biztosságával hatolt az elhanyagolt forrás felé. S hogy az érzés, magára maradva, szerte ne csapongjon, segítségül ment a türelmes, gondos értelem elmerülő munkája s amaz *amor intellectualissal*, a történeti kutatásnak, a nyelvtudománynak, vallástörténetnek, vallásos lélektanának s mindama szives segítő társnak együttes munkájával, melyek a prot. teológiát, tudományosságot és élete erejét nagyraőni segítették: odavezette a hívő lelket, az érző lelket ahhoz a meg-elevenített élethez melynek életadó ereje nem a transcendens fenenség lenyűgöző elérhetetlenségéből fakad, hanem a tökély ama kibeszélhetetlen vonzó meleg fényéből, mely mellett minden metafizikai ragyogás elhomályosul: amely megszegyenit, felemel, újjászül, amint megmutatja, mint szentelődött meg ez életben a földi. Reménytelen lemondást, ellenséges indulatokat gyógyított meg ez a Jézus élete s megfoghatatlan dolgok valóságának kétségbeesett védelme helyett megtanított abban látni a hit igaz győzelmét, ha nemcsak gyermekded hitével, de értelmével, összes tudásával, tapasztalásával, egész felvilágosultságával — imádja Istenét az emberiség (Molnár Albert.)

Ilyen emlékek elevenedtek fei bennem, s ilyen váradalmak kapcsolódtak az örömhöz, melyet a magyar *Jézus életének* megjelenése keltett. A szellem után, melyet *Luther* és *Pál élete* lehelt, csak természetes volt az önkéntelen váradalom, hogy a prot. szellem ezen gazdag kincsei egy csatornával többet nyertek, hogy a mi életünkbe átömöljenek. Az első percben alig köt le az alcim: *evangéliumi képekben*. De aztán gondolkozóba ejt: mit jelenthet? Az anyagot, melyből Jézus életét a művészi utánpéztés megteremti, aligha akarta a szerző nyomatékosan körülhatárolni; kétségkívül az evangéliumok „képei” egyetlen forrásunk. Tán a szerkesztés vezető gondolatát világítja meg? Vagy — de minek a henye töprengés? — Jézus *élete* végre is *egy* s az egyén utánpéztés sajátosan meg-elevenítő lehelletében is ez az élet vonz. Nyuljunk a könyvhöz.

S minthogy ez az alcim, vagy akárminek mondjam: a cím második fele, kíváncsivá tett, a könyv egész benyomásából főképpen az erre kapott felelet ragadott meg. S ez a felelet jellemzi igazán az egész munkát. Hogy ezzel kezdjem a benyomásról való beszámolómat: amit a *Bevezetés* első része („elvi álláspont”) sejtett, a könyv bizonyossággá érleli, hogy az *evangéliumi képek* szerzőnkre nézve annyira lényegesebb gondolat, hogy csaknem elvész mellettük, vagy köztük, vagy bennük éppen az, amit *Jézus élete* gyanánt — én magamnak — elképzelttem. S amit *Jézus élete* címén kapunk, nem egyéb, mint a négy evangéliomban elszórt és szerves összefüggésbe, sem történetibe, sem lélektaniba nem állított „képek”, azaz, csoda- és nemcsoda elbeszélések időrendi egymásutánba fűzése, annyi különbséggel pl. *Tolstói* „harmonizált evangéliumától”, hogy Tolstói pusztán az írás szavaival fűzi össze a részleteket, szerzőnk pedig tárgyi magyarázatokkal.

Hogy a mű ezen összbenyomása rám nézve meglepetés, csak azért kell kifejezmem, hogy indokoljam a meglepetést. Eszembe sem jut az én egyénileg kialakult felfogásomat mértékül tolni fel s önkéntelenül is felrajzó váradalmimat itélkezni engedni egy mű fölött, mely az egyéni meggyőződés sértetetlen szentek szentjében fogant. Nem az elvi álláspont meglepetés: nem a cél, melyet a mű elérni akar; de az a különbség, mely a *Pál élete* s ezen *Jézus élete* által lehelt szellem közt van. Ott majdnem tökéletes egyensúlya a modern theologiai tudományosság (nem pártnév értelmében veszem) őszinte tudományos kutatási szabadságának a kedély ama hevével és lendületével, mely az egyéni, szabad prot. ker. hit önállóságának oly becses gyümölcse; itt az egyensúly felbomolva s kísérlet csak arra téve, hogy amit lehetetlen más szóval jelölni, mint a tudományos alapozás kifejezésével szorítkozzék az anyag rendezésére, de a magyarázatot hagyja egy magasabb forumnak, melynek kiválóan a kedélyi oldal kielégítése a célja; s ez a íorom a hit. Miért ez a különös osztozkodás?

Igaz, Pál nem a hit tárgya; Jézus pedig nemcsak az embernek fia, hanem Krisztus is. Azonban, nem *Jézus életét* igéri e a könyv? Azt a földi életet, mint szokás mondani: az emberit, akárhogy nevezük, melyben jelentette ki az istenit. Hit nélkül kétségkívül sohasem fogják megérteni ezt az életet. De ha a *Pál életéhez* szükségesnek látszott az életírás minden segédeszköze, hogy az élet gazdagságát minél teljesebben s igazabban tömörítse a kép: miért kellett a leggazdagabb életnél megelégedni egy eszközzel, mely éppen a legkevésbé látszik alkalmasnak arra, amit végeznie kellene: hogy *magyarázzon*? Minden tisztelettel legyen mondva: a magyarázó elv, mely szerint hittel kell megérteni a Jézus életét, távol attól, hogy magyarázna, igen sok dolgon fölnyesen tullendül, éppen olyan dolgokat, melyek a mi modern korunkban (akármilyen különben értéke ezen ő „modernségének“) éppen a hit diadalmas előrehaladását akadályozzák s problémákkul állnak előtte, melyek megoldására megint csak az *egész* szellemiség közös nekifeszülése, megélése szükséges.

De, ez a könyv mindenek felett, tán éppen kizárólag annak készült, amit *építő munkának* nevezünk. Jó. Nem kérdem, nem erőszakolt-e az életírást az untalan alkalmazással tenni építővé, nincs-e minden életnek, mennyivel inkább az isteni ezen tökéletes megvalósulásának magához ragadó ereje, amint előtünk bontakozik, elérhetetlen magasságba emelkedik, de gyökereit érezzük magunkban. Arról se legyen szó, hogy éppen azok számára, kiknek e könyv szánva van, az építést minden forma fölé kell-e helyezni. De egy dolog előttem kétségtelen. A legszentebb építési vágy is megtörik, vagy ha célt ér, nem e protestáns kegyesség győzelme, ha a „hittel való megértés“ gondolatával akarja megteremteni és ápolni a modern ember keresztyén egyéniségét.

Építeni! De építi-e annak a kornak emberét, kinek feje tele van egy most elé botorkázó világnézet legtöbbször értetlenül egymást kergető jelszavaival, aki benne él egy izgatott hajsza közepében, melyben ha fut is, kénytelen hallani s látni értékek átszámítását, régi fogalmak átgyurását, csaknem mindennapi gunyt, igen jó, ha csak közönyt, szerencse, ha a komoly megértés vágyából eredő bírálatot egyházzól, vallásról, papságról — építi-e, ha egy vallásos termék e nehézségeken, melyeket elég, ha egy ember forgat elméjében azok közül, kiknek természetsszerűleg szánva van, a hit szárnyalásával. tul akarja emelni, de a problema marad problémának?

Szerzőnk előtt azonban nincsenek problémái a Jézus életének. A problémákat megoldja, tán feltűnni se enged, az „elvi álláspont.“ A prot. szellem

mélyülése, Straustól vagy „Reimarustól Uredeig“ (Schweizer könyvének két dátuma), vagy Boussetig vagy Schmidtyig vagy melyiket említsem e csaknem hetenként bővülő sorból, nem habozott meglátni e problémákat s mivel problémái csak az értelemnek vannak, a hitnek nem lehetnek, mert *lényege* a meggyőződés: megakarta oldani s — emberileg szólva — meg is oldotta őket. Történeti és lélektani problémákat, melyek megértése mind ragyogóbb fényvel öntötte el azt a fényes alakot, kiben a hit megnyugvást akart találni. E tépelődések szerzőnk munkáján nem mutatnak nyomot; a tudós apparátusát szándékosan elhagyja. Hagyjuk e disputát, mondja: „a csoda csoda. Azon mi hiába törjük a fejünket. Azokat mi emberi eszünkkel soha fel nem érjük... Hanem igenis, a hová fel nem érünk észszel, fel érünk oda hittel“... (138.)

Képzeli-e, hogy valakinek sikerül e felhívásra *megérteni hittel*, amit értelmével hiába próbált megérteni. Minő eredménye lesz e sikeres próbálkozásnak? Mi mindent fog „megérteni!“ Meg fogja érteni Lourdest és minden lourdeseket, mert mivel fogja a protestantizmus a bibliai csodákra korlátozni a megértés ezen új módjának alkalmazását? És mi fogja akkor megkülönböztetni a protestáns hitet a római pópás hittől? É ki méri ki a határt, melyen innen az ész eredményes használatát remélheti az ember, tul a mindent megértő hitre kell bízni magát? És mindenek fölött: mi szükség van még az értelemre mindezen dolgokban, mikor „rágódásai“ úgy is fölösleges meddőségek?

De mit jelent végre is a varázsszó, hogy hittel érthetjük meg Jézus életét? A felelet igen meglepő. Jelent mindenütt, ahol alkalmazva van — valamely allegorizáló magyarázatot, egy konkrét esemény szimbolizált értelmének kivonását, általánosítást, tehát a legtisztábban értelmi műveletet. Ime: a kánai menyegző: a törvény-vallás értéktelen vízének átváltoztatása a kegyelem vallásának borává (140); a belpoklos meggyógyítása (168), általában a gyógyítási csodák: Jézus egyéniségének, szellemi erejének hatását jelentik; a naini ifjú feltámasztása: az úr igéjének mindent megelevenítő ereje (174), Jézus a tengeren: az élet tengerén. Az őt kenyér: az ige kimeríthetetlen gazdagsága. Rég ismerős magyarázatok. Ezekre kénytelen minden gondolkozás eljutni, mely a szó szerinti értelmet — hogy is mondjam — elfogadni nem tudja, elvetni nem meri, a megértés új szempontját nem meri vagy nem akarja alkalmazni. De akkor se nevezi *ezt* a megértést, hittel nyert megértésnek. Valóban nincs benne több része a hitnek, mint a chemikus műveletében, midőn képletei alapján biztosan várja hite betelését az új vegyületben.

Nem fontoskodom a rég és sok oldalról érzett tény emlegetésével, hogy a hit fogalmazását revideálni sürget a lélektan, a vallástörténet, az ismeretelmélet, s Pál utolérhetetlen meghatározását szabaddab szellemű alkalmazással igazi mélységeiig sürget kiaknázni. Örömmel érzem az alkalmazásból, melyet a könyvben nyer a hit fogalma, hogy a protestáns hit ez, a személyes meggyőződés, a *fides, qua creditur*, mely a „láthatatlan“ dolgokat nem kénytelen „érthetetlen“ dolgoknak elfogadni. De ha az ember *egyszerűs* szellemi tevékenységében, mellyel a legmagasabb életet akarja megragadni, mégis kell legalább annyi szerepet adni az értelemnek, hogy végre is ő az a fáklya, melyet a hit szikrája lángra lobbant: akkor méltatlan osztályrész jutott az értelem apparátusának, ha nem szabad teljes joggal végeznie azt, amit mégis csak nélkülözhetetlen szerepéből más nem végezhet és felesleges óvatosság féket vetni egyik mozdulatára, hogy a másik is meg legyen zabolázva. Kép nélkül: a „tudós apparátusa“, akár-

milyen fölöslegesnek érzi a szerző ebben a tárgyban, valamelyes fokig mégis igénybe van véve. De teendője végződik az anyagnak, az „evangéliumi képeknek” minden problematikusságtól mentessége kijelentésében; a történeti háttérhez szükséges összefoglalások, átmenetek szép rajzában, az idői rend statuálásában, közbe legyen mondva: talán a legvalószínűtlenebb vállalkozás, ami pedig itt a főérdek, mert ez a sorrend adná a történet ritmusának gerincét: a legegényibb összeállítások ösztönzője Renantól Jülicherig; s végre megelégszik, mint említém, ez a megértésre szolgáló apparatus, az elbeszélések tárgyi kommentálásával s tetőződik, mint a pár példa igazolja, egy valamiképpen megmagyarázandó, mert adott s ezért elkerülhetetlen bökkenőnek olyan „megértésével”, minőt a példák mutatnának. Megmarad a bökkenő, mert csak felét világítja meg a magyarázat. A másik fél megoldását éppen ettől a nélkülözhetőnek kijelentett apparátustól kapnók.

Mert ez az apparatus mutathat fel hosszú használat alatt elég jelenséget, ami a rágódás nevével csakugyan nem érdemel egyebet; kegyeletes hagyományok kétségbeesett védelmezése és ugyanezen kegyeletes hagyományok éppen olyan kétségbeesett rombolása egyaránt szenved benne. De csak türelmes és szívósan rászegzett tekintet előtt nyílik meg az élet, s ennek megnyeréséért ki ne látná el magát a legkitűnőbb apparátussal? A legkitűnőbb apparátus itt: a minden oldalú gondos számadás arról: mi a valóság abban, amiből Jézus életét meg kell szerkeszteni? Ha az elvi álláspont olyan, hogy nem okoz neki nehézséget a természeti törvényekről s az isteni világrend áthághatatlanságáról alkotott fogalmaival összeegyeztetni elbeszéléseket, melyek éppen ezen világrend megtörésével ejtenek gondolkozóba helyzete fölött, ismétlem: — ha csak egy embert is, akkor nincs szükség ezen apparátusra. De akit akár ezen jelenségek értékelése, akár az egész forrásanyag történeti jelentőségébe vetett pillantása arra a gondolatra visz, hogy amit az evangéliumok írói írtak, már átment a saját lelkük, élményeik, tapasztalásaik reflexén: a formákban, melyeket egy magánul nem léphető kor adott Jézus életének, nem fogja a *Jézus életét* látni, hanem keresni fogja okait a sajátos reflexnek s kiolvasztja a kiolvasztásra egyenesen reávaró aranyat a formából, hogy átöntse a maga korának új formáiba. Annak ez az apparatus nem lesz rágódás, de elérhető pozitívumosságnak szilárd lerakása; az meg fogja érteni általa az emberi toldalékot, az első mozzanatot egy soha be nem fejeződő evolúcióban, melylyel az első kor adott magának számot Jézusról, s a toldalékon túl az örök lényeg, mely átszillámlik egy-egy elmosódott képen vagy eredeti fényében kiragyog egy az élet közvetlen melegét lehellő jelenetből.

Ebbe a *Jézus életébe* nem fog beleilleni minden „evangéliumi kép”, mindenestre nem úgy mint átélte élmény, ha minden jelét magán hordja annak, hogy egy felgerjedt emberi képzelet reflexe színezte ki. Szegényebb lesz tán ez a *Jézus élete*? Igazabb lesz mindenestre, mert valószínűbb s ezért gazdagabb; mert az egész élet lesz benne, melyhez szerető elmerüléssel és egész szelleme áthatottságával csak eljuthat a keresztyén öntudat és a Jézus élete lesz benne, mert akakármilyen hézagok, eléggé életet lehellők forrásaink, hogy feltárjuk a mélyen tova húzódó gyökereket s a megrázó forduló pontokat. De nem lesz „befejezett ez a *Jézus élete*”. Befejezetté, ha van e szónak értelme, ma sem az anyag módosíthatatlan tömege tenné, hanem a művészi alkotás tökélye. Minden idő meg fogja alkotni a maga *Jézus életét* s műve befejezettségének nem lesz más mértéke. De más lesz mértéke az egyes alkotó részek értékelésének. Nem érzem magam jogosítotttnak, sem

hivatottnak, csak vázolni sem az eredményeket, melyeket hálás örökösként egy derék csoportja a prot. theologusoknak tisztázott, sem módszerük egyszerű elveit, sem az összefoglaló pillantások perspektíváit, melyekkel az egyéni látás szent jogán egy-egy felleges képbe foglalja az eredményeket az újjáteremtő fantázia. Én csak egy másik elvi álláspont halk és tapogatózó szószólója akartam e kérdésben lenni. Mert úgy érzem, s napról-napra mind jobban arról győznek meg tapasztalásaim, hogy amire a mi kúrunknak szüksége van, hogy megrendült, sok helyen el is vesztett hitét a legmagasabban újra feltalálja, azt ez az elv, mely az ember egész szellemiségének minden jogát elismeri, az ő módszerével, mely minden istenadta szabadságot felhasznál a valóság birtokba vitelére: sokkal biztosabban megadja s azért ellenségeinkkel szemben biztosabb oltalom, építésben intenzívebb, az akarat lelkesítésében közvetlenebb, mint az az álláspont, mely a lélek vallásos életnyilatkozatait úgy óhajtja gondozni, hogy egy metafizikai, hagyományos transzcendens sférában konzerválja.

Ami éppen a *Jézus élete* kérdését illeti: gyönyörködő szívvel említve ezt a könyvet, mely az áhitat óráiban születve, hűséges és komoly kalauza lesz az áhitat óráinak: azt a *Jézus életét* is, melyre a mi prot. — és nem prot. — közönségünknek is szüksége van, ettől az elvi állásponttól várni. Az uttörő után egy egészen parlag vidéken, el kell jönnie a második vagy harmadik vállalkozásnak, mely hangot ad egy mély névtelen vágyaknak és jele lesz annak, hogy megérett a kor „nemcsak gyermekded hitével, de értelmével, tapasztalásával, egész felvilágosultságával” imádni végre Istenét.

Tankó Béla.

Előfizetési felhívás.

Az 1907-ik évvel az „Olajág” VII-ik évfolyama kezdődik. S bár ez év változást hozott a szerkesztésbe, mert Dessewffy Emma urnő nagy elfoglaltsága miatt arról lemondott, de azért ez nem jelent változást a lap evangéliumi irányában és azon törekvésünkben, hogy munkálkodjunk a hitélet ébresztésében.

Vezérfonalunk ezután is az evangéliumi alapon nyugvó mély vallásosság s az ebből fakadó szeretet lesz. De azért nem zárkozunk el a társadalmi lételettől sem, mert csakis így hathatunk jótékonyan reá. A társadalmi kérdésektől teljesen elzárkozott vallásosság elveszti hatékony erejét azoknak alakulására. Pedig csakis az evangéliumi alapon álló hit ápolása, erősödése, terjedése oldhatná meg sikeresen a szociális kérdések összégét.

Közölni fogunk tehát úgy, mint eddig cikket vallási, valamint mélyebbreható társadalmi kérdésekről; költeményeket, elbeszéléseket, könyvismertetőket, híreket evangéliumi és humánus mozgalmakról.

Kis lapunk minden sorában, bármily kérdéstről szóljon az, ott lesz a krisztusi szeretetnek és igazságnak hatása, a hit meggyőző ereje és bizalma.

Kérjük tehát lapunknak s az evangéliumi ügynek igaz barátait, hogy támogassanak a lap terjesztésével s minél több előfizető gyűjtésével.

Az előfizetési pénz új szerkesztőnk címére: Paál Árpádné urnőnek Budapest, IV., Molnár-utca 38. sz. küldendő.

Egész évre 2 korona, fél évre 1 korona.

Budapest, postabélyeg kelte.

Lorántffy Zsuzsánna-Egyesület.

GYÁSZROVAT.

Kiss Pál a sülelmed-cikói ev. ref. testvér-egyháznak lelkésze f. hó 7. napján, életének 69., boldog házasságának 25. és lelkipásztorkodásának 36. évében rövid, de emésztő szenvedés után jobblétre szenderült. Drága kis leánykáját azelőtt kevés napokkal ragadta el szerető karjai közül a halál és az ő lelkét nem csupán megrázta, de összetörte a súlyos veszteség. Elment oda, utána annak, akit oly szülői rajongással szeretet. Elment és itt hagyta azokat, akiket pedig ép oly rajongással vett körül: forrón szeretett hitvesét és fiát. Itt hagyta sok jó rokonát és ösztönt becsülő jó emberét. Itt hagyta kisedet nyáját, mely fölött oly számos éveken hiven pásztorkodott. Benne egy igaz ember, egy jószággal teli lélek költözött el. Emléke áldott!

Székely Iván János 48-as tüzérhadnagy, nyug. ref. lelkésze a kézdivásárhelyi egyházközségnek, a koronás arany érdemkereszt tulajdonosa, a kézdivásárhelyi olvasóegylet, pénzügyintézetek alapítója, éveken át elnöke, igazgató-elnöke, majd tiszteletbeli elnöke, a kézdivásárhelyi iskolák gondnoksági elnöke, több jótékony intézet alapítója és elnöke stb. életének 81-ik, házasságának 41-ik, papságának 43-ik évében f. évi jan. 12-én alkonyatkor megtért Urához, hogy számot adjon a reá bízott talentumokkal való sáfarkodásáról. Bizonyára akad szolgatársai közül, ki tanulságos, sok tekintetben példás szép pályafutását megírja lapunk számára, mely kortörténeti vonatkozásban is gazdag. Magunk csak egy pár vonást dobunk hirtelen oda. Papságát Kolozsvárt kezdte. Innen ment át Szász Károly utódaként az akkor nagyhírű és nagy javadalmu kézdivásárhelyi papságra. Itt mindvégig vezető szerepet vitt társadalmi és közügyekben oly szerencsésen, mely az egész közönség osztatlan elismerését biztosította neki s végelgyengülésének fogyatkozásai mellett is megtartotta számára hivei hálás ragaszkodását mindvégig. Nagy és szép családja, melyben 5 leánynak és két fiúnak jövendőjéről kellett gondoskodnia, nem kis gonddal, de nem is csekély örömmel járult működéséhez és sikereihez s a jó feleség, ki a kor irányzatához mért módon nagy odaadással, vezető szerepben egészítette ki férje munkásságát a női társadalomban. Székely János bátyánk, mint hazafi, családapa és pap egyformán szépen futotta meg pályáját s nem siker nélkül futott a rögzős, sokszor megpróbáltatásokkal terhes pályán. Élő elismerésül hat, még élő gyermeke — köztük özv. Szilágyi Gyuláné enyedi tanárné, Székely Ödön ugyancsak ottani tanártársunk — és tizenegy unoka — köztük Zayzon Ferencné sepsiszentgyörgyi tanárné — s az egész városi és egyházi közélet kiválóságai s hálás hivei vették körül a hú munkás ravatalát. Legyen az igaznak emlékezete áldott; a szép név és nemes vér örökösei méltók az elköltözöthöz! Haláláról külön gyászjelentést adott ki hálás egyházközsége.

KÜLÖNFÉLÉK.

Felvilágosításul. T. B. lelkész úr nyílt kérdésére az orsz. ref. parochiális könyvtárbizottság intézőihez e lap nagyérdemű szerkesztője megadta ugyan a megnyugtató felvilágosítást, de minthogy ő a példányszámra vonatkozólag határozott nyilatkozatot nem tett és soraiban reám, mint biz. előadóra utalt, kiegészítésül teljes tisztelettel föl- említem a következőket: A parochiális könyvtárbizottság a Ref. egyházi könyvtár köteleinek példányszámát 2500-ban állapította meg, ebből 2000-et számítván az egyházakra s 500-at könyvkereskedői úton leendő elárúsításra. A „Hegedüs és Sándor“ cég válasza tehát, mely szerint e mű „kizárólag a parochiális könyvtárak számára nyomatott és könyvárusi úton nem kapható“, tévedésen alapul. A munka expedálása az egyházak részére most van folyamatban s mihelyt ez befejeződött, azonnal megtörténik a mű könyvárusi piacra hozása is. Az 500 eladásra váró példány, azt hisszük, bőségesen elég lesz az esetleg elkallódó példányok pótlására s a vevők keresletének kielégítésére, kik közül a legnagyobb kontingens: a lelkészi kar, természetesen hiányozni fog. — Pojor, 1907, január 14. Dr. Antal Géza biz. előadó.

Az „Országos középiskolai tanáregyesület“ közlönye legújabb számában védekezik azon támadások ellen, melyek újabb mind rendszeresebbekké lesznek ellene. Hangsúlyozza, hogy ők biznak Apponyiban, „mert hisz' nagyrészt ugyanannak a politikai tábornak a tagjai, melynek ő egyik vezére“. Nem tudja hát megérteni, hogy miért támadják mégis az egyesületet! ? Dehogy nem tudja! Csak nem meri kimondani. Hát mi kimondjuk helyette. Azért, mert a tanáregyesületnek liberális szelleme és hagyományai vannak még, melyet a vezetőség is képvisel a kálvinista Beöthy Zsolttal élén. Hát ezért nem szereti az egyesület sem Apponyi, sem különösen Barkóczy s ezért támadja a titkos reakció és nyílt klerikalizmus. Hiszen az „Alkotmány“ kimondta már, hogy a liberalizmusnak — lejárt. Es pedig nyíltan kimondta: nemcsak a politikai liberális pártnak, hanem a liberalizmusnak általában. Pedig az „Alkotmány“ mostanság nem jósol, hanem — egészen megbízható forrásból — tényeket konstatál. Hát ezért kell Beöthynek mennie az egyesület éléről és — megy vele a liberalizmus. Az egyesület pedig szépen be fog evezni a reakciós-klerikalizmus vizeibe és lesz újra — a nemzeti

művelődés katalmas eszköze. És milyen könnyen fog az menni! Ime, megjósoljuk a formulát is, mely így fog hangzani: a „nemzeti művelődés“, mely eddig tartalomnélküli üres jelszó volt, most komoly valóság, mert betöltetik „keresztény“ tartalommal. Ezt fogja jelenteni a kálvinista Beöthy távozása az egyesület éléről, amivel az egyesület-támadása is meg fog szűnni. Ezeket tán nem is volna olyan nehéz meglátni! Nó igen, — de ki is mondani

Nyílnak a szemek. A D. P. L. legújabb számában „Új főigazgató“ címen, szerényen ugyan „a felekezetieskedés vádját“ megelőzendő, de érdekes igazságot ajánl „az illetékes körök figyelmébe“. Arról van ugyanis szó, hogy a *kassai* tankerület új főigazgatót kap, hiteles hír szerint *Bodis* Jusztin bencés szerzetest, immár a *negyedik* szerzetes főigazgatót az országban. Erre jegyzi meg a D. P. L., hogy az ország 204 középiskolája közül a kath. szerzeteseké 34, a protestánsoké 53 s mégis eddig *négy* szerzetes főigazgató s csak *két* protestáns — bizony nem papi jellegű! — van. Apponyi legutóbbi nagy beszédében úgy mondta, hogy „*jellemeket akar neveltetni*“. Hogy milyeneket? : arról a főigazgatói kinevezésekből is lehet következtetni. De igen abból is, hogy egyik felvidéki állami gimn. internátusa vezetőjévé több pályázó mellőzésével, ismét *egy róm. kath. papi* embert nevezett ki. Bizonyosan a zárdái iskolákból ismeretes „*házi rend*“ meghonosítása érdekében. Hja, — a *jellemek!*

Új csángó-telepek Hunyadmegyében. Déváról írják: A Bukovinából és Amerikából visszatérni vágyó csángók egy küldöttsége érkezett ma ide és tárgyalást kezdett a helybeli birtokossággal telepítési ügyben. Az új csángótelepeket Maros-Solymoson, Folthon és Alpestesen létesítenék. Egyelőre 120 család szándékozik letelepedni, akik családtagjaikkal együtt, mintegy 1000 főre tehetők. Öröndetes, hogy a telepesek mintegy 200.000 kor. készpénzzel rendelkeznek és nem esnek a lakosság terhére. A telepítés elé nagy örömmel néz a magyarság, mert a telepesekben szapora, dolgos magyar ellem hódít tért, mely az előláhositás áramlatának ellenállhat. A telepesek birtoka megvásárlásában segítségükre lesz a földművelésügyi miniszterium, mely a szükséges tőkét biztosítja. Azt hiszik, hogy a tárgyalások sikerrel nyernek befejezést, mely esetben a csángók a tavasszal az új telepek építését megkezdik és a megvásárolt földet ugyanakkor már művelésbe is veszik.

A magyar kivándorlás. December második hetében negyzezerháromszázhetvenhaton érkeztek Magyarországból a newyorki kikötőbe, köztük 793 magyar, 2096 tót, 552 sváb, 678 horvát és 257 oláh. Ezek közül Newyork államban maradt 83 magyar, 199 tót, 48 sváb, 60 horvát és 24 oláh. Pennsylvániába ment 93 magyar, 224 tót, 49 sváb 42 horvát és 17 oláh. Ohio államba ment 102 magyar, 225 tót, 83 sváb, 36 horvát és 37 oláh. New-Jersey államba ment 47 magyar, 250 tót, 32 sváb, 84 horvát és 21 oláh. Connecticut államba utazott 21 magyar, 59 tót, 14 sváb és 17 horvát. West-Virginiába ment 28 magyar, 178 tót, 8 sváb, 60 horvát és 26 oláh. Missouriba utazott 58 magyar, 143 tót, 96 sváb és 25 horvát. Michiganbe ment 102 magyar, 190 tót, 58 sváb, 54 horvát és 28 oláh. Delawareba ment 99 magyar, 242 tót, 49 sváb, 71 horvát és 34 oláh. Wisconsinba ment 34 magyar, 80 tót, 65 sváb, 39 horvát. Californiába ment 52, Coloradoba 14 és Montanába 22 horvát.

A csiksomlyói róm. kath. főgimnázium áthelyezése. Már régebben megindult a mozgalom Csíszeredában arra, hogy a csiksomlyói gimnáziumot ide helyezték át. Ezt az ügyet tárgyalták a napokban Csík-megye törvényhatósági közgyűlésén. A kultuszminiszter csak azon esetben erősíti meg a törvényhatóság határozatát, mellyel 230 ezer koronát szavazott meg a főgimnázium építésére, ha a r. kath. státus a szeminárium áthelyezését határozott időponthoz köti. A közgyűlés úgy határozott, hogy kivételesen, az ügy gyorsabb lebonyolítása érdekében, 150.000 koronát minden feltétel nélkül a státusnak ad át a gimnázium és internátus megépítésére. Így, előreláthatólag, a gimnázium áthelyezésének kérdése rövid időn belül meg lesz oldva.

A Protestáns Bál Budapesten. A Protestáns Bálrendező bizottsága nem rég tartotta ismerkedési estélyt, a melyen ifj. Teleki Géza gróf elnökléte alatt az egész rendezői tisztikar s mintegy 40 rendező vett részt. A bál védnöke Prónay Dezső báró ev. egyetemes felügyelő, a tiszteletbeli elnökök pedig a következők: Babócsay Sán-

dor, Ballagi Aladár dr., Bánffy Miklós gróf, Benedek János dr. Bernáth István dr., Bernáth Zoltán, Bethlen Ádám gróf, Bethlen István gróf, Bohus Károly, Borbély György, Csizmadia Endre dr., Dániel Tibor báró, Darányi Gyula dr., Hammersberg László, Horváth Gyula dr., Nagybányai Horthy Béla, Kecskeméthy István, Kun Árpád dr., Kuszka István dr., Lánczy Leó, Metzner Béla, ifj. Madarász József, Nagy Barna, Nagy Dezső dr., Nagy György dr., Nemes Bertalan, Papp Elek, Pilissy István dr., Radvánszky Albert báró, Radvánszky Antal báró, Szabó Károly, Szász József, Szász Zsombor dr., Szemere Miklós, Szentiványi Árpád, Üchtritz Amadé Emil gróf, Wagner Géza dr., Zsigmond Jenő dr., Szemere Huba. A bálányai tisztet már eddig a következő úrasszonyok vállalták el: gróf Bánffy Györgyné, Ballagi Gézáné, gróf Bethlen Andrásné, Beniczky Lajosné, özv. Csiky Kálmáné, Dapsy Viktorné, gróf Degenfeld-Schomburg Lajosné, malomszegi Elek Pálné, Fejérvári Gézáné (huszár örnagyné), gróf Haller Györgyné, Pálóci Horváth Istvánné, Pálóci Horváth Zoltánné, báró Kaas Ivorné, Kovácsy Sándorné, Kubinyi Lajosné, Lánczy Leoné, gróf Lónyay Gáborné, Nemes Bertalanné, Patay Gyuláné, Payer Imréné, báró Podmaniczky Gyuláné, báró Prónay Dezsőné, Pulszki Gusztávné, Szilassy Aladárné, Szent-Ivány Farkasné, gróf Teleki Józsefné és Vétsey Tamásné. A bál a „Protestáns Országos Árvaház“ javára lesz január 19-én a Royal-szállóban. A bál iránt igen nagy az érdeklődés s már igen sokan váltották meg belépti jegyeiket, többen küldtek be a jótékony célra felülfizetéseket is, amelyeket a rendezőség a bál lezajlása után fog közzétenni. A tiszteletjegyek helyett ujonnan bevezetett egy koronás táncosjegyek is nagy kelendőségnek örvendeznek. Belépőjegy ára 10 korona.

HIVATALOS RÉSZ.

Sz. 29—1907.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ref. egyházkerületben az udvarhelyi egyházmegyébe kebelezett *kórispataki* egyházközség *lelkészi* állomására pályázat hirdettetik.

Javadalom a díjlevél szerint: Lakás, gazdasági épületekkel és 204 □-öl kerttel; földhasznélvezet 32 K 04 f.; kamarai javadalom 79 K 12 f.; terményjövedelem pénzértéke 480 K; közmunka értéke 26 K 67 f.; összesen 642 K 83 f.; ebből kiadások címén levonás 25 K; tiszta jövedelem 617 K 83 f.; kongrua 982 K 17 f. Ezen kívül a hitoktatásért az állami iskola pénztárából utalványozandó tiszteletdíj (100—120 korona).

Pályázati határidő 1907 február 10.

Kellőleg felszerelt folyamodványok ntiszt. ifj. Péter Károly esp. aához Alsósófalvára (u. p. Parajd) küldendők. Kolozsvár, 1907. január 15.

Dr. Bartók, püspök.

86—1907. szám.

KÖRÖZVÉNY

valamennyi nagytiszteletű Esperesi Hivatalhoz.

Fölkérjük azon nagytiszteletű Esperes aait, akiknek egyházmegyéjük területén káplántartási államsegély élvezetére jogosított lelkészi állások vannak, hogy sziveskedjenek a megfelelő kimutatásokat a folyó év I-ső negyedéről sürgősen kiállítani és azokat, amennyiben az még nem történt volna meg, a jogosítottak által II. fokozatu bélyegjeggyel kiállítandó nyugtákkal együtt legkésőbb folyó hó végéig ide betérjeszteni.

Kolozsvárt, 1907. január hó 11.

Bartók,
elnök.

Elek
titkárhelyettes,
előadó.

Sz. 32—1906.

KÖRLEVÉL

a görgényi egyházmegyéhez.

1. Szives tudomására hozom lelkésztársaimnak, hogy a hivatalos *nyomtatványok* kezelését, valamint a papi *olvasókönyvtár* gondozását Radits István szászrégeni lelkész aa. vette át s így a nyomtatványokat és olvasókönyveket ő fogja kiszolgáltatni.

2. Olvasókönyvtárunk gyarapítására mintegy 400 korona áll rendelkezésre. Egyházmegyei Egyházi értekezletünk e tárgyban egy *könyvmegrendelő bizottságot* küldött ki. Felhívom lelkésztársaimat, hogy ha valakinek e tárgyban igénye volna, — egy és más műveket megrendelni óhajtana — véleményes javaslatát küldje be Radits István könyvtáros, referens urhoz, a bizottság aztán ezeket a javaslatokat mindezekre méltányos figyelembe veszi, sőt éppen könyvtárunk egyenes érdeke, hogy minél szélesebbkörű igényekhez alkalmazkodjék.

3. Többen beküldötték a Névkönyvi adatokat, régi statisztikai iveket és a vallásváltoztatások adatait. Mindezek feleslegesek — így külön-külön. Névkönyvet főhatóságunk ezután évenként ad ki. Egyéb dolgoknak pedig nyilvántartás végett — egy helyen — az *esperesi vizsgálati kérdőpontokra adandó feleletekben van helye*. Felhívom ehhez képest lelkész atyafiakat, hogy az 1902. évi kerületi jegyzőkönyv. 29. szám alatt megállapított kérdőpontokat, melyek ezeket a címekeket foglalják magukban: I. Hitélet, II. Iskolaügy, III. vagyoni ügyek, IV. Irodai ügyek, a jelen évtől kezdve pótolják meg az alábbi címekek:

V. *Névkönyvi adatok.* (Esperesi nyilvántartás végett.)

VI. *Püspöki jelentés adatai.* (Mindig a megelőző kerületi jegyzőkönyv menete szerint.)

VII. *Jelentés a presbiterium működéséről.*

Igy aztán én névkönyvi, statisztikai stb. adatokat mind megtalálom *egy helyen*, s külön-külön szétküldése felesleges.

Ez az I—VII. pontokat magában foglaló jelentés során felolvasandó:

A) Presbiteriumban.

B) Közgyűlésben, — s a felolvasás megtörténte reá vezetendő a jelentésre elnök, jegyző és két hitelesítő aláírásával.

Kérdőpontok feleleteit eddig kiállítottuk 1 eredeti és 2 másolati példányban. Miután azonban ft. Püspök urunk óméltósága legutóbbi körrendelete szerint, a maga részére csak azon egyházak feleleteit követeli, ahol egyházvizsgálat is volt, (a vizsgálati jegyzőkönyvekkel együtt), így fenti jelentés ezután csak azon egyházak részéről állítandó ki két másolat, példányban, amelyekben *vizsgálat következik*. Egyebűnően elég egy másolat. Maga az eredeti jelentés mindenütt a külön kötetű egyházvizsgálati jegyzőkönyvben.

Bizonyos egyszerűsítést találok abban, ha egy évre vonatkozó adatok, összesítésben adatnak be. A magam részéről, a tanügyi bizottság által szövegezett iskolai statisztikai rovatos íveket is, a vizsgálati kérdőpontok feleleteinek a keretébe vontam volna be. Fennálló rendelkezés értelmében azonban ezek ezután is, az eddigi gyakorlat szerint kezelendők.

Ezen és minden a hivatalos lapban megjelent rendelkezéseim beirandók a „Rendeletek Tárába“, éppen úgy, mintha postán küldöttem volna.

Gernyeszeg, 1907. január 11.

Csekme Ferencz,
görgényi esperes.

FELHÍVÁS

a nagyenyedi egyházmegye tiszteletes lelképásztoraihoz.

Az egyházmegyei pénztárak kezelése és ellenőrzése tárgyában a mélt. állandó igazgatótanács által 183—1906. sz. alatt kibocsátott *szabályrendelet* értelmében a *rovatalkimutatásokat* egyházmegyénk egyházközségeivel közöltem. A *szabályrendelet* 5. és 6. pontjaira különösen felhívom a tisztelt lelképásztorársak figyelmét és kérem, hogy a rovatalkimutatások beküldésekor *mindig részletezett ellen-nyugtát és nyugtát* küldjenek be.

De a szabályrendelet 6-ik pontja világosan rendeli, hogy „ellenőrzés céljából a megtörtént befizetésről az egyházmegyei számvevő is hasonló részletezéssel *ellátott jelentő iven* értesítendő. Tehát minden egyházközség értesítse is!!

Ha valamelyik egyházközség a rovatalkimutatást valamely postai tévedésből nem kapta volna meg, értesítsen, hogy mást küldjek.

Ar.-Gyéres, 1907. január 15-én

Kollegiális szeretettel

Bartha Lajos, körpénztáros.

Erdélyi Protestáns Lap

AZ ERD. EV. REF. EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA.

aptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület.

Felelős szerkesztő: NAGY KÁROLY, th. tanár.

erkesztőség, hova a kéziratok és magán előfizetések
bérmentve küldendők, az ev. ref. theol. fakultás
épületében 4. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre
félévre

12 ko
6 ko

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület részvétirata Hegedüs Sándor főgondnok özvegyéhez.

Kegyelmes Asszonyunk!

A véghetetlen bánat és gyász napjaiban erdélyi református egyházkerületünk az őszintén gyászolók soraiban keresi fel az első sorban vesztes családot. *Hegedüs Sándor* elhunytát méltán gyászolja közvetlen környezete, forrón szeretett családja, az egyház, melynek kebelében élt s melyért minden áldozatra kész volt; az egyetemes református egyház. az egész magyar nemzet is, de bizonyára méltán gyászoljuk mi is, erdélyi reformátusok, akik szívéhez közel éreztük magunkat s a kikkel szemben sokszor kifejezte, hogy bár távol Erdélytől, de érzésben, gondolatban mindig velünk volt. Gondjainkban, küzdelmeinkben részt vett, sikereinkben velünk örvendezett.

Hiában kísérténők meg, nem tudnók felsorolni azokat az érdemeket, amelyek jellemezték az elhunytak körünkben való működését, azok az egyháztörténet írójának feladata körébe tartoznak. Vagy talán szóljunk jelentékeny anyagi áldozatairól? vagy arról az önzetlen és fáradhatatlan áldozatkészségről, amellyel az egész egyházkerület, vagy egyes egyházak érdekeit mindig sikerrel megvédélmezte, akár a kicsinyek, akár a hatalmasok körében? Azt említsük-e, hogy közgyűléseinken mindig részt vett hatalmas tudásával és tapasztalataival, valahányszor a kötelesség hívta?, hogy akár törvényeink alkotásánál, akár ha az egyház fontos anyagi érdekei szólították, mikor tudására szükség vala, a munkálkodók első sorába állott? Vagy szóljunk azokról a halhatatlan érdemekről, amelyeket a fogarasi református egyházunkkal szemben szerzett, mint annak az egyházunknak sok éven át volt főgondnoka, amely egyházunknak virágzását nemcsak a jelenre, de évszázadokra is biztosította? Vagy kísértjük meg ecsetelni azt a drága vonzalmat, amellyel az elhunyt ragaszkodott a kolozsvári kollégiumhoz, az alma materhez, melyben növekedett, hogy mennyi elismerés illeti őt azért, hogy az az intézet hatalmas új épületben teljesítheti küldetését, hogy anyagi eszközei biztosíthatják állandó fejlődését? ..

Nem az ő szellemében járnánk el, ha kutatnók összes jótéteményeit, hisz ő mindenkiért mindent megtenni igyekezett, de soha sem várta az elismerés, hála és köszönet adóját.

Buzgóságát, egyházunkhoz való ragaszkodását egyházkerületünk közgyűlése azzal jutalmazta, hogy tiszteleti tagjának választotta meg, s ilyen minőségében egyházunk legjobbjai: gróf Kuun Kocsárd, gróf Kuun Géza és Szacs vay Sándor mellett mindenkor büszkesége egyházkerületi közgyűlésünknek.

Egyházkerületünk igazgatótanácsa most, midőn e mindnyájunkat lesújtó és váratlan gyász eset bekövetkezett, kimondotta, hogy jegyzőkönyvében külön lapot szentel az elhunyt érdemeinek megörökítésére, s a gyászoló család előtt őszintén érzett részvételének kifejezést ad.

Kérjük a Kegyelem Atyját, hogy a gyászolókat erősítse meg a megpróbáltatás napjaiban. Mindnyájunkra, de első sorban családjára vigasztaló annak a tudatnak az öröme, hogy őt, amíg élt magunkénak mondhattuk s emlékéit, mint drága kincsünket őrizhetjük.

Az erdélyi reform. egyházkerület igazgatótanácsának

Kolozsvárt, 1907. január hó 17-én tartott üléséből.

Br. Bánffy Dezső s. k.,
főgondnok.

Dr. Sárkány Lajos s. k.
igazgatótanácsos.

Dr. Bartók György s. k.
püspök.

A magyarországi ev. ref. egyház theologiai akadémiáinak, illetőleg fakultásainak szervezeti, tanulmányi és vizsgálati szabályzata.

(Tervezet, melyet az Egyet. Konvent 1906. 26—27 jksz. határozata előkészítésére — a theol. tantervrevízió, vizsgarend stb. ügyében — a kolozsvári theol. fakultás, illetve erdélyi egyházkerület véleményes javaslatára nézve készített, a kolozsvári theol. fakultás tanárkara megbízásából és a tanáriskák tárgyalásának alapjául: Nagy Károly ref. theol. tanár.)

A magyarországi reform. egyház egyetemes konventje az E. T.-ben foglalt jogánál és kötelességénél fogva a magyarországi reform. egyház kebelében fennálló vagy felállítandó theol. akadémiák, illetőleg fakultások szervezeti, tanulmányi és vizsgálati rendjét a következő szabályzatban állapítja meg:

I. Rész.

Szervezet.

1. §. A magyarországi reform. egyház lelkész-képző tanintézeteinek hivatalos neve: *theologiai akadémia*; illetőleg amennyiben egyetemmel vannak kapcsolatban: *theologiai fakultás*.

2. §. A theol. akadémiát alkotják:

a) az E. T. 553. §. szerinti rendes-, esetleg rendkívüli-, helyettes-, magántanárok és tanítók;

b) a szabályszerűen beiratkozott tanulók; és esetleg

c) a kezelő tisztviselők.

3. §. Minden theol. akadémiának *hat rendes tanár* kell, hogy legyen, ugyanannyi *rendes tanárral*, u. m.:

1. egy az ó-szövetségi bibliai tudományok,

2. „ az új- „ „

3. „ az egyháztörténelmi

4. „ a rendszeres (systhematika) theologiai tudományok,

5. egy a gyakorlati theologiai tudományok,

6. „ a bölcsészeti és paedagogiai tudományok előadására szervezve.

A theologiai fakultáson a bölcsészeti és paedagogiai tanszék tárgyai a bölcsészeti fakultáson is hallgathatók, amennyiben az illető tárgyak ott szigoruan azon szempontok szerint adatnak elő, amelyek azokra nézve e szabályzat II. Részében felállítva vannak és az azokat előadó rendes tanár bir az E. T. 553. §-ban előírt theol. rendes tanári minősítéssel.

Máskülönben, — s oly theol. fakultáson, mely állami egyetemmel van kapcsolatban mindenestre, önállóan s külön szervezendő a bölcsészeti-paedagogiai tanszék is a theol. fakultás részére.

4. §. Kívánatos, hogy úgy a theol. tudományos munkálkodás, mint a különböző szakokban való intenzivebb semináriumi képzés, valamint az akadémiai tanári előkészület érdekében is, hogy lehetőleg minden rendes tanszék mellett legyen legalább egy *magántanári (docensi) állás*, amiről alkalmas eszközökkel való gondoskodás az intézetek fentartóinak figyelmébe hathatósan ajánlatik.

5. §. Ezenkívül minden theolog. akadémián, illetőleg fakultáson alkalmazandó *egy ének- és zene-tanító*, a *közegészségtannak* egy képesített előadója (lehet egy személyben intézeti orvos), továbbá egy vagy több *nyelvtanító* a német-, francia- és angol nyelv gyakorlati tanítására, a mivel kellő képességek mellett akár a rendkívüli tanárok akár a docensek is megbízhatók.

6. §. A theol. akadémiának, illetőleg fakultásnak *tanuló-tagja*, *polgára* csak az lehet, aki szabályszerűen beiratkozott és tagja marad mindaddig, míg „Elbocsátó bizonyítvány“-t nem kap, vagy tanárkari határozattal ki nem mondatott, hogy az akadémia, illetőleg fakultás tagja lenni megszűnt. Mindaddig az illető az intézet törvényei alatt áll.

7. §. A theol. akadémia, illetőleg fakultás *tanuló-tagjai*, *polgárai* kétfélék:

a) *rendesek*, azok az ev. ref. vallású, az intézet hivatalos orvosa által testben, lélekben teljesen egészségesnek és minden fogyatkozás nélkülieknek s így alkalmasoknak talált kifogástalan erkölcsű férfiak, akik gimnáziumi teljes — görög és latin nyelvből is — érettségi bizonyítvány alapján beiratkozva, e Szabályzat II. Részében kitüntetett tanulmányi rendnek magukat mindenben alávetik s ezzel jogot nyernek arra, hogy a III. Részben szabályozott vizsgálatokra állhassanak és lelkészi oklevelet szerezhessenek;

b) *rendkívüliek*, azok a kifogástalan erkölcsű férfiak, akik akár érettségi bizonyítvánnyal, akár anélkül, de a tanárkar által elégségesnek ítélt műveltséggel tisztán csak a theol. tudományok iránti érdeklődésből iratkoznak be egy vagy több szabadon választott theol. tudomány hallgatására s a kik ennél fogva lelkészi oklevelet nem is szerezhhetnek.

A rendes és rendkívüli polgárok egyformán alávetni tartoznak magukat az intézeti rendtartásnak és fegyelmi szabályainak.

Mint vendég-hallgató egy-egy órára vagy valamely tantárgy egy-egy szakasza előadásának meghallgatására az intézet igazgatójának és az illető szaktanárnak külön kikért engedélyével bemehet bármely művelt ember; de az előadás ideje alatt az ily vendég-hallgató is az intézet rendtartásaihoz tartozik alkalmazkodni.

8. §. A theol. akadémia, illetőleg fakultás ügyeinek keblbi vezetésére, a rendes tanárok saját kebelükből legalább egy s egy személyben legfennebb négy évre *igazgatót (decanus)* választanak, kinek jog- és hatáskörét, valamint kötelességeit az intézet fenntartója, az egyházkerületi közgyűlés által jóváhagyott Szabályrendeletben állapítja meg.

9. §. Az egyházkerületi közgyűlés által jóváhagyott ezen Szabályrendelet intézkedik, továbbá az intézet egész kormányzata, rendtartási és fegyelmi törvényei felől a vonatkozó E. T.-ek és Egyetemes konventi határozatok szem előtt tartásával; valamint az esetleg alkalmazott *kezelő tisztviselőkről* is.

II. Rész.

Tanulmányi rend.

— Tantárgyak, tananyag, ezek beosztása és heti óraszám, az előírt célok s ezekhez mért előadási és tanulmányi szempontok és rendtartások rövid jelzésével.

10. §. A theol. akadémia, illetőleg fakultás *célja* általában a vallásnak és a vallás életjelenségeinek s különösen ennek alapján a keresztyén vallásnak és életjelenségeinek az evangéliumi protestánsizmus vagy ev. ref. egyházunk alapelvei által biztosított elfogulatlan tudományos megismerése által olyan evang. szerint reformált keresztyén személyiségek képzése, akik alkalmasok arra, hogy a J. Kr. örök evangéliumán állva, annak eszközeivel lelki vezető munkásai legyenek Isten országa megvalósulását munkáló magyar reform. egyházunk külső és belső építésének.

11. §. Ez alapvető általános és közelebbi különös cél szolgálata szerint a theologiai akadémián, illetőleg fakultáson előadandó tudományok két csoportra oszlanak, mindenikben fő- és segéd tudományi jellegük szerint ismét „kötelezettek” és „nem-kötelezettek”-re oszolván u. m.: A) Általános vallástudományi és bölcsészeti, B) Specialis keresztyén vallástudományiak.

A) Általános vallástudományi és bölcsészeti tudományok.

a) Kötelezettek:

1. *Vallásbölcsészet összehasonlító vallástörténelmi alapon*, az I. vagy II. éven két féléven át heti 5—6 órán lehetőleg úgy, hogy az első félévben az „Ösz-

sze hasonlító vallástörténet" a másodikon az erre épített „Vallásbölcshészet" adassék elő. — *Célja*: A vallásnak, mint egyetemes emberi életjelenségnek és genetikus fejlődésének feltüntetése, a nyilvánulásai-ban mutatkozó rokon jelenségek, főleg pszichológiai törvényszerűségének kiemelésével s ez alapon a vallás pszichológiai lényegének, jellegzetes tartalmának és az egyéni és szociális életre való hatásainak kimutatása.

2. *A bölcshészet történelme*, az I. vagy II. éven két félévén át heti 3—4 órán. — *Célja*: a bölcshészeti gondolkodás fejlődésével megismertetni s a jellegzetesebb bölcshészeti rendszerek ismertetése kapcsán azoknak általában a valláshoz, különösen pedig a kereszténységhez való viszonyát s a ker. theológiára gyakorolt befolyását mutatni fel.

3. *Nevelés- és oktatástan*, bevezetésként mindkét tudomány történetének főbb korszakai feltüntetésével különös tekintettel a vallásos nevelésre és erkölcsi jellemképzésre; a nevelés — és népiskolai oktatás — és módszertan, a népiskolai szervezet ismertetésével; az I. és II. éven összesen négy félévén heti 3—3 órán. — *Célja*: a leendő lelkészeket, mint legtöbb esetben iskolaszéki elnököket, de mint katekhetákat és prédikátorokat is a szükséges, a néptanítóknál magasabb és tudományosabb nevelés- és oktatási képzettséghez juttatni s azok gyakorlati alkalmazásával lehetővé tenni lelkészi működésének intenzív reform. jellemképző hatását.

b) Nem kötelezettek:

1. *Ismeret elmélet*, különös vonatkozással a vallási ismeretekre és vallási képzetek alakulására.

2. *Psychologia*, főleg a vallás-erkölcsi nevelés alapozásának szempontjából.

3. *Erkölcshölcshészet*.

B) *Specialis ker. vallástudományok.*

a) *Kötelezettek:*

1. *Bibliai bevezetés*, különös tekintettel a bibliai könyvek tartalmának pontos és kimerítő ismertetésére, a történeti könyvek magyar bibliai szöveg alapján való magyarázatával (exegesis), az I. és II. éven hetenként 4—4 órán. — *Célja*: a bibliának alapos irodalomtörténeti ismerete a biblia tartalmának minél részletesebb ismeretével.

2. *Bibliai magyarázat és pedig*

a) az új-szövetség történeti könyvei felváltva, az eredeti görög szöveg alapján az új-szövetségi helylén nyelv ismertetésével kapcsolatban, mindig az I. éven heti 2 órán;

b) az új-szövetség más könyvei, főleg a János evangéliuma és a páli nagyobb levelek felváltva, az eredeti görög szöveg alapján mindig együtt a II., III., IV. éveseknek, összesen tehát 6 félévén át heti 2 órán;

c) a biblia hátralevő részének — tehát azon könyveknek, melyek sem az eredeti nyelven, sem az I—II. éven a magyar szöveg alapján nem magyaráztattak, a magyar biblia szövege alapján való magyarázata, a hiányos fordítású helyeknek az eredeti szöveggel való összevetése alkalmazásával; a III. és IV. éven együtt, tehát négy félévén át, het 3 órán.

Célja: hogy a növendékek az egész szentírás azzal az alapossággal ismerjék meg, a melyre biztosan lehessen felépíteni úgy a bibliai, mint a rendszeres theológiát s a mely megfelel annak a fontosságnak, mellyel a biblia egyházunkban hitelveinknél fogva bír s annak a jelentőségteljes szerepnek, melyet mint igehirdetésünk alapja, betölt.

3. *Bibliai theologia*, és pedig ó-szövetségi és új-

szövetségi, akár külön, akár felváltva együttesen a III. és IV. éveseknek, tehát a két rész összesen négy félévén át heti 2—3 órán. — *Célja*: összefoglaló áttekintést adni egyfelől a bibliai írók vallási felfogásán, hit- és erkölcsi rendszerén s másfelől ezek alapján a kijelentés történeti folyamán s annak felfogásán a bibliai iratok körén belől.

4. *Egyetemes ker. egyháztörténelem*. Az I. és II. éveseknek összesen négy félévén át heti 3—4 órán. *Célja*: felmutatni tudományos rendszerben a ker. egyház előállítását, külső és belső életének fejlődését és alakulását összes életjelenségeiben a legújabb időkig, hogy a theoretikus tudományok által tisztázott elveknek ezekben történeti igazolását látván, az egyház vezető munkása öntudatosan tudja irányítani a maga és a vezetésére bizottak tevékenységét s az egyházi élet különböző, de egymással kölcsönhatásban álló mezőin folyó munkát kölcsönösen becsülni s harmonikusan szolgálni megtanulja az, ki az egyház kormányzatában is irányítani hivatott.

5. *Hazai prot. egyháztörténelem* s ennek kapcsán a *hazai prot. theol. irodalom története*. A III. vagy IV. éven két félévén át heti 2 órán. — *Célja*: a növendékek szorosabb értelemben vett hivatáskörére nézve szűkebb körben ugyanaz, mint szélesebb körben az egyetemes ker. egyháztörténelemé.

6. *Dogmatörténelem, a ker. theol. irodalom történetével*. A III. vagy IV. éven, tehát összesen két félévén át heti 3 órán. — *Célja*: annak a folyamatnak tudományos feltüntetése, a melyben az élő ker. hit a maga össz tartalmát különböző vonatkozásokban, egyházilag hivatalosan megállapított vagy elismert formában tanbeli kifejezésre juttatta.

(Folyt. köv.)

Babyloni nyomok az új testamentomban.

(Folyt. és vége.)

Az újszülött gyermek tehát megmenekül, de ahelyett, hogy ő vonulna harcba a sárkány ellen, a Jelenések könyve szerint előbb Mihály és angyalai harcolnak a sárkánnyal és nyernek felette időleges győzelmet. A zsidó apokalyptikában a Messiás és Mihály közeli rokonok. Mihály örökös az élet könyve felett s ő könyörög a nép bűneiért. Ő tehát babyloni értelemben olyan Marduk-Nebo alak. Ellenfele Samael a Sibyllinákban gyakran „a régi kigyó“-nak nevezetik. Az ideiglenes győzelem után a sárkány a földre vettetik s majd az Apok. 20. szerint, 1000 évig fogóságban ül s mélységbe vettetik, 1000 év múlva pedig tűzzel és kénnel telt tóba vettetik.

Ez előadásnak eszközei is a babyloni, illetve a keleti mythologia sárkányharcából vannak merítve. Már Jesaias úgy rajzolja Jahvé harcát az ellenséges világrénd ellen, amint Babyloniában elképzelik Marduk harcát Tiamat ellen. Csakhogy Jesaiasnál Tiamat helyét azoknak a pogány népeknek istenei foglalják el, melyek Izraelnek ellenségei voltak. Tehát azt mondhatnók, hogy az ó-testamentomban ez a harc bizonyos nemzeti jelleget kapott, a miként Jahvé a fejlődés folyamán nemzeti isten lett. Jesaias 24¹⁵ stb. szerint legyőzi a pogány királyokat és „a magasság urait“ (azaz az astralis isteneket), „bezárja őket“ s felszáll a Sionra, mint a világ középpontjára. Különösen karakterisztikus e mondákban a „megkötözés“ Marduk is megláncolja Tiamatot. Az egyiptomi Horus-mythos egyik variánsa szerint is, Typhont megköti Horus és úgy veti a tűzbe.

Az apokalyptikus vizió folytatása a Jelenések 19. fejezetében olvasható, hol a Messiásnak a sárkány felett nyert győzelme feltételeztetik. Magát a küzdelmet a 17. fej. írja le, csak hogy itt a fiatal

naphős helyére a „bárány“ lépik. Ebből a tényből bátran következtethette volna Jeremiás, hogy amint már fennebb említők, a Jelenések könyvének nagy-része nemcsak alakilag, de tartalmilag is kölcsönvétele és pedig kölcsönvétele a babyloni mythológiából. Miért kellett most egyszerre a báránynak lépni fel? Miért kellett közben Mihálynak és az ő angyalsere gének küzdenie a sárkánynyal? Miért nem vívta meg a harcot Krisztus eleitől fogva? Ezek mind olyan kérdések, melyekre csak az összehasonlító vallástörténet segítségével lehetett feleletet adni.

Győzelme után *lakodalmat* ül a bárány. Ez a *lakodalom-motivum* is közös vonású az ó-keleti mythosoknak és egyszersmind egyenes következménye annak a felfogásnak, mely szerint a megváltó győzelme után új élet következik és nagy termékenység. Jeremiás valószínűbbnek tartja, hogy az apokalypsis írója e motivumot nem a keleti mythologia köréből merítette, hanem Jézusnak a menyegzőről mondott hasonlatából. Mi azonban e felfogást nem vagyunk hajlandók elfogadni. E motivum u. i. oly kevés rokonságot mutat a Jézus példázatával, hogy semmiképpen sem lehet azt állítanunk, hogy emennek hatása alatt keletkezett volna. Az egész apokalypsisben nem látom a Jézus tanításának és eszméinek legkisebb nyomát sem, sőt ellenkezőleg, oly képzetekkel és oly képekkel találkozom, melyek, felfogásom szerint, merőben távol állanak Jézus gondolat- és kedélyvilágától. Az örökösen folyó vér, a mindig pusztító tűz, a víznek keserűvé válása, csapás, csapás után: mindezek magukon viselik a keleti mythosok bélyegét, de annak lelkét, ki ezeket keresztyéntársainak buzdítására leírta, a szelidlelkű Krisztusnak szelleme nem egészen járta át. Igaz, Krisztus is vett kezébe ostort s kiverte vele az úr házában kufár kodókat; ő azonban mindig csak *javítani* és *tanítani*, de nem *ijeszteni* és *megsemmisíteni* akart. Míg a halálramenő Jézus forrón könyörgött Istenéhez: „bocsáss meg nekik Uram, mert nem tudják, mit cselekesznek“, addig az apokalypsis írója a keleti mythológiának minden szörny-alakját csatába viszi a Krisztus ellen-ségei ellen.

* * *

Könyvének harmadik fejezetében Jézus *születe* történetét teszi vizsgálat tárgyává Jeremiás. Kétségtelen dolog, hogy a Máté ev. szerzője, midőn Jézus születésének történetét megírta, ismerte a megváltó királyról szóló keleti mythost. Erre vall már a nemzetiségi tábla is, mely arra törekszik, hogy kimutassa, miszerint a megváltó születésével új idő kezdődik. A megváltó itt is egy szűznek a fia. Jesaias jóslata (7₁₄): „egy szűz terhes leve“, ime beteljesedett. Ha ismerték volna a magyarázók az ó-keleti mythológiát, úgy egy percig sem kételkedtek volna, hogy Jesaias itt tényleg szűznek a fiáról beszél. E mythosok szerint az ég királynője és az anyakirálynő szűzek, Demetert, a Dionysos anyját *ἰστρού παρθένου*-nak hívták. Dionysos pedig, amint tudjuk, szintén egy megváltó alak. A Horus anyja, Isis, szintén szűz volt. E tény szoros összefüggésben áll az állatkör „szűz“ jegyével. December 25-én éjjel jön fel az égnek keleti pontján a „szűz“ csillag képe. Albertus Magnus és Roger Baco szerint is Jézus akkor született, mikor feltűnt a „szűz.“ A róm. kath. egyház tehát, mikor Máriát, mint Isten anyját imádja, teljesen visszaesik az ó-keleti mythologia álláspontjára. Tényleg a középkori művészet is úgy fogta fel Máriát, mint az évfolyásának reprezentálóját. Ezt legvilágosabban bizonyítja a Notre Dame templom egyik portáléja, melynek díszítésén Mária az állatkörben a „szűz“ csillagkép helyét foglalja el. A csillag útmutatása, a magusok hódolása, szintén oly motivumok, melyek eléfordulnak az ó-keleti mythosokban is. A hős születését bizonyos égi jelek adják

hírül az embereknek, míg halálakor elsötétülnek az égi testek.

A gyermek Jézus kénytelen szüleivel Egyiptomba menekülni az üldözés elől s Máté ebben is a régi jóslat beteljesedését látja (2 fej. 15 v.): „*Egyiptomból hívtam el fiamat.*“ Az ó-keleti mythologia értelmében Egyiptom az alvilággal egy jelentésű. Az üldöző sárkánynak itt az álkirály, Heródes felel meg. Lukács szerint a mennyei sereg így énekel Jézus születésekor: „Béke a földön, az embernek jóakarata“; e motivum emlékeztet a keleti mythosok ama motívumára, mely szerint a megváltó békességet s áldást hoz a földre.

Az *élet vize*, az *élet kenyere*, az *élet köve*, e kifejezések mind az ó-keleti mythosok nyelvéből kölcsönöztek. A babyloni paradicsomban például az élet fája mellett ott volt az élet vize is. A víz a zsidóknál is használatban volt, mint liturgiális eszköz: a vízzel való keresztelezés jelképe az új élet kezdetének, az újjászületésnek. A bor és kenyér pedig a babyloni kultusz-lakomákban játszott igen nagy szerepet. Így pld. az Adapamythosban a hős isteni pék, kinek feladata a kenyérsütés. A Mitra-kultusban is az urvacsora kenyérből és borból állott.

Az *angyalokról* többször beszél nemcsak az ó-, hanem az új-testamentom is. Az angyaltan egészen általános volt a keleti vallásokban és az új-testamentom angyaltanában is találkozunk mythologikus elemekkel. Ott van pld. az apok. 1₂₁: „a csillagok, a két gyülekezet angyalai“ és ezek a csillagok a 3₁ szerint nem egyebek, mint az Istennek lelkei. Vagy ott van Lukács 1₁₂, hol az égnek seregéről van szó — *σπαρτια ὀραγῶν* —; továbbá Lukács 10₁₈, Máté 26₃₅ stb.

Amde nemcsak ezek a kifejezések és nemcsak az angelologia, hanem az apostolok 12-ös száma, szintén szoros összefüggésben van az állatkörrel, illetve a keleti mythológiával, melynek alapját a kosmikus és astralis tünemények képezik. Hogy pld. az apokalypsis írójának szeme előtt lebegett e viszony, az kétségtelen. Az apok. 21₁₀₋₁₄; 19-20 verseiben említett 12 oszlop, melyekre a bárány 12 apostolának neve van bevésve, megfelel a zsidó főpap mellényén levő 12 drágakőnek, a 12 drágakő pedig az arabok 12 csillagképének a jele.

A 12 apostol mellett még ott van a 70 tanítvány. A 70-es szám az ó-keleti számrendszerben az év körforgásának kifejezője (70 ötnapos hét). Ugyanilyen kosmologikus jelentése van a 70-es számnak a következő esetekben: Jákobnak 70 ivadéka van, a nemzetségtábla 70 népet számlál stb.

Az *élet könyve* is az ó-keleti mythológiából magyarázható meg világosan. A babyloni felfogás szerint u. i. nemcsak az istenek tudománya van táblákra felírva, hanem az egyes emberek sorsa is. A nap, melyen az ember sorsa elhatároztatik a következő évre, e nap az új év. Babyloniába az Akitu-ünnep (az újév) úgy ünnepeltetik, mint a Marduk feltámadásának napja. Erre következett az istenek tanácskozása és itt határozatott el az emberek sorsa. Az égi írrok azután e határozatot felírta az „élet táblájára.“ A nem biblikus zsidó iratokban is találkozunk ezzel a felfogással, mely ezután a keresztyén apokalypsikában is közönséges lett. De az evangéliumokban is találkozunk e felfogással; pld. Lukács 10₂₀: „örvendjétek, hogy nevetek az égből feliratott“ Phil. 4₃: „az én munkatársaim, kiknek neve az élet könyvében van“ Apokal. 3₅: „Ne töröltessék ki neve az élet könyvéből.“ U. o. 17₈: „az élet könyve, melybe a világ kezdete óta felirattak a nevek“ 20₂₁: „Könyvek, melyekbe a cselekedetek vannak beírva; s a melyek szerint a holtak megítéltetnek.“

Könyvének utolsó fejezetében az új testamentomnak *némely helyéhez ad keleti glossákat Jeremiás.*

E fejezet, mint általában az egész könyv, nemcsak vallástörténeti, hanem exegetikai és biblica-theologiai szempontból is igen fontos. Így a kísértés elbeszéléseinek, a menyegzői ruháról mondott hasonlatnak és egy egész sor kifejezésnek adja magyarázatát az ó-keleti mythologia segítségével.

* * *

Ezekben óhajtottuk ismertetni Jeremiás könyvét, melyet nemcsak a theologusnak, hanem a vallástörténésznek, philosophusnak és művelődéstörténésznek is melegen ajánlhatunk tanulmányozásra.

Leipzig.

Ifj. dr. Bartók György.

ISKOLA.

Egyh. ker. Tanügyi Bizottság ülése.

Egyházkerületünk Tanügyi Bizottsága, melynek tagjait a múlt évi ker. közgyűlés újra választotta, első gyűlését folyó hó 16-án tartotta Kolozsvártn dr. Bartók György püspök elnöklete alatt. A bizottság tagjai közül jelen voltak: Sándor János, Deési Gyula, dr. Sárkány Lajos, Váró Ferenc, Nagy Károly, dr. Török István, Fogarassi Béla, Kincs Gyula, Péter Mózes, Balogh Károly, Imre Sándor, dr. Kálmán János, dr. Csernátorny Gyula, Váró Béni.

A bizottság a szervezeti szabályzat értelmében újra alakult s alelnökül Sándor Jánost, jegyzőjéül dr. Kálmán Jánost; theol. szakelőadóként Sándor Jánost; gimn. szakelőadóként Kincs Gyulát; vallásitanítási szakelőadóként Nagy Károlyt; tanítóképző szakelőadóként Nagy Lajost; népiskolaivá Elek Lajost választotta meg a jövő 3 éves ciklusra.

A gimn. oktatás egyh. kerületi felügyelete tekintetében a konvent kérdésére, a kollégiumok bekv. véleménye alapján, feleletül adatni javasolja a T. B., hogy az egyh. ker. főigazgató jellegű egy személy általi felügyeletet a mi szervezetünk mellett célszerűnek nem tartja. E felügyeletet állandóan gyakorolja egyh. kerületünkben az állandó Ig.-tanács, kinek szakreferense a „tanügyi előadó” A személyes vizsgálatokat a szükség szerint teljesítik részint a T. B. iskolalátogató-bizottságai, részint a tanügyi előadó vagy az Ig.-tanács által kiküldhető tanügyi szakférfiak. Úgy a jelentkező szükség beálltát, mint a vizsgálat megejtésének mikéntjét a T. B. egy készítenő szabályzattal kívánja rendeztetni.

A gimnáziumi gyakorló-tanárság intézménye az enyedi kollégiumnak a nála tényleg fennálló helyzet alapján készített körültekintő s jóváhagyásra felterjesztett szabályzata kapcsán került tárgyalás alá, azzal a tendenciával, hogy az ügy egységesen szabályoztassék az egész kerületben. A határozat az lett, hogy az enyedi munkálat, az előadó javasolt kiegészítéseivel együtt, mint tervezet javaslatként összes gimnáziumainkkal közöltessek, az Ig.-tanács pedig felkéréssek megfelelő eljárással az állam-kormányánál annak kieszközlésére, hogy a kollégiumunk mellett szervezendő gyakorló-tanárság intézményét ugyanazon elbírálásban és támogatásban részesítse, mint amelyeket maga az állami gimnáziumok mellett fellállított.

Az enyedi tanárok officium-viselésének szabályzata jelentéktelen módosításokkal az Ig.-tanácsnak jóváhagyásra ajánlatott.

A népiskolai tantervrevízió-javaslatra beérkezett egyh. megyei vélemények méltatásra s a tervezet azokhoz mért esetleges alakítására kiadattak Nagy Lajos ny. képezdei igazgatónak.

A marosvásárhelyi kollégium megerősítésre bterjesztett konviktus-szabályzata véleményes jelentés tételre Imre Sándor biz. tagnak adatott ki.

Tankó Béla szászvárosi vallásanár két tankönyv kézírata: „Ker. egyháztörténet a reformációig” és „Egyháztörténeti Olvasókönyv I—II.” annak különös hangsúlyozásával, hogy e művekben jelentkező felfogási és methodikai kiválóságok minél általánosabb érvényesülhetésének csupán a tankönyv stílusának nehézsége s az olvasókönyv fordított részeinek itt-ott érezhető magyartalanságai képezik előre látható akadályát, visszaadott szerzőnek a megfelelő átdolgozásra, előre jeleztetvén, hogy ennek kielégítő megoldása esetén a tankönyvül való engedélyezést mi sem fogja akadályozni.

Pár nagyobb kérdés elintézése után a gyűlés véget ért.

Tudósió.

GYÁSZROVAT.

Római szentbirodalmi széki gr. Teleki Domokos volt orsz. képviselő, az E. M. K. E. alelnöke, kozárvári birtokos életének 65. évében Budapesten elhunyt jan. 18-án. A boldogult a kiterjedt gróf Teleki-család sárpataki ágának tagja volt; testvére gróf Teleki Károly és Istvánnak s édes anyja révén unokatestvére több Bethlen Ödön, Pál, Bálint grófnak. A politikai életben a volt szabadelvű pártnak volt 25 éven tul állandó képviselőtagja s az E. M. K. E. alapítása óta egyik buzgó alelnöke. Szélesebb körű egyházi közélet — mint, sajnos, általában az előkelő Teleki-család újabb nemzedékének legtöbb tagját — az ő részvételét is nélkülözte; de a régi családi tradíciók hűségével támogatta egyházunkat közvetlen környezetében s kozárvári papjainknak atyai gyámolítója volt mindig. Egyik temetőpapjával is a jelenlegi mellé korábbi papját Csirmay Zoltán most kézdivásárhelyi lelkészt kívánta. Azonban sem ez, sem a mostani — Máthé Gyula, ki épen anyósa temetésére volt távol — nem állhattak ravatala mellett. A temetési szertartást helyettük Vásárhelyi Boldizsár dési lelkész végezte szép beszéddel és imával s a sírnál Nagy Károly theol. tanár bucsuztatta el, ki az E. M. K. E.-t képviselte. A község és vidék népe nagy részvéte mellett jan. 21-én helyezték örök nyugalomra kozárvári szőlőhegyének tetején hatalmas cserfák árnyékába, ahol végakarata szerint pihenni akart. A megható temetésen jelen volt a kiterjedt Teleki-nemzetség minden családjának egy-egy férfi-tagja, hű barátja gróf Eszterházy Miguel és több Bethlen gr. s betegen is a testvéri ragaszkodás hűségével gr. Teleki Károly. — Egy zajtalan, de eredményes szép élet ért véget halálával. Nyugodjék csendesesen!

Özv. Pap Sándorné sz. Péterffy Károlina, néhai Péterffy József marosvásárhelyi lelkész és marosi esperes leánya e hó 16-án 79 éves korában elhunyt Marosvásárhelyen. A megboldogult ref. nagyasszonyban dr. Pap István a kir. kuriához berendelt tablabiró és konventi tag, — édes anyját, — Csekme Ferenc görgényi esperesünk anyósát gyászolják. A kiváló nagyasszony elvesztése felett szomorúan fejezzük ki mi is részvétünket. A megboldogult emlékezete legyen áldott!

KÜLÖNFÉLÉK.

Az 1907. évi kultusz-budget hosszas tárgyalása a napokban ért véget. Az általában igen alacsony színvonalu tárgyalásból a Br. Bánffy Dezső beszédei emelkedtek ki toronymagasságra. Ket nagyszabásu kulturpolitikai beszédet mondott: általában az oktatásügy államosításáról szólott az egyik; a prot. egyházaknak az 1848. XX. t.-cz. alapján való állami dotációjáról és viszonságáról a másik. Minket egyházi szempontból is mindakettő különösen érdekel; de fokozott érdeklődésünket hívják ki Apponyi gróf miniszternek ezekre adott válasza. Bánffy br. az oktatásügy államosítását követelte minden vonalon, főleg a nemzeti állam kiépítése érdekében, mert az nemzetellenes törekvések a felekezeti köpenyeg alatt portáltatnak. Még róm. kath. iskola is közel 400 van az országban olyan, a melyben egy szó magyar oktatás sem hangzik. — Apponyi miniszter Bánffy e követelésére ismert mottóját hangoztatta: „nem barátja a közoktatási szűrkességnek”, azért fentartandó a felekezeti oktatás, a

nemzeti érdekek megvédéséről pedig másként gondoskodik. Bánffy br. másik nagy beszéde követelte egyfelől a 48. XX. alapján a felekezeti viszonyosság hátrányára történő visszaélések megszüntetését, a prot. egyházaknak ugy államsegélye további emelését, mint a szükségek részbeni fedezésére adott 3 millió dotáció törvényben való biztosítását, a minden vonalon folyó fizetésrendezés folyományaként a lelkészi fizetések minimumának 2400 Kor.-ban való megállapítását és a szolgálati pótlékokat stb. E beszédet mai számunkban csak a sok hivatalos körözvény miatt nem közölhetjük, de már jövő számunkban közölni fogjuk. S Apponyi? Erre nyiltabban kezdte mutatni igazi mivoltát. Ha el is ismerte, hogy a prot.-ok igénye teljesen kielégítettnek nem tekinthető, de a 3 millióval — mondta — oly „nyugvópontra“ érkezünk, melyen sokáig meg kell állni. Ennek törvénybeli biztosításáról is furcsa elvet vallott ilyen formán: akkor terjeszti be, mikor a más bevett vallások ugyanazon alapon nyugvó igényeinek s főleg a kath. autonómiának elegettevő törvényjavaslatot is beterjesztheti, hogy kölcsönösen biztosíthassa ezek elfogadását. Ez őszintén szólva: junctim. Kapcsolat a Jákób tál lencséje s az Ezsau öröksége közt. Hát ez Apponyi. A mi nyomorúságunkkal akarja kikényszeríteni a kath. autonómia nemzetrontó formáját — a klerikalizmust. A papi fizetések minimuma emelésére meg egyenesen durva felelete volt, mikor veszélyesnek jelentette ki azt, hogy képviselők ingerlik az igények emelését. Hát ezekre még visszatérünk. Addig is hadd fejezzük ki őszinte köszönetünket és hálánkat br. Bánffy Dezső iránt, ki ha politikai ideáljait nem is adja fel egyházunk parciális érdekeiért, de viszont egyházunk jogos érdekeinek is tántoríthatatlan védője és nyilt szószólója a nemzeti politikai határain belül.

Alapítvány. Szacsuvay Sándor főgondnok ő méltósága kolozsvári Szeretetházunknál eddigi 4000 koronás alapítványát 6000 Kor. ra egészítve ki, rendeltetését is megszabta, mikor kamataival élő ref. pap leányok nevelését kívánja szolgálni. Hálás elismerés a szép alapítványért a nemes lelkű főgondnok urnak.

A szathmári ref. főgimnáziumba a fenntartó testület a néhai Boros Benő helyére igazgatónak Bakcsy Gergely r. tanárt választotta meg. Gratulálunk s munkájára sikert kívánunk.

A Bethlen-kollegium tanárkarától egy hosszabb „Nyilt levelet“ vettünk, melyet tárgyhalmaz miatt csak később adhatunk. Vételet azonban már most nyugtáznunk kívántuk.

Egy igazgató pap büntetése. Apponyi Albert gróf vallás- és közoktatásügyi miniszter örökre megvonta Mócsa szászvárosi oláh pópa kongrua kiegészítését, mert mint a Szászvároson megjelenő Libertatea című oláh újság főszerkesztője több államellenes izgatást tartalmazó cikket tett közzé.

Botháza és Magyarlégen — amint az Erdélyi Hirlap (jan. 12.) írja — tíz évvel ezelőtt, Mócsnak közvetlen szomszadságában virágzó református egyházközségek voltak, ma már a szó legteljesebb értelmében, — a harangok elnémultak. — Mit szól hozzá *Herepei Gergely* kolozsvári Esperes?

A jöttévi szeretet. Szegben, örvendetesebben nem köszönhetett volna a m.-gy.-monostori ref. egyházra az új esztendő, mint a hogy köszöntött. Egy egyszerű földmives atyánkfia, presbitere egyházunknak, megboldogult felesége emlékeztetére 200 (kettőszáz) koronát fizetett le ő esztendő utolsó vasárnapján az egyház pénztárába, azon céllal, hogy az új orgona költségei ez adománnyal fedeztessenek részben; hogy ez nyissa meg a sorát a további adakozásoknak. A nemes tett magát dicséri, az embert emeli. Az adakozó *Török János*. Legyen e helyütt kifejezve neki az atyafiúi köszönet s áldja meg őt, az egyszerű embert a mindenekben gazdag Isten! ki épen az ilyen érzésűek által tartja fenn az ő egyházát, amelynek alapja, ha ily szíveken nyugszik, bizony nem rendül meg soha! Adja is az Isten, hogy láttassék meg az erő azokon is s azoknak tényei által, kiknek lelkileg is, anyagiakban is alkalmunk lehet boldog s örvendetes új esztendőt szerezni a ref. egyházaknak. — P. V.

Kérés és köszönet. A segesvári ev. ref. körlelkézséghez tartozó sárpataki leányegyházközség, templomépítési költségei fedezésére, könyöradományokért fordultunk az egyes egyházközségek lelkészeihez s több más hitbuzgó hitrokonainkhoz, abban a reményben, hogy ezen teljesen elszigetelve élő

kicsiny egyházunkat, mely csaknem magára hagyatva is, századokon át megtartotta hitét és nemzeti mivoltát, a nagyközönség megfogja segíteni filléreivel. Amde a szétküldött gyűjtővek olyan feltűnően csekély számban küldettek vissza, hogy kénytelenek vagyunk ezen az uton kérni azoknak szíves visszaküldését. Eddig a következő adományok folytak be:

Dési ref. egyház 10 kor., Szacsuvay Sándor 20 kor., gróf Teleky Arvéd 10 kor., Bedő József gondnok 2 kor., szilágycsehi ref. egyház 5 kor., Menyhárt András kecsket-kisfaludi ref. lelkész 2 kor., szeremlei ref. egyház 2 kor., dudari ref. egyház 2 kor., gróf Tisza István 2 kor., szerencsi ref. egyház 2 kor., mezőberényi ref. egyház 4 kor., szentjánosi ref. egyház 1 kor., csengeri ref. egyház 3 kor., berezeli ref. egyház 1 kor., Mándy Károly gondnok 5 kor., matolcsi ref. egyház 3 kor., nagyenyedi ref. egyház 5 kor., ibrányi ref. egyház 2 kor., köröstarcsai ref. egyház 2 kor., borosjenői takarékpénztár 10 kor., alföldi takarékpénztár 3 kor., tiszabecsi ref. egyház 2 kor., debreceni első takarékpénztár 5 kor., hajdunánási ref. egyház 5 kor., szatmárnémeti ref. egyház 10 kor., aszódi hitelbank takarékpénztár 5 kor., mezőtúri ref. egyház 10 kor., bártfai hitelbank 1 kor., császári ref. egyház 2 kor., szatmármegyei ref. egyház 2 kor., nagyidai ref. egyház 2 kor., vasmegeyi ref. egyház 3 kor. 58 f., hajdunánási takarékpénztár 5 kor., hajduszoboszlói takarékpénztár 2 kor., Gönci Benő gödöllői lelkész gyűjtése 9 kor., torontálmegyei takarékpénztár és hitelbank 5 kor., mezőtélengel vidéki takarékpénztár 13 kor., debreceni ref. egyház 1 kor., szilágyvarroői ref. egyház 1 kor., belényesi népbank részvénytársaság 2 kor., pankotai népbank részvénytársaság 20 kor., nagykunmadarasi ref. egyház 4 kor., monorkerületi takarékpénztár 5 kor., nemesbikki ref. lelkész 1 kor., bakonyszegi ref. egyház 3 kor., hodmezővásárhelyi ref. egyház 10 kor., Csontos Olivér ügyvéd 2 kor., kabai ref. egyház 2 kor., miskolcsi ref. gymnasium 5 kor., kiskövesdi ref. egyház 5 kor., fogarasi ref. egyház 4 kor.

Fogadják a nemesszivű adakozók, kik filléreikkel egy szent ügyet segítenek elő, az egyházközség nevében mondott meleg köszönetemet.

Segesvár, 1907 január 14.

Balás Imre, ev. ref. körlelkész.

Köszönet nyilvánítás. Mindazon jóakaróim, rokonaim, kik a jelen fájdalmasan nehéz napjaimban mérhetetlen fájdalmamat vigasztaló részvétükkel enyhíteni sziveskedtek, fogadják ez úton hálás köszönetemet, mivel mélyesleges lelki fájdalmam gától abban, hogy ezt mindenkinek külön-külön tehessem. Szomorú tisztelettel özv. *Kiss Pálné*. Sülelmed, 1907. január hó 12-én.

Köszönetnyilvánítás. A kolozsvári református Szeretetház árvái karácsonyfájára adományoztak: Lészai Ferenc 20 koronát, az Erdővidéki takarékpénztár (Barót) 20 koronát, özv. Somkerek Miklósné 10 koronát, Benkő Albertné (Szék) 4 koronát, Kovács Gábor ref. lelkész (Szentmargita) 2 koronát, Krompecher Berta 2 koronát, Botha Sándor ref. lelkész (bácsí) 2 koronát, Kilyén Sándor 2 koronát, Szilvássy Béláné 10 koronát, gróf Wass Albertné 10 koronát, Bartha Lajos ref. lelkész (Aranyosgyéres) 5 koronát, a bánffihunyadi egyházközség perselyes gyűjtése 8 korona, id. báró Wesselényi Miklósné 20 koronát, gróf Toldalaghy Mihályné 20 koronát. A szeretetház fenntartási alapjára: Kolozsvári Sándor egyetemi ny. r. tanár zsinati tagdíját 105 korona 20 fillért, egyházmegyei közgyűlés alkalmából Székelyudvarhelyről 4 korona 59 fillért, az uzoni egyházközség perselyes gyűjtése 2 korona, a marosludasi konfirmált ifjak adománya 2) korona. Fogadják a nemesszivű adományozók kegyes adományaikért a szeretetház keblé tanácsa hálás köszönetét.

Nyilvános nyugtázás és hálás köszönet. Maros-Tordavármegye törvényhatósági közgyűlése a szovátai ev. ref. egyházközség kérésére Ósmarosszék havasbirtokos jövedelméből, a szovátai ev. ref. iskola újraépítésére 1000, azaz egyezer koronát ajándékozott. A nevezett egyházközség nevében, midőn ezen összeget nyilvánosan is nyugtázom — az egyházközség hálás köszönetét fejezem ki Maros-Tordavármegye Törvényhatóságának nagylelkű segélyadományáért.

Szováta, 1906. december 17.

Biró Géza, ref. lelkész.

HIVATALOS RÉSZ.

300—1907. szám.

KÖRÖZVÉNY

az állami fizetéskiegészítések tárgyában.

A m. kir. vallás- és közoktatásügyi Miniszter úr 115827—1906. XII./29. sz. rendeletével a *lelkészi fizetések* kiegészítésére szolgáló államsegélyt e hó 16-án megküldvén, felhívjuk az érdekelteket, hogy az alább jelzett összegekről a II. fokozat szerint szabályszerűen bélyegzett nyugtáikat az illetékes esperesi hivatalhoz oly módon

küldjék be, hogy azok még február 1-je előtt felterjesztetők legyenek hozzánk.

I. Hanyadi eggházmege.

Botha Sándor 267.77, Lukács Antal 323.88, Csiszér Pál 457.—, Kállai István 520.51, László Zsigmond 731.80, Szolga József 679.72, Mátyás János 323.49, Pásztohi Dénes 210.50, Kovács Lajos 653.25, Kiss Mózes 274.15, Ferenczi Gyula 361.43, Péter Albert 373.69, Fülöp Gyula 589.76, Vásárhelyi Lőrinc 417.92, Kósa Mihály 361.03, Juhász Izidor 473.04, Imre István 284.20, Kovács Sándor 393.82.

II. Ggulafehérvári eggházmege.

Cseresznyés Ödön 192.26, Hatházi Ferenc 392.94, Toókos Jenő 148.72, Kovács Károly 324.42, Sebestyén Ferenc 207.92, Gábos Sándor 302.73, Virágh József 512.15, Papucs Dávid 561.15, Gruzda Domokos 321.73, Sáfrány Lajos 476.54, Valler József 473.04, Tokos Sándor 268.88, Kolumbán János 298.83.

III. Nagyenyedi eggházmege.

Décsi István 543.66, Bertalan József 332.95, Simon Antal 852.28, Vinczi Domokos 430.97, Fejér Pál 129.39, Veress Károly 12.21, Kovács József 452.79, Szalma Lajos 426.36, Aszalós György 471.55, ifj. Moóré Károly 494.15, Moóré Károly 396.84, Solymosi Lajos 399.58, Balogh Sándor 423.20, Szabó Ferenc 584.36, Solymosi Károly 381.41, Vass Ferenc 529.25, Tunyogi János 333.82, Dali István 356.89, Kozma Imre 321.29, Barthalos János 520.08, Jancsó Lajos 101.79, Király Gyula 356.86, Péter Antal 532.37, Nemes Elek 423.04, Sándor János 126.45, Papp Dávid 407.34, Derzsi Lőrinc 122.13, Málnási Károly 180.63, Demeter Zsigmond 507.50, Papp István 205.13, Miklósi József 451.05, Benedek Ferenc 655.67.

IV. Kalotaszegi eggházmege.

Biró András 339.02, Albert Imre 565.62, Kovács Ödön 311.—, Bitai Kálmán 438.91, Kovács József 39.67, Antal Géza 398.85, Nagy Mihály 373.26, Régeni Ferenc 556.64, Sebestyén Ferenc 456.04, Paulai Viktor 442.20, Pataki Gyula 373.84, Barabás Árpád 741.75, Erdélyi László 288.25, Fazakas Lajos 613.45, Demeter Gyula 515.13, Osváth Lajos 512.39, Székely Sándor 484.20, Tamó Gyula 201.03, Balázs István 242.36, Antal Domokos 167.35, Takács József 513.46.

V. Kolozsvári eggházmege.

Gáspár Sámuel 605.02, Belle Lajos 385.78, Bokor Sándor 96.42, Tunyogi Béla 371.68, Bartók Béla 358.32, Daróczy Ferenc 612.46, Szabó József 483.78, Székely Miklós 505.76, Lőrinczi Gábor 403.51, Agyagási Gábor 136.24, Nagy Albert 539.65, Albert Sándor 457. Kiss Péter 610.17, Muzsnai Miklós 685.22, Kovács József 565.50, Bácsi Gyula 546.35, Jakabházi Dániel 574.28.

VI. Szilágyszolnoki eggházmege.

Pósa Béla 532.76, Magyar István 351.92, Tötös György 283.44, Pócsik János 560.65, Matéka József 480.71, Molnár Gyula 355.05, Diószeghy Mór 407.06, Török Ferenc 493.98, Ignác Márton 195.30, Gáspár László 399.07, Versényi Miklós 450.89, Borbély Sándor 523.26, Juhász György 371.91, Szondi György 487.38, Tamás László 236.07, Szász Ferenc 351.19, Szilágyi János 464.43, Székely Sándor 82.84, Fejér Ferenc 600.42, Tóth Sándor 257.04, Patay Lajos 383.83, Rác Péter 231.70, Székely Árpád 546.67, Ferenczi Endre 461.50, Nagy Lajos 414.90, Kusztós Gyula 571.19, Kovács Zsigmond 264.36, Bod László 200.49, Vass Lajos 551.31, Farkas Sándor 171.09, Nyárádi László 191.88, Szentkirályi László 309.06, Vörös Zsigmond 394.79, Nagy Zsigmond 236.15, Kenderessy Lajos 139.58, Bedő Károly 189.65, Zöld Mihály 217.63, Ferenczy Gyula 380.43, Köpecsi Károly 477.33, Kovács Ferenc 416.10, Bartha Miklós 238.19, Kemény István 243.23, Kecskeméthy Kálmán 207.83, Barabás Lajos 586.72, Visky Pál 382.46, Veress Sándor 221.89, Józsa Gyula 129.31.

VII. Dési eggházmege.

Szakács Ferenc 368.40, Kovács Gyula 490.05, Almási Sámuel 498.01, Gáspár János 488.70, Soós Károly 567.83, Nagy József 521.14, Nagy Imre 403.90, Szabó Lajos 500.27, Csákány Miklós 489.52, Barabás Samu 387.12, Máthé Gyula 379.06.

VIII. Széki eggházmege.

Nemes Ferenc 546.53, Csejdi Jenő 326.89, Lőrincz János 170.94, Gyárfás Albert 104.03, Pataki Dénes 361.97, ifj. Nagy Domokos 597.45, Veres Márton 248.91, Szathmáry Sándor 456.40, Sipos Gyula 383.12, Szász Béla 158.50, Fehér István 190.76, Farkas István 518.23, Jakabházy Dániel 591.46, Solymosi Miklós 460.11, Csürös Ferenc 212.72, Kovács Akos 39.87, Benedek Lajos 378.03, Fekete Gerő 309.11, Kovács Gábor 174.72, Máthé György 481.64, Pünkösti Lajos 497.58, Jung Ferenc 564.77.

IX. Nagysajói eggházmege.

Orbán Gábor 349.70, Horváth Ödön 274.21, Köblös István 210.22, Lőrinczi Miklós 602.60, Tólkés József 395.12, Dobay Lajos 710.—, Vályi Elek 678.78, Polgári Károly 312.30, ifj. Musnai Károly 234.28, Menyhárd Elek 222.84, Musnai Károly 581.19, Beregszászi György 387.62, Debreczeni Gyula 277.18, Vályi János ifj. 283.74.

X. Görgényi eggházmege.

Kovács István 371.31, Jánosi Béla 72.30, Papp Lajos 338.91, Bőjthe Ödön 129.86, Csekme Ferenc 133.64, Székely Ferenc 406.77, Kiss Ferenc 266.61, Kiss Lajos 114.61, Dénes József 284.76, Kövendi Kálmán 152.27, Szász Márton 178.66, Sükösd Mihály 585.39, Beregszászi Albert 693.72, Farkas Jenő 483.89, Farkas Károly 210.71, Gerely Lajos 346.88, Dénes Gyula 402.92.

XI. Marosi eggházmege.

Péterffy Károly 488.83, Nagy Albert 544.46, Veress Károly 458.77, Kolozsvári József 445.75, Adorján Lajos 523.42, Vizi János 451.15, Lőrinczi Lajos 619.75, Varga Ferenc 437.41, Albert Miklós 524.82, Páll Károly 470.69, Rákosi Lajos 583.60, Nemes Sándor 530.67, Király Béla 597.49, Molnár Lajos 355.56, Simon Imre 398.45, Szócs Akos 575.74, Magyar Árpád 330.55, Farkas József 362.99, Adorján János 563.42, Gönczi Sámuel 352.48, Málnási Ferenc 561.64, Kovács László 571.07, Dósa Sámuel 509.63, Szabó Sándor 292.33, Sipos György 530.42, Benedek Dénes 123.17, Kovács Nándor 445.90, Muzsnai József 537.67, Székely Sándor 601.—, Bartos Gábor 475.15, Nemes Károly 205.87, Derzsi Dénes 458.37, Boér Károly 202.08, Z. Kiss Sándor 180.82, Musnai Pál 54.35, Jenei Sándor 385.41, Tóth László 452.28, Rákosi György 429.32, Ady Sámuel 247.32, Simon Gábor 335.68, Erdélyi Béla 570.42, Gáll Gábor 558.95, Juhász Elek 273.61, Madaras János 453.51, Staudner Mátyás 579.27, Péterfi Lajos 492.23, Bitai Mihály id. 476.89, Simon Elek 558.30.

XII. Küküllői eggházmege.

Sámuel Aladár 312.05, Nagy Mihály 502.46, Hegyi Károly 565.86, Fazakas Sándor 625.53, Lakatos Áron 308.60, Gönczi Pál 438.19, Tollas József 627.43, Nagy Domokos 415.08, Benedek Pál 487.16, Józsa Ferenc 615.42, Farkas Károly 405.09, Nemes Árpád 509.06, Bartha József 685.77, Rákosi József 493.65, Sámuel József 336.50, Kakasi Márton 161.56, Moóré Domokos 235.95, Szakács Albert 451.07, Hegyi Sándor 380.27, Rákosi Dezső 490.54, Kádár Ándor 623.44.

XIII. Nagyszebeni eggházmege.

Jakab Károly 317.78, Benkő Ferenc 86.91, Bartha János 501.09, Horváth Zoltán 280.66, Kovács József 484.26, Biró György 454.48, Csiki József 489.—, Putnoki Lajos 579.72, Simon Gábor 380.07, Nagy József 47.57, Balázs Imre 206.04.

XIV. Udvarhelyi eggházmege.

Szász Károly 554.49, Péter Károly 223.08, Kónya Kálmán 405.46, Baczó Lajos 512.67, Bedő András 593.43, Lajos János 412.63, Pál Lajos 568.32, Márk Mihály 556.98, Csia Kálmán 425.50, Lőrincz Áron 488.59, Biró Áron 441.19, Soós Farkas 507.66, Szabó Samu 502.86, Bodor József 273.50, Menyhárt András 473.05, Jakab Albert 413.74, Fülöp Kálmán 557.75, Karácson Sándor 266.97, Bedő Ödön 151.02, Kádár Dénes 222.92, Jakab Dénes 450.25, Kállay Ferenc 609.53, Csiszér Zsigmond 319.80, Szabó Gyula 511.40, Hegyi Péter 12.73, Kovács István 463.50, Orbán József 360.32, Mester János 77.60, Karácson István 324.27, Kertész Mózes 285.52, Demes Ferenc 471.61, Bőjthe Sándor 480.86, Kovács Sándor 466.89, Bodor István 444.59.

XV Erdővidéki egyházmegye.

Molnár Imre 382.23, Kovács Sándor 488.62, Borsai László 560.15, Czell Ignác 122.62, Karácson György 286.93, Lőrincz Gyula 425.30, Sándor András 440.33, Sebestyén Sándor 392.30, Bartha Imre 403.86.

XVI. Sepszi egyházmegye.

Bene István 304.02, Havadtői Mihály 476.56, Kolcza Lajos 563.70, Takács Károly 229.72, Vass Lajos 458.81, Szabó Ferenc 349.23, Péchy Árpád 424.14, Bitai Géza 476.81. Bálint Ferenc 578.44, Osulak Zsigmond 278.89. Kiss Lajos 432.75, Bartha Károly 512.56, Bagoly Lajos 569.74, Jakab József 401.26, Demes Péter 361.75, Csiszér Zsigmond 496.74, ifj. Kovács Antal 573.84, Bedeházi János 560.82, Antal Lajos 416.41. Tamó Gyula 481.02, Kiss Gyula 500.10, Péter Gerő 242.—, Menyí János 485.90, Czeglédi János 489.15, Bartha Lajos 526.37, Bójtó Géza 509.69, Kiss Albert 390.93, Szabó András 582.32, Pünkösti István 199.10, Dávid József 423.45.

XVII. Orbai egyházmegye.

Szeremlei Császár Lajos 479.03, Bartha János 394.65, Imreh József 401.37, Szász Mihály 197.03, Péter Károly 409.06, Mirtsche Ferenc 313.19.

XVIII. Kézdi egyházmegye.

Szini János 272.31, Bodor Géza 31.68, Benedek Ignác 238.11, Zajzon Lajos 350.26, Kökösi Sándor 471.96, Ósz Lázár 634.52, Zoltáni Elek 73.99, Volloncs Miklós 229.47, Kelemen Győző 173.03

Kolozsvárt, 1907. január hó 22.

Dr. Bartók,
elnök.

Pünkösti,
számvevő.

Sz. 62—1907. Ref. Püsp.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi reform. egyházkerületben, a szilágyszőlőki egyházmegyébe bekelezett hadadnádásdi egyház-köztség lelkészi állására — a meghívás útján tervezett választás meghiusulása következtében — pályázat hirdetik.

Javadalom az egyházi főhatóság által megerősített díjlevél szerint: 1. Gazdasági épületekkel ellátott tisztes-séges lakás, 1295 □-öl kerttel. 2. Földhaszonélvezet (10 h. 813 □-öl szántó, 6 h. 1175 □-öl rét és 365 □-öl szőlőföld) 151 kor. A földek munkáztatása lelkészt, adójának fizetése az egyházat terheli. 3. Kézpénz a Wesselényi-alapból 46 kor., mely összeget a mindenkor hadadi lelkész tartozik fizetni, ki ezen alapítvány kamatainak nagyobb részét élvezi. 4. Terményjövdelem pénzértéke 328 kor. 34 fillér. 5. Munkabeli szolgáltatások pénzértéke 73 kor. 34 fillér. 6. A stóla átlagos pénzértéke 6 korona. Összes jövdelem 604 kor. 68 fillér, melyből engedélyezett kiadás 30 k. 40 f. Állami fizeteskiegészítés — a szilágkövesdi leányegyház-nak a sarmasági anyaegyházhoz történt affilialtatása foly-tán — 1025 kor. 72 fillér lesz, melynek ezen összegben való megállapítása folyamatban van. Az állami elemi iskolában heti 6 órán át teljesítendő vallásitanításért 120 kor. tiszteletdíj.

Kötelességek: a hadadnádásdi egyházban a rendes lelkészi teendők ellátása és az állami elemi iskolában a református vallású növendékeknek vallásoktatásban való részesítése.

Pályázati határidő 1907. március 1.

A minősítvényel és szolgálati bizonyítvánnyal felszerelt pályázati kérelmek nt. Bartha Dezső esperes aához küldendőkné Tasnádra (u. p. helyben, Szilágymegye.)

Kolozsvár, 1907. január 21.

Bartók, püspök.

Sz. 742—1906.

KÖRLEVÉL

a görgényi egyházmegyéhez.

A hivatalos lap 42—1906. számában 4188—1906. sz. igazgatótanácsi rendelettel bevezetett *vallásváltoztatási nyomtatványt* kellő számban minden egyház szerezzé be s bekötötte vegye használatba. Egyházvizsgálaton számon kérem.

Gernyeszeg, 1907. január 20.

Csekme Ferencz, görgényi esperes.

404—1907. szám.

KÖRLEVÉL

valamennyi tiszteletes lelkész aaihoz.

Értesítjük tiszteletes lelkész aait, hogy a m. kir. statisztikai hivatal közelebb megküldi az egyes lelkészi hivataloknak a B. jegyű kérdő-ívet. Felhívjuk tiszteletes lelkész aait a kérdő-ív adatainak a csatolt utasítás értelmében leendő pontos kitöltésére s annak közvetlenül a m. kir. központi statisztikai hivatalhoz terjesztésére.

Megjegyezzük, hogy az egyházközségi irattár részére a kérdő ívről pontos másolat veendő.

Kolozsvárt, 1907. január hó 23.

Bartók,
elnök.

Elek
titkárhelyettes,
előadó.

127—1907. szám.

KÖRLEVÉL

mind: nek egyházmegye nagytiszteletű esperesének s általuk az összes érdekelteknek.

A közigazgatási és fegyelmi bíráskodás egyesítése tárgyában.

Az 1906. november 10—13. napjain tartott egyházkerületi közgyűlés 49. jkvi sz. határozatával kimondotta, hogy:

„Az Egyházi Törvények végrehajtására vonatkozó egyházkerületi Utasításnak az egyházi bíróságok hatásköréről szóló 209. és 210. §-ait egyházkerületi közgyűlésünk ezennel hatályon kívül helyezi és helyettesíti az Egyházi Törvény 274. és 275. §-ait egyházkerületünkben is teljes érvényűeknek jelenti ki.“

Egyszersmind az Egyházi Törvény 300. §. 12. pontja záradékának szem előtt tartásával kimondotta, hogy:

„Egyházi tisztviselők és egyháztagok, mindazon közigazgatási úton eldöntött ügyekben, amelyekben valamilyen módon érdekelve: a közigazgatási végzés kihirdetésétől illetőleg kézbesítésétől számított 15 nap alatt birtokon belül, jogorvoslati panasszal folyamodhatnak az illető egyházi bírósághoz, még pedig,

ha a sérelmes végzést első fokulag az egyházmegyei hatóság hozta: az egyházmegyei bírósághoz;

ha a sérelmes végzést elsőfokulag az egyházkerületi igazgatótanács hozta: az egyházkerületi bírósághoz.

Második fokulag hozott végzés ellen az illető bírósághoz való folyamodásnak csak akkor van helye, ha azon második fokulag hozott végzés az első fokozott végzéstől érdemben eltérő.

Harmadik fokozott végzés ellen közigazgatási bírósághoz való folyamodásnak helye nincs.“

Felhívjuk esperes aait, mint akik egyfelől az egyházmegyei tanácsok, másfelől az egyházmegyei bíróságok elnökei, hogy az egyházkerületi közgyűlés ezen törvényerejű határozatának foganatosításául az ujan felmerülő közigazgatási bírósági eseteket többé ne az egyházmegyei tanács, hanem az egyházmegyei — most már egységes — bíróság eljárása körébe utalják, melynek kötelessége lesz az ily ügyekben, az Egyh. Törv. 274. §-a és 275. §. II. pontja értelmében, az Egyh. Törv. 321—363. §-ai szerint jární el.

Az esetek, a melyekben azon bíróságnak, mint közigazgatási bíróságnak kell eljárnia, az Egyh. Törv. 300. §-ának 1—12. pontjaiban vannak részletesen felsorolva.

Különleges tárgyai lesznek a közigazgatási bíráskodásnak azon „jogorvoslati panaszok“, a melyeket az Egyh. Törv. 300. §. 12. pontjának záradéka értelmében, egyházkerületi közgyűlésünk fenti határozatának második része utal oda. Ezen jogorvoslati panaszok mindig „felebbezéseknek“ tekintendők s ugyanoly módon látandók el, mint azok a „felebbezett ügyek“, melyeket az Egyh. Törvény 300. §. 12. pontja „általában“ említ.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület igazgatótanácsának Kolozsvárt, 1907. január hó 17-én tartott üléséből.

Simó Lajos,
elnök.

Váró Ferencz,
előadó-tanácsos.

Erdélyi Protestáns Lap

AZ ERD. EV. REF. EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA.

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület.

Felelős szerkesztő: NAGY KÁROLY, th. tanár.

Szerkesztőség, hova a kéziratok és magán előfizetések bérmentve küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 4. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre
félévre

12 kor.
6 kor.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN.

A két prot. egyház közösbizottságának felirata a 48: XX. t.-c. 2. §-ba ütköző sérelmek tárgyában.

Br. Bánffy Dezső főgondnok és dr. Baltik Frigyes püspök a kultuszminiszterhez a következő feliratot intézték:

„Az 1848. évi XX. törvénycikk végrehajtása tárgyában az ev. ref. egyetemes konvent s az ág. ev. egyház egyetemes gyűlésének, a két protestáns egyházat közösen érdeklő ügyekben kiküldött bizottsága által, 1903. évi november 19-én tartott közgyűléséből a kormányhoz beterjesztett véleményben azon sérelmek is fel lettek sorolva, amelyek az 1848. évi XX. t.-c. 2-ik §-ában felállított egyenlőségi és viszonyossági elv nagy sérelmére hazánkban még mindig napirenden vannak és sürgős orvoslásra várnak.

Nagyméltóságod, az egész államkormányval egyetértve, leiratában kegyesen megígérni méltóztatott, hogy a törvényhozás elé a legközelebbi jövőben, az 1848. évi XX. t.-c. 3. §-ában lefektetett elvek részbeni megvalósítása gyanánt, törvényjavaslatot fog a törvényhozás elé terjeszteni; fenthivatkozott véleményünk I. részében előadott, az egyenlőségi elv megsértését tárgyazó tiszteletteljes előterjesztésünket azonban válaszra nem méltatta.

Miután a két protestáns egyház vegyes bizottsága ezen kérdésekkel állandóan foglalkozik, és legközelebbi ülésében is, az időközben újabban bejelentett sérelmi esetek tárgyalása alkalmával ezen kérdéssel újból foglalkozni kénytelen lesz: jogos és indokolt azon kívánságunk, hogy a magas kormány ezen kérdésekben szándékát és terveit velünk mielőbb közölje, mert csak az ő válaszából várhatjuk és remélhetjük a kedélyek megnyugtatót. Az indok, amely miatt a magas kormány ezen kérdések megoldása elől kitérni látszik, azon feltevésen alapszik, mintha ezen kérdéseknek az igazság és méltányosságnak megfelelő rendezése a mindnyájunk által óhajtott vallási béke megzavarását idézhetné elő. Már pedig ez a feltevés — ha ilyen létezik — me-

rőben téves, mert a dolog ellenkezőleg áll; az igazságos és méltányos rendezés, mely mindenkit kielégít, a vallási békét biztosítja; a jelenlegi bizonytalan és önkényes eljárásra alkalmas állapot pedig az, amely jogos elkeseredést szül és ezzel a vallási békét veszélyezteti.

Hogy csak egy példát említsünk, mindenki, még a legbuzgóbb katolikus is — ha nem fanatikus — elismeri, hogy az helytelen és sérelmes, ha protestáns honpolgárok a katolikus egyház vagy iskola céljaira megadóztatnak. Ha egy rövid és egyszerű törvény kimondaná, hogy azok a törvényt magyarázatok, amelyek mindenféle doktrinák segélyével az 1791. évi 26. törv.-cikket értelméből kiforgatni iparkodnak, helytelenek, és hogy a protestánsok soha semmiféle ürügy — lelki teher, szokás stb. — ürügye alatt más egyház céljaira meg nem adóztathatók, akkor megszűnnének azok a vexatiók, amelyek a vallási békét csak zavarják és amelyeknek megszüntetése a katolikus egyházat nem hogy sértené, de erkölcsi szempontból annak csak előnyére lehet.

Azt az ellenvetést is hallottuk, hogy előbb gondoskodni kell az ekkép beálló jövedelemfogyatkozás pótlásáról és csak miután a katolikus lelkészek kongruája rendeztetett, lehet szó ezen viszonyok — párbér, kegyurasági terhek stb. — rendezéséről. Ennek az ellenvetésnek azonban nincsen semmi törvényes alapja; mert az 1791. évi 26. t.-c. egész határozottan kimondja, hogy a kárpótlást az ország nem vállalja. Ha az ország, dacára ezen törvénynek, kárpótlást adni akar, ezt teheti; de ezen szándék nem állhat útjában annak, hogy a meghozott törvény végrehajtsék. A protestánsoknak a párbér stb. alóli felmentése különben már a szóban forgó szolgáltatások szórványossága és csekélyége folytán oly minimális mértékben érinti a katolikus egyház anyagi érdekeit, hogy ezért bizony kár a más felekezetiüket elkeseríteni.

És végre is legyünk igazságosak. Ha a katolikus lelkész, annak folytán, hogy egyik

vagy másik híve tönkre ment, ingatlana protestáns kézbe jut, egy pár forintot jövedelméből veszít, rosszabb kelyzetben van-e ő, mint az a protestáns lelkész, akinek hívei százával Amerikába vándorolnak és ingatlanaikat megveszik idegen vallásúak? Mit mondanának hozzá a katolikusok, akiket, ha ilyen elköltöző protestánsok ingatlanait megvásárolták, a protestáns lelkész egyházi adókövetelésekkel zaklatna? Az ilyen állapotokat, mind hiába, jogállamban túrni és ezen kérdés rendezése elől kitérni nem lehet.

Meg vagyunk győződve arról, hogy a nagyméltóságú miniszterium erre vonatkozólag tiszteletteljesen előterjesztett nézetünket osztja; de arról is megvagyunk győződve, hogy ezen kérdések haladéktalan és tapintatos rendezése által nem hogy a vallási békét zavarni, hanem azt helyreállítani és biztosítani fogja.

Ezen meggyőződésünkben kiindulva, mély tisztelettel esedezünk Nagyméltóságodhoz: méltóztassék az 1848. XX. t.-c. 2. §. tárgyában előterjesztett sérelmeink tárgyában is az intézkedéseket, esetleg a bizottságunkkal való további tárgyalás alapján, mielőbb megtenni.

* * *

A midőn a bizottság e lépéséért, melyben egyházunk törvényes egyenlőségéért és viszonyosságáért száll síkra, az egész prot. közvélemény elismerését a magunk részéről is kifejezzük: reméljük, hogy a magyar kormány érezni fogja a kötelességét, a törvénynek érvényesítésével a polgárok közti békét erősíteni s a méltánytalanul zaklatottakat megvédelmezni. Várjuk a feleletet — szóban is de főleg *cselekedetekben*.

Br. Bánffy Dezső orsz. gyűlési beszéde az egyházak állami dotációjáról.

A lelkészi jövedelem kiegészítése. Ezzel kapcsolatosan szólnom kell ugyanitt, folytatólag, hivatkozással a 12. rovatra, a lelkészi jövedelem kiegészítéséről szóló 1898: XIV. t.-c.-ről.

T. Ház! Ezen a címen fel van véve a költségvetésbe 2,395.000 korona, illetőleg 95.000 koronával több, mint a mult esztendőben. Üdvözlöm ezen emelkedést és hiszem, hogy ez az összeg is a papi fizetések kiegészítésénél előnyösen a törvénynek megfelelően, de első sorban a nemzeti érdekeket kielégítő módon fog elhasználtatni. (Helyeslés!) Hangsúlyoznom kell, hogy a nemzeti érdekeket kielégítő módon, mert habár ezen törvény hiányaiért, miután a törvény 1898-ban keletkezett, engem is terhel mulasztás vagy a hibákért való felelősség, mégis azt hiszem, hogy a törvény végrehajtásánál lehet és kell pótolni azon hiányokat, amelyek a törvény megalkotása alkalmával kellően figyelembe nem vétettek.

Veress József: Akkor ígérték is!

Bánffy Dezső báró: Mert hogy áll a dolog? Úgy, hogy ezen törvény intézkedése folytán a törvény megalkotása idejében, 1898-ban, a számarány az volt, hogy 2.200.000 református a papi fizetés kiegészítése címén 438.000 forintot kapott, míg a 700.000-rel kevesebbet kitevő, tehát csak 1.500.000 lelket számláló görög-keleti románoknak 911.000 forint jutott.

Hasonló aránytalanságok mutatkoztak a többi felekezetenél is, és az a különös, hogy az aránytalanságok mind a nemzetiségi egyházak javára estek,

(Úgy van! balfelől.) és nem a nemzeti magyar egyházak javára. Mert az előző időkben a megélhetésre majdnem lehetetlenül kis fizetések mellett tartattak fenn, különösen a görög-keleti — most a görög-katolikusokról nem szólok, mert azok nem tartoznak ezen törvény alá, — különösen a gör.-kel. román egyházak és a fizetések rendezése következtében ezeknek kiegészítése olyan összegeket vett igénybe, amelyek messze túlhaladták a nemzeti egyházak által igénybe vett összegeket.

Egész őszintén mondom, hogy ez elhibázott dolog volt és nemcsak én mondom azt, mert akkor gróf Apponyi Albert, mint képviselő, maga is indítványozta, hogy a törvényjavaslat új tanácskozás, tehát ezen hiányoknak pótlása céljából a közoktatásügyi és pénzügyi bizottságoknak adassék ki. De nem adott ki t. Ház! hanem mondhatni nagyban és egészben elfogadták a törvényjavaslatot.

Most azonban ha nem is lehet arról szó, hogy a törvényt megváltoztassuk, de talán mégis lehet szólni arról, hogy annak hiányai kormányzati rendeleti uton pótoltsanak és pedig akként, hogy az igen t. miniszter úr a magyar egyházak — és most elsősorban a magam egyházáról szólok — a református egyház által újabban egyházi érdekekből szervezendő papi állások javadalmazásánál ne csináljon nehézségeket, (Helyeslés a szélsőbaloldalon.) hanem lehetőleg könnyítse meg azt, hogy a mult időkben a nehéz viszonyok következtében a papot tartani nem tudó egyházak, most újra szervezkezdvén, a fizetékiegészítés kedvezményében részesüljenek. A törvénynek, gondolom, 14. §-a értelmében a miniszter úrnak ehhez joga van. Joga van, szerintem, azonban e mellett kötelessége is segítségére jönni ezen nemzeti egyházaknak, a midőn a mult időben fennállott, az 50-es évek sújtó viszonyai között pediglen fenn nem tartott egyházaikat újból anyásítani akarják. Ha a t. miniszter úr, ezen kérdésben a törvényben biztosított jogával él, nem tesz egyebet, mint kiegyenlíti azt a tévedést, azt a hibát és mulasztást, amelynek felforgását akkor az igen t. miniszter úr maga is látta, a minek következtében azt a törvényjavaslatot akkor a bizottsághoz visszaútasítottatni kívánta.

Nagy nemzeti kérdés ez, t. Ház. Egész sora van különösen az erdélyi részekben és a tiszántúli egyházkerület felső részeiben a községeknek, amelyekben a református hívek, ha tekintélyes számban nincsenek is, de mégis elegendő számban vannak ahhoz, hogy egy egyházat alkossanak, de erre a maguk erejéből nem képesek. A miniszter a törvény értelmében erre nem kényszeríthető; csak az ő jóakarától függ, hogy a kiegészítést megadja-e. Pedig ha nem adja meg, akkor ezen magyarajkú református hívek — bocsánatot kérek, ha ez alkalommal csak a reformátusokról beszélek — magukat fentartani nem képesek s az idegen nemzetiségi körben el fognak veszni és elveszítjük a híveket mi reformátusok, de elveszítjük a magyarokat, mi, magyar nemzet. (Úgy van! a bal- és szélsőbaloldalon.) Ezért szükségesnek látom ezen kérdést a miniszter úr komoly figyelmébe ajánlani, és kérni, hogy az egyházak részéről e tekintetben megnyilvánuló kívánalmakat messzemenő jóakarattal, — amit úgy sem vonok kétségbe, — de talán előzékenyen és melegséggel szíveskedjék tárgyalni és a kérdést ne tekintse felekezeti kérdésnek, hanem tisztán és kizárólag nemzeti kérdésnek.

Ezt akartam elmondani ennél a tételnél, midőn a felvett összeget különben csak annyiban kifogásolom, hogy úgy tartom, ez a 2.395,000 korona a mult évi 2.300,000 koronával szemben talán igen kevés.

Há a miniszter úr kellő jóakarattal, ami nem hiányzik és a nemzeti érdekekre való tekintettel, komolyan akarja az általam jelzett irányban a segélyt nyújtani, alig hiszem, hogy ezen összeg keretében

annak eleget tudjon tenni. Mert hiszen, hogy ne szóljak többről, csak az erdélyi egyházkerületről 63 olyan községünk van, amely feltétlenül kívánja, hogy anyaegyházként szerveztessék. Körülbelül hetven egynehány ezer korona az, ami erre a célra szükséges volna és ezzel a hetven egynehány ezer koronával ezt a 63 egyházközséget nemcsak a református egyházi életnek, de a magyar nemzeti életnek is lehetne és kellene megmenteni. Hát ez nagy összeg. Természetesen e 95 ezer korona többletet az erdélyi egyházkerület reformátusai a maguk részére igénybe nem vehetik, bárha nem is szükséges egy-egy részre az egész összeg, mert hiszen bizonyos számú évek alatt oldható meg a kérdés, de még így, időre felosztva is, tekintettel a többi felekezetek igényeire, én ezt az összeget kevésnek tartom. A miniszter úr talán módját fogja találni annak, hogy póthitel igénybevételével, vagy más uton rendezze ezen kérdést, segítse a nemzeti érdekeket, amelyek itt talán nagyobbak, mint a felekezeti érdekek.

Az egyházak segélyezése. T. Ház! A rendes kiadások ezen tétele I. pontjának 14. rovatához kell, hogy még szóljak. Ez szól a magyarországi református és ágostai hitvallású evangélikus egyháznak az 1848:XX. t. c. 3. §-a értelmében leendő segélyezéséről. E célra a miniszter úr a költségvetésbe 1 millió koronát vett fel az 1907. évre. Ez az egy millió korona ebbe a költségvetésbe felvételre a miniszter úrnak egy irata alapján, a melyet a magyarországi református és ágostai hitvallású egyházak közös bizottságának 1904. év elején az 1848:XX. t. c. végrehajtása tárgyában benyújtott emlékiratára válaszul adott. Ezen iratban, a melynek szó szerinti felolvasásával talán nem fogom terhelni az igen t. képviselőházat, a miniszter úr azt mondja, az 1848:XX. t. c. 2. §. és 3. §-ára vonatkozólag, hogy a 2. §-t illetőleg ebben a leiratban intézkedéseket tenni nem kíván, azok egy más megoldásnak tartatnak fenn.

Ne méltóztassanak rossz néven venni, hogy én kénytelen vagyok most ebből az alkalomból a két protestáns egyház szempontjából és talán nevében is beszélni. Talán bizonyos határig az érdekeltség színezetével bir, amit mondani fogok.

T. Ház, azt gondolom, hogy a legnagyobb tárgyilagosság mellett is kötelességem elmondani, hogy az 1848:XX. t. cikk 2. §-a vagyis a teljes jogegyenlőség és viszonyosság kérdése ezzel a leirattal még megoldva nincs.

Felterjesztéseink rendjén a sérelmeknek egy egész sorozatát hoztuk fel, amelyek feltétlen orvoslást igényelnek. Az 1848:XX. t. cikk 2. §-ában kimondott elv ma még nincsen végrehajtva, — és ezt animozitás nélkül mondom — a törvény értelmében pedig nekünk a végrehajtást követelnünk feltétlen jogunk van.

T. Ház! Nem fogok azoknak a sérelmek részletezésébe bocsátkozni, amelyek részben a két protestáns felekezetet közösen érdeklő ügyek tárgyalására kiküldött bizottság memorandumában kifejezésre jutottak, részben pedig naponta megújulnak és megújultak. Azt hiszem, a kívánság jogos és remélem, hogy a miniszter úr maga is fogja keresni az alkalmat, hogy a törvény erre vonatkozólag is teljes értelmében és itt hangoztathatjuk, hogy betűszerinti értelmében is — végrehajtsák.

T. Ház! Nekünk protestánsoknak e tekintetben, bár sok kifogásolni valónk van, mégis csak egyetlen egy, nem is a kormányt, hanem a fővárost illető kérdésnél maradok.

Hogy áll ma a dolog, dacára annak, hogy az 1848:XX. t. cikk megállapítja a jogegyenlőséget és a viszonyosságot és dacára annak, hogy az 1868:LIII. t. cikk 23. §-a azt mondja, hogy (Olvassa): „Különböző vallásfelekezetűek által lakott községben és

városban, mely házi pénztárból egyházi célokra, vagy valamely felekezeti iskola javára segélyt szolgáltat ki? e segélyben igazságos arány szerint minden ottan létező vallásfelekezetet részesítendő. Ennek dacára. t. képviselőház, hogy a törvény így rendelkezik, Budapest fővárosában úgy áll a helyzet, hogy a katolikus egyház 181.000 korona segélyben részesítették; az ágostai hitvallású egyház 44.000 koronában; a református egyház 55.000 koronában; a görög-keleti egyház 3400 koronában; az unitárius 1000 koronában; az izraelita 76.000 koronában.

T. Ház! Ha ezeket a számokat összehasonlítjuk és arányba helyezzük a lakosság vallásszerinti számával, azt látjuk, hogy a római- és görögkatolikus, tehát általában véve katolikus van Budapesten — az utolsó népszámlálás adatai szerint — 432.000; ágostai hitvallású evangélikus 32.000; református 62.000; izraelita 166.000; görögkeleti 3000; unitárius 900; baptista 200, — bárha az utóbbiakat mellőzhetsz is, amennyiben nem tartoznak a bevett vallásfelekezetek közé, milyen még az anglikanus etc.

Ebből az összehasonlításból azt látjuk, t. Ház, hogy a népesség számaránya szerint — a katolikusoknak adott segélyezést véve alapul — az ágostai egyháznak 52.900 koronát kellene kapni szemben azzal a 44.900 koronával, amit ma kap s ami 8000 koronával kevesebb. A református egyháznak 88.700 koronát kellene kapni s ma csak 53.000 koronát kap, tehát az igazságos számaránynak megfelelően 35,700 K-val többet, izraelitáknak a népesedési számuk szerint kellene kapniok 237,000 koronát, kapnak 76.200 koronát, a hiány, amellyel kevesebbet kapnak, mint számarányuk szerint kellene kapniok, 160,800 korona.

Ezeket a számokat csak azért hoztam fel, hogy példát mutassak, hogy e tekintetben is a törvénynek megfelelő viszonyosság és arányosság nincs biztosítva, nincs végrehajtva. Igaz ugyan, hogy csak a fővárost illetőleg hoztam fel példákat, de lehetne felhoznom és nemcsak a pénzügyekre vonatkozólag, de más elvi és jogi természetű kérdésekre vonatkozólag is sok mindent és még lehetne ezeket pótolnom.

Említettem a kérdést csak azért, hogy a t. miniszter úr legyen szíves figyelmére méltatni és a megindított tárgyalások rendjén keresse meg a módját, hogy a két protestáns felekezet által beadott memorandum és későbbi iratok alapján végre egyszer rendeztessék teljesen is az 1848:XX. tc. második szakaszának megfelelően a teljes jogegyenlőség és viszonyosság kérdése. Az 1848 XX. t. c. 3. §-át illetőleg a t. miniszter úr leiratában a két protestáns felekezetnek 3 millió korona állandó tételt helyez kilátásba a harmadik évtől kezdve; az 1907. évre egy milliót, 1908-ra két milliót vesz fel és az 1909-ik évtől kezdve három millió lesz állandóan a költségvetésben fölvett összeg, — az 1848:XX. t. c. által megállapított elvnek szem előtt tartásával, a nélkül, hogy azt mondaná, hogy ezzel az 1848:XX. t. c. betűszerinti végrehajtására vállalkoznék.

Kétségtelen, t. Ház, hogy ez az összeg a két protestáns felekezet nyomott helyzetén sokat fog segíteni. Beismerem, hogy kérésünk részben való kielégítését jelenti ez, és beismerem, hogy első sorban azoknak a kérdéseknek rendezésére megfelelően felhasználható, amelyeket a t. miniszter úr is leiratában kijelölt.

Az az összeg aszerint első sorban az adóterhek könnyítésére használható fel, másodsor a papi nyugdíjintézet létesítésének biztosítására, harmadszor kisebb összegben a központi közigazgatási költségek céljaira, ami szorosan véve ugyancsak a hívek terheinek könnyítése, mert hiszen a közigazgatási költségeket a hívek fizetik.

Mikor elismeréssel és hálával mondom ezt el, akkor úgy magam, mint azt hiszem, az összes két

protestáns felekezethez tartozó hívek nevében azt is ki kell jelentenem, hogy ezzel mi a kérdést megoldottnak nem tekinthetjük. (Igaz!) Nem tekintjük végrehajtottnak az 1848:XX. t.-cikket, sem nem tekinthetjük kielégítve azokat az igényeinket sem, a melyeket jogosan állítottunk fel és a melyek számszerűleg abban az emlékiratban nyertek kifejezést, amelyet 1904-ben az akkori miniszterelnök urhoz intéztünk és a melyben több, mint hat millió korona igényt mutattunk ki, dacára annak, hogy némely intézményünk céljaira még számszerűleg az igényeket ki nem mutathattuk akkor. Mi úgy tartjuk, hogy az 1848:XX. törvénycikk értelmében ezekhez a nagyobb összegekhez is jogunk van; a mostani intézkedéssel nem látjuk a kérdést megoldottnak, csak átmenetileg a nyomasztó helyzetben való segítségnek tekintjük, köszönetünk és hálaunk kifejezése mellett. A miniszter úr a két protestáns felekezet együttes bizottságához intézett átiratában azt mondja, hogy ennek az ígéretnek alapján ezt a kérdést törvényhozási uton fogja rendezni és törvény alkotásáról fog gondoskodni úgy, hogy úgy ezen 3 milliónak a költségvetésbe való állandó felvétele törvénynyel rendeltessék el, valamint, hogy az 1904. évi költségvetéssel szemben már elfoglalt eddigi tételek leszállíthatók nem lesznek.

A miniszter úrnak ezen ígérete kétségtelenül egyelőre megnyugtat minket, mert amit írásban ígér, azt a törvényhozás útján, törvényalkotás rendjén akarja biztosítani. De kérjük is, hogy mielőbb a törvény betervezéséről gondoskodják és nekünk módot adjon, hogy a törvényjavaslat keretében a teljes megnyugvást megnyerjük arra, hogy ami a törvényben biztosított, az meg nem változtatható, de arra nézve is ami különben a leiratában kifejezésre jut, hogy ez nem zárja ki azt, hogy szükség szerinti igényeink még később kielégítést ne nyerjenek. (Igaz! Úgy van!) Ezt annyival inkább kell, hogy mondjam, mert nem tévedek, ha emlékem szerint mondom, hogy a pénzügyi bizottságban talán Buzáth képviselő úr és — bár nem vagyok egészen bizonyos — Csernoch képviselő úr is olyan hangokat emeltek, amelyekből az tűnik ki, hogy a miniszter ur álláspontját nem akarják magukévá tenni, hanem azt mondják, hogy elég legyen és a protestánsok ezentúl szót, hangot se emeljenek, mert azzal a három millióval minden igényük ki van elégítve. (Zaj.) Hát kell, hogy mondjam azt, hogy a törvény értelmében nincs kielégítve. A törvény szigorú, betűszertint értelmezése szerint nincs kielégítve, mert az 1848:XX. t.-c. sokkal messzebbmenőket helyez kilátásba és a miniszter úr is eddigi nyilatkozatai és a hozzánk intézett irat szerint ezt a kérdést csak részben való megoldásnak tekinti.

A lelkészi fizetések. Kell, hogy kapcsolatba hozzam ezt a kérdést a tanítók fizetésének kérdésével is. Kapcsolatba kell hoznom azért, mert a miniszter úr kilátásba helyezte és helyesen, hogy ha már nem akar államosítani, ahogy én szeretném, kötelességének tartja az állami és a felekezeti tanítók fizetésének rendezéséről, mondjuk őszintén, felemeléséről gondoskodni. De hogy képzelem a miniszter úr azt, hogy az ő tervének megfelelően kiegészítetvén a tanítói fizetések 2000 koronán felül, megállhat az 1898: XIV. t.-c. szerint a lelkészi jövedelmeknek 1600 koronára való kiegészítése? Ez lehetetlen és tisztában kell lenni azzal, hogy a mai viszonyok között az 1898: XIV. t.-c.-ben megállapított 1600 korona jövedelme a lelkészeknek nem állhat meg. Igaz, a miniszter úr leiratában azt írja, hogy ezt a kérdést külön rendezni ezuttal nem lehet. Elfogadom. De azt mondja, hogy majd az általános fizetésrendezésnél kell erre tekintettel lenni. Ha rosszul idézem, nem célzatosan teszem. Ha a miniszter úr talán kifo-

gásolja, fel fogom olvasni az irat szövegét, mert hisz nem akarok a miniszter úrral ellentétbe jönni. (Olvassa:) „A lelkészi kongrua emelését, illetve a lelkészi korpótlék kérdését pedig az állam csak általános új rendezés keretében karolhatná fel, melynek pénzügyi előfeltételei ez idő szerint hiányoznak.“

Igy mondja a miniszter úr, most már szó szerint olvastam. Tehát általános rendezés keretében. Nem tudom, egészen tisztán, hogy az általános rendezés keretét, az összes e címen kiegészítést nyerő lelkészek fizetésének rendezésénél érti-e, vagy az állam egész keretében a fizetések felemelése kérdésének rendezésénél, de mindenesetre kell, hogy értse, legalább is figyelembe véve a tanítói fizetések kiegészítésénél is, mert az meg nem állhat, hogyha a miniszter úr terve szerint a tanítói fizetések fel emeltettek, hogy azok csak egy-két év alatt, talán már kezdetben is, a lelkészi fizetések igen tekintélyes részénél nagyobbak legyenek.

Azért szükségesnek tartottam a miniszter úr figyelmét, de a t. Ház figyelmét is erre a kérdésre felhívni és tájékoztatni a közvéleményt arra nézve, hogy a tanítói fizetések kiegészítésének kérdése kapcsolatos az 1848:XX. t.-c. 3-ik §-ának kérdésével is és kapcsolatosan az e címen jogosan felállított követelésével és a lelkészeknek, kik már feliratban is, amelyet a két protestáns felekezet a miniszterhez intézett, de a zsinati törvényben is tervbe vették és jogosan igénylik, hogy fizetésük legalább 2400 K-ra kiegészítessék. Nem tudom egészen biztosan, hogy ez a 2400 K-ra való kiegészítés már ma, a tanítói fizetések emelésére tekintettel, megfelelő lesz-e és vajjon a dolog természetéből nem fog-e következni, hogy ezen összeg már nem fog megfelelő lenni. Természetesen ezenkívül még minden körülmények között figyelembe veendő lesz a korpótlékok kérdése is.

T. Ház! Bocsnátot kérek, hogy ezeket ez alkalommal elmondandónak találtam, kérve a miniszter úr figyelmét erre a kérdésre, kérve a miniszter úr jóakarátát, amelyet kétségbe nem vonok, de kérve a miniszter úr ehatározását arra nézve is, hogy a törvényjavaslat mielőbb már előttünk fekdjék, hogy ebben a kérdésben a protestáns hívek teljes megnyugvást nyerjenek.

Meg fog engedni nekem a Ház t. elnöke, de lehetetlen, hogy itt ennél a kérdésnél szólva, ne szóljak a rendkívüli kiadások első tételéről is, mert ez annyira kapcsolatos, hogy külön egyáltalában nem lehet róla beszélni.

A rendkívüli kiadások I. rovata 300,000 koronát állapít meg a két protestáns felekezet javára. Ez a 300,000 korona úgy került a költségvetésbe, hogy 1891-ben a XII. tcikkel a két protestáns felekezetnek sorsolási jog engedélyeztetett abból a célból, hogy nyomott anyagi helyzetén könnyítsen és főképpen messzemenően igénybe vett közalapját azzal dotálhassa. Az akkori viszonyok lehetetlenné tették, hogy ezen sorsolási eljárás eredményre vezessen, és így aztán, miután ennek a törvénynek hatálya csak két évre terjedt, szükségesnek mutatkozott a sorsolás útján kilátásba helyezett és remélhető összeg pótlásáról az államnak a maga jóakarátával gondoskodni. A jelenlegi miniszterelnök úr miniszterelnöksége idejében, 1894-ben, jelenik meg legelőször ezen címen 200,000 korona, illetőleg akkor forintokban beszélünk, százezer forint a költségvetésben. Az indokolás szerint ezen a címen az ágostai hitvallású és helvét egyházak alapjainak gyarapítására 100,000 forint jut és azt mondja. (Olvassa): „Az ev. református, valamint ágostai hitv. ev. egyház külön egy egyetemes egyházi közalapot létesített. Ezen alapok rendeltetései: szegény vagy csapások által sújtott egyházak vagy iskolák, továbbá a lelkészek és tanítók felségélyezése; újabb egyházak alakítása. szóval a fele-

kezeti jótékonyági ügy gyámolítása. Mindkét egyházat ezen jótékonyági és kulturális missziójában anyagilag is támogatni szükséges, mert köztudomású, hogy híveinek nagymérvű megterhelése mellett alig vannak olyan helyzetben, hogy egyházi szükségleteiket fedezhessék és kulturális feladataiknak megfelelhessenek.

Ezen indokolásai került bele t. Ház ezen összeg a költségvetésbe 1894-ben. Később — most már nem tudom biztosan megmondani, — ezen összeg mikor emeltetett fel és több idő óta már 300.000 koronával van a költségvetésbe állandóan felvéve, és dacára annak, hogy állandóan ott van, még mindig s rendkívüli kiadások között, átmeneti kiadás címén szerepel. Én t. Ház azt volnék kérendő az igen tisztelt miniszter úrtól, ha teheti, már e költségvetésbe helyezze át ezen összeget a rendes kiadások közé.

Ha talán technikai vagy kezelési okoknál fogva ez nehézségekkel járna, akkor méltóztassék hozzájárulni ahhoz a kéresemhez, hogy jövőre ez innen kivétsék. Különben is természetesen ki kell, hogy vétessék, mert ha a megalkotandó törvény rendjén biztosítanak a protestáns egyházak, hogy az 1904. évi költségvetésbe felvett összegek többé le nem szállíthatók és el nem vonhatók, természetes, hogy ezen törvénynél fogva ezek nem jelentkezhetnek többé az átmeneti kiadások között; hanem a rendes kiadások között kell, hogy jelentkezzenek.

T. Ház! Ezeket akartam elmondani a segélyezés kérdésénél és talán még ennél többet is. (Halljuk! Halljuk!) de az időnek előrehaladottsága és más okok is ettől eltiltanak. De ezzel még sem végezhetem be elmondandómat. Nem végezhetem pedig azért, mert az egyházak segélyezéséről beszélünk és amikor az egyházi segélyezésekről beszélünk, az államot messzemenően terheljük meg a nélkül, hogy gondoskodnánk, hogy az egyház alkalmazottai, minden vonatkozásban, a nemzeti és állami érdekeknek odaadó hívei és támogatói is legyenek.

Nagyon érdekes kérdést vetett fel, t. Ház, Kmety t. képviselő úr. Kmety t. képviselőtársam beszédében megemlékezett az 1840: VI. t.-cikkéről és ennek 8. §-áról. Megemlékezett erről a törvénycikkről, amely ma is hatályban van és amely, a mint ő igen helyesen és jól fejtegette, egyáltalában nincsen abrogolva még az 1868: XLIV. évi, a nemzetiségek egyenjogúsításáról szóló törvény által sem. Kmety t. képviselő úrnak igaza van, hogy ez egy érvényben levő törvénynek egy szakasza, mely végrehajtásra vár. Ő a miniszter urat kérte, hogy ezen törvény végrehajtásáról gondoskodják, mert, a mint igen helyesen mondotta, ez a törvény nemcsak életben van, de bizonyos szakaszai végre is hajtottak. Természetes, ha egy törvénynek egyik szakasza érvényben van, másik szakasza pedig törvénnyel hatályon kívül nem helyeztetett, többi szakasza is érvényben lévőnek tartatik. Például a 9. §. azt mondja: (olvassa.) „Ő felsége kegyelmesen rendelkezni fog, hogy a magyar nyelv tudása a katonai véghelyeken is gyarapíttassék és a magyar ezredek kormányai a magyarországi törvényhatóságokkal magyar nyelven levelezzenek.” Erre vonatkozólag Wekerle mostani miniszterelnök úr első minisztersége idejében Hieronymi Károly akkori belügyminiszter úr a 9. §-ra való hivatkozással akként rendelkezett, hogy a katonai hatóságok és a törvényhatóságok között a magyar levelezést biztosította.

Az 1840-ik évi VI. t.-c. 8-ik §-a pedig azt mondja: (olvassa.) „Ezentúl minden vallásbeli különbség nélkül plébánosoknak, egyházi szónokoknak, káplánoknak és segédeknek olyanok alkalmaztassanak, akik a magyar nyelvet tudják.”

Azt mondtam, hogy igen helyesen és jogosan

említette fel Kmety t. képviselő úr, hogy ezen törvény nincs abrogálva és hogy ezen törvény más szakaszai alapján annak idején intézkedések történtek. Távol áll tőlem olyanról beszélni, a mi nincs napirenden. Napirenden van az egyházak segélyezése. De mikor az egyházak és az egyházi alkalmazottak segélyezéséről van szó, valamint a képviselőház minden tagjának, jogom van beszélni arról, hogy milyen feltételekhez kössük ezen segélyezéseket. Ezt az eszmét Kmety Károly t. képviselőtársam vetette fel és ajánlotta a miniszter úr figyelmébe, én pedig erre vonatkozólag egy határozati javaslatot vagyok bátor benyújtani, amely a következőképpen szól: (olvassa) „A képviselőház útasítja a vallás- és közoktatásügyi miniszter urat, hogy az 1840. évi VI. t.-cz. 8. §-ának érvényt szerzendő, saját hatáskörében rendeleti úton intézkedjék.” Kérem ezen határozati javaslatom elfogadását. (Helyes!)

A magyarországi ev. ref. egyház theologiai akadémiáinak, illetőleg fakultásainak szervezeti, tanulmányi és vizsgálati szabályzata.

(Tervezet, melyet az Egyet. Konvent 1906. 26—27 jksz. határozata előkészítésére — a theol. tantervrevízió, vizsgarend stb. ügyében — a kolozsvári theol. fakultás, illetve erdélyi egyházkerület véleményes javaslatára nézve készített. a kolozsvári theol. fakultás tanárkara megbízásából és a tanáriszék tárgyalásának alapjául: Nagy Károly ref. theol. tanár.)

(Folytatás.)

7. *Keresztyén hittan.* A III. vagy IV. éven, tehát összesen két féléven át heti 5—6 órán. — *Célja:* A bibliailag és történetileg tisztázott és igazolt s a jelen kor öntudatában elsajátítva élő, személyes élettapasztalatokon nyugvó s a tudományosan igazolt keresztyén hit tartalmának egységes világnézetben való rendszeres leírása és a hallgatók lelkében meggyökereztetése; amelyben keresztyény hitüknek és hitépítésüknek normát, erkölcsiségüknek alapot kapjanak és amelyből az erkölcsstan és gyakorlati theologia számára alapelvek vezetettek le.

8. *Keresztyén erkölcsstan.* A III. vagy IV. éven összesen két féléven át heti 3—4 órán. — *Célja:* A ker. hittanban megállapított világnézet alapján formálódó ker. erkölcsi életnek tudományos vizsgálata és rendszeres felmutatása; ugysis amint bensőleg ker. jellemmé képződik, ugysis, amint az erkölcsiség összes mezőin, mint ker. életfolytatás érvényesül az istenországa céljainak szolgálatában.

9. *Gyakorlati theologia;* és pedig:

- Homiletika vagy az igehirdetés elmélete* s kapcsolatban vele a predikáció irodalom ismertetése, főleg a protestáns s legkivált a hazai termékekre való tekintettel, egy pár mintaszerű idegennyelvűnek kötelező fordításával s általában a jelesek elemezésével; mindig a II. éven heti 3 órán két féléven át;
- Liturgika vagy egyházi szertartás;* a III. vagy IV. éven vagy két féléven át heti 1 órán, vagy 1 féléven át heti 2 órán;
- Kateketika vagy a vallásitanítás elmélete* kidolgozott példákkal illusztrálva; mindig a III. éven két féléven át heti 2 órán;
- Cura pastoralis vagy lelkipásztori gondozás* a belmisszió elméleti és gyakorlati ismertetésével; a III. vagy IV. éven vagy két féléven át heti 1, vagy egy féléven át heti 2 órán.
- Homiletikai és liturgiai seminarium* a III. és IV. éveseknek együtt, tehát négy féléven át heti 2—2 óra; a mikor a növendékek a tanár személyes részvételével együttesen végzett előtanulmányok alapján készített beszédeiket adják elő s bírálják a jóelőre közzétett szöveg alapján,

úgy hogy minden növendék évenként legalább 4 predikációt és 2 szertartási beszédet készítsen;

- f) *Katechetikai seminarium* csak a IV. éveseknek két féléven át heti 2 órán, a tanár személyes részvételével együttesen végzett előtanulmány alapján készített lecke-tervek szerinti gyakorló-tanítással.

10. *Egyházjog*, a gyakorlati egyházi adminisztrációba való bevezetéssel. A III. vagy IV. éveseknek tehát két féléven át heti 4 órán. — *Célja*: Az egyházi jog fejlődésének alapján a tételes egyházi törvények és azok gyakorlati alkalmazásának ismerete.

11. *Seminarium*. Minden tanár köteles legalább a törvényes, maximális heti óraszámig (10) főtárgyiból évenként ugynevezett seminariumot tartani, a melyen a tanár felügyelete és vezetése és esetleg a docens segítsége mellett az illető tudományok egyes főbb kérdései, vagy klasszikus képviselői tanulmányozandók a résztvevő növendékek által, az eredeti forrásművek alapján. Különös súly fektetendő e munkásságban a *patrisztikára*, az őskeresztyénység és reformáció atyjainak munkáira. E seminariumok között a hallgatók szabadon választhatnak, úgy azonban, hogy minden hallgatónak, minden évben legalább egygyen — ide nem értve a gyakorlati theol. tanszék seminariumait — részt kell vennie s legalább két dolgozatot elkészítenie. Legalább egy kielégítő dolgozat nélkül, a lecke-könyv alá nem írható s pótlásra az elégtelen osztályzatra fennálló szabályok alkalmazandók. A készített dolgozatok bírálataikkal együtt a vizsgálatokon bemutatandók s a vizsgálat eredményének megállapításánál tekintetbe veendő.

b) *Nem kötelezettek*:

1. A theol. tudományok encyklopaediája. A ker. s főleg protestáns, de legkivált a magyar theol. irodalom története.

2. Jézus élete.

3. Symbolika vagy Polemika.

4. Apologetika.

5. Héber nyelv.

6. Ó-szövetségi írás magyarázat, héber szövegéből.

7. Chald.

8. Arab nyelv és ezeknek a keresztyéniséggel vonatkozásban levő irodalma.

9. A modern élet szociális problémái, törekvései és intézményei.

A tudományok hallgatása ugyan a növendékekre nézve nem kötelező és szabad választás tárgyát képezi; a tanárok részéről azonban kívánatos, hogy e tudományok is felváltva, a lehetőség szerint legalább négy évenként egyszer előadassanak, akár rendes tanár, akár docens által.

c) *Általános műveltségiek.*

a) *Kötelezettek*:

1. *Modern nyelvek*. Mindenik theol. akadémia, illetőleg fakultás, gondoskodni tartozik arról, hogy a tekiniélyesebb prot. theol. irodalommal bíró három nagyobb európai nemzet (német, francia, angol) nyelve elsajátítására a theologus ifjaknak legalább oly mérvben nyújtassék mód és alkalom, hogy mindenikük legalább egy ilyen nyelvet tudományos és gyakorlati céljai kivitelénél könnyűszerrel használhasson. A nyelv elemeinek elsajátítása után, gyakorlásának tere főleg a seminariumok.

2. *Közegészségtan*. Minden negyedik évben az I—IV. éveseknek két féléven át heti 2 órán. *Célja*: a közegészségügy legáltalánosabb feltételeinek s a hazai egészségügyi törvényeknek, különösen a lelkeszket érdeklő vonatkozásaiknak ismertetése.

3. *Egyházi ének és zene*. Alkalmas beosztás szerint hetenként legalább 2 órán, mind a négy éven.

— *Célja*: hogy minden ifjú egyházi énekeskönyvünk minden darabját énekelni, sőt vezetni s a szükséghez képest orgonán kísérni is tudja.

b) *Nem kötelezettek*:

1. Oly művészeti, gyakorlati és gazdasági (kerészet, méhészet stb.) tárgyak, melyekből esetleg alkalmi tanfolyamok rendeztetnek.

12. §. Ezen előszámlált tudományokra nézve megjegyeztetik, hogy itt a feldolgozandó tananyagnak sajátképen csak főbb vonásai és minimuma foglaltattak össze, a mely intézet, tehát a kijelölt keretén belül talán többet kíván teljesíteni: ebben teljességgel nem korlátoztatik; — másfelől azonban miután 6 tanár, maximális heti 10 órával, e tárgyakat, a kijelölt óraszámában, minden évben elő nem adhatja: az évfolyamok célszerű csoportosítása s a tananyagnak ehhez mért váltakozó előadása megengedtetik; amiből következik, hogy a hallgatók a tanári kar által megállapított évi leckerendhez alkalmazkodni kötelesek.

13. §. A theol. tanárok előadásaihoz, legalább a főtárgyakóól, lehetőleg nyomtatott kézikönyvet vagy legalább nyomtatott vezérfonalat használnanak s írott compendiumokat csak elkerülhetetlen esetekben használjanak. E kiváncsom természetesen nem érinti a részletkérdések tárgyalását, sőt inkább arra tekint, hogy az egyes tudományok főbb kérdéseinek minél alaposabb és tudományosabb tárgyalását időnyerés által megkönnyebbítse.

14. §. Minden hallgató tartozik azért az előadásokhoz előírt kézikönyveket, compendiumokat és a tanárok által szükségeseknek ítélt segédkönyveket megszerezni s az egész tanfolyamon át megtartani s a tanárkar ezen kötelesség teljesítését lehetőleg ellenőrzi.

15. §. A theol. akadémia, illetőleg fakultásra rendes hallgatóul csak érettségi bizonyítvány és esetleg valamely főiskolában már végzett félévekről szóló Lecke-könyv s — egyik theol. intézetből egy másikba való átlépésnél — szabályszerű „Eibocsátó-bizonyítvány“ alapján vehető fel a 7. §. a) pontjának megfelelő jelentkezők.

Ha a jelentkezés nem közvetlenül az érettségi vizsgálat letévése utáni tanév elején vagy a végzett félév végén történik: az illető azt is köteles igazolni, hogy a közben eső időt hol és minő foglalkozásban töltötte és hogy erkölcsileg magát kifogástalanul viselte.

16. §. A felvételt az igazgatók vagy tanárkarok minden év szept. 12-ig eszközlik. E határidő eltelte után 10 napig a tanári-szék, 20 napig (okt. 2.) a püspök engedélyével kivételesen felvehetőek azok, akik hivatalosan igazolják, hogy elháríthatatlan akadályok miatt késtek; később jelentkezők azonban fel nem vehetők.

17. §. A felvétel a beiratkozással fejeződik be, azaz a felvett nevének az intézet anyakönyvébe való sajátkezű bejegyzésével, a mivel, mint az intézet tagja, magára nézve kötelezőnek ismeri el az illető intézet Törvényeit, Rendtartási és Fegyelmi Szabályait. Ez alkalommal, összes okmányainak az igazgatói levéltárra adása ellenében pontosan lapszámozott és pecsétes zsinorral átfűzött és az anyakönyvi hivatalos számmal ellátott Lecke-könyvet (Index) kap, tanulmányi előhaladásának s más szükséges rendtartási ügyek feljegyzése és igazolása céljából.

18. §. A Lecke-könyvbe, melynek első oldalára az intézet pecsétjével oda ragasztandó a tulajdonos hű fényképe, a megfelelő rovatokba feljegyzendő, s az előadó tanár aláírásával igazolandó, hogy a könyv tulajdonosa mely tárgyakat, heti hány órán mikortól meddig, mely intézeti kedvezmények vagy stipendium élvezete mellett, mily szorgalommal és a

félévek (semester) végén tanusított eredménnyel hallgatta. Az egyes előadó tanárok által aláírt Indexbeli bejegyzések helyességét, az intézeti anyakönyvek osztályzati kimutatások stb. alapján minden félév (semester) végén az igazgató aláírásával hitelesíti illetőleg igazolja.

19. §. Minden Leckekönyv végére egy „Végbizonyítvány“ (absolutorium) egy „Elbocsátó bizonyítvány“ és egy „Vizsgálati engedély“ blanketta alkalmazandó.

A „Végbizonyítvány“-t, melyben benne kell foglaltatnia az illető hallgató nevének, vallásának, születési helyének, évének, hónapjának és napjának, szülői nevének, továbbá, hogy a theol. tanfolyamot hol vagy egyes részeit mely intézetekben végezte, mely tárgyakat és minő eredménnyel tanult Indexe, vagy Indexei tanubizonyossága szerint s ez alapon eleget tett-e azon összes tanulmányi követelményeknek, melyek e Szabályzatban előírva vannak a lelkészi vizsgára állhatás feltételeiül azon intézet igazgatója állítja ki, amelyben az illető, mint beiratkozott rendes hallgató a IV. évfolyam második félévét sikerrel bevégezte.

Az „Elbocsátó bizonyítvány“ a szabályszerű exmatriculatio, melynek napja az anyakönyv illető rovatába is feljegyzendő, igazolására szolgál s annak bizonyítására, hogy a távozó ifjú az elhagyott intézettel szemben minden törvényes kötelezettségének eleget tett és fegyelmi tekintetben sincs semmi akadálya annak, hogy más intézetbe beiratkozassék.

A „Vizsgálati engedély“ azon jelöltek számára szolgál, akik valamelyik vizsgálatukat más intézetnél akarják letenni, mint a hol az illető vizsgálat letételére jogosultságot adó tanulmányuk utolsó félévét töltötték s annak igazolására szolgál, hogy a vizsgálatra való állhatásnak az indexből, vagy bizonyítványból ki nem tűnő, másféle akadálya sincsen pl. hogy sikertelen vizsgálatról bizonyos időre javításra, vagy ismétlésre utasítottatott volna.

Annak nyilvántartása, hogy valaki a vizsgálati szabályzat követelményeinek megfelelt-e és mennyiben, mindig annak az intézet igazgatójának kötelessége, amelynek az illető beirt hallgatója, illetőleg, amelyik a „Végbizonyítvány“-t (absolutoriumot) kiállította, ez adja ki szükség esetén a „Vizsgálati engedély“-t, de viszont ezt tartozik értesíteni hivatalból az ezen alapon vizsgáztatott intézet igazgatója, az ily vizsgálat részletes eredményéről, a nyilvántartás céljából.

20. §. A theol. akadémia, illetőleg fakultás tanfolyama négy évre vagyis nyolc félévre (semester) terjed; ez idő alatt e Szabályzatban előírt összes kötelező tárgyak a megjelölt heti óraszámban előadandók és a hallgatók által lehallgatandók. Azoknak, akik legalább egy évet, akár a hazai tud. egyetemeken valamelyikén bölcsészeti, akár külföldi prot. jellegű egyetemen bölcsészeti vagy theol. tudományok hallgatásával töltötték és ezt leckekönyveikkel igazolják, megengedtetik, hogy a tantárgyakat három év alatt hallgathassák; — sőt azoknak, akik valamely egyetemi fakultáson négy évet sikerrel hallgattak s ezt absolutoriummal igazolják, megengedtetik, hogy a theologián a tárgyakat két év alatt hallgathassák, mindkét esetben a tanáriskák által jóváhagyott tárgycsoportosítással; azonban ezek is kötelesek minden kötelezett tantárgyból a szabályszerű kollokviumokat és zárvizsgákat letenni.

21. §. Az előadások pontos látogatása s a kívánt tanulmányi előhaladás biztosítására, minden intézet belkörüleg teszi meg a szükséges, fegyelmileg is biztosított intézkedéseket.

(Folyt. köv.)

GYÁSZROVAT.

Uzoni Zajzon Gábor egykor sepsiszentgyörgyi ref. segédlelkész, majd a bardoci ev. ref. egyházközségnek két éven át rendes lelkésze, tizennégy éven át nyugalmazott lelkésze tizennégyévi hosszas szenvedés után — életének 42-ik évében — folyó hó 15-én jobblétre szenderült. A fájdalmas útnak immár vége. Megtört a jóságos szív. Véglég leomlott a prófétai palást az erőteljes vállakról. Az élőhalottak szomorú hajléka szegényebb lett egy szenvedővel, a megdicsőültek hazája gazdagabb egy idvezült lélekkel. Temetése e hó 16-án volt Nagy-Szebenben. Korporsója mellett állottak: özvegy édes anyja *Zajzon Mihályné* s testvérei közt *Zajzon Lajos* karatnai ref. lelkész és *Mihály* tiszántúli egyh. kerületi lelkész. A bardoci egyh. községben emlékbeszédet a néhai felett *Molnár Imre* lelkész, a megboldogult utódja tartott hívei nagyszámú részvételével, meghatóan ecsetelve a tragikus sorsot, mely a boldogult része volt s a vigasztalást, mely az édes anyát, az öreg papnét kell, hogy felemelje. — Legyen nyugalma csendes a sokat szenvedettnek!

KÜLÖNFÉLÉK.

90 éves ref. püspök. *Kun Bertalan* a tiszán-
innen kerület püspöke e hó 21-én töltötte be életének 90. esztendejét és még mindig képes viselni a sok türelemmel járó püspöki hivatalt s e mellett a konventi és a zsinati elnökség tisztét. Ritka kegyelem Istentől az ily hosszú életkor, még ritkább, hogy állandóan munkabíró is legyen az illető akkor, mikor ezt a nagy kort elérte. Pedig mennyit dolgozott, mily széles munkakörben forgott ő ez idő alatt! 65 éves pap; 40 éve, hogy püspök és 23 éve, hogy elnöke konventünknek és az azóta tartott 2 zsinatunknak. Ezeknek egyszerű jelzése is föltárja előttünk azt a kiváló erőt, ami ő benne lakott és lakik. Olyan jó látni közöttünk azt az érdemeivel nagyon kimagasló és mégis oly egyszerű, kedves öreg embert, akinek egész lénye bizodalmat, ragaszkodást kelt mindenkiben iránta. Olyan jól esik tudni, hogy jó egészségben van; olyan jól esik remélni, hogy a jó lsten még sokáig meg is tartja közöttünk boldogan e mi kedves patriárkánkat. Tartsa is meg, szívünk-ből kívánjuk!

A kolozsvári egyh. község presbiteruma
jan. 28-án tartott ülésében foglalkozott egyéb tárgyak mellett az iskolaszék azon előterjesztésével, mely az egyh. község iskoláinak államosításra való felajánlását tervezi. Az egyházközségnek összesen 10 tanítós 3 iskolájáról van szó, amelyek a nyomott anyagi viszonyok miatt alig nevezhetők a kor színvonalán állóknak. Ezenkívül a papi fizetések is ugyancsak elmaradtak a kor szükségétől. Egyedül *Herepei Gergelynek* van 4000 kor. fizetése, a többinek csak 2400 kor. Az egyház ügyei rendezését egyik irányzat azáltal kívánna eszközölni, hogy az iskolák államosításával felszabaduló összeg fordítottassék más szükségekre. A presbiterium azonban *Nagy Károly* indítványára kimondta, hogy ez ügyben a theol. fakultás nagytermében egyh. községi nagygyűlést fog tartani s ott kíván tájékozódást szerezni aziránt, hogy nem lehetne-e az új zsinati törvények szerinti, az állami adó 10%-ában kivetett egyházi adó alapján rendezni a viszonyokat, a 3 milliós állami adóalap segélyének igénybe vételével. Mikor a róm. kath. egyház most épen zárdaiskola felállításán dolgozik s másként is mindent megtesz iskolái érdekében: csakugyan ez a legkevesebb, amit a reformátusok iskoláik megtartása érdekében tenni tartoznak. A fejleményeket figyelemmel kísérik.

Theol. fakultásunkon a félévi záró kollokviumok február 1—2. napjain tartatnak a püspök úr jelenlétével.

HIVATALOS RÉSZ.

153—1907. szám.

KÖRLEVÉL

A theologiai alap és lelkész képesítő vizsgálatok idejének megváltoztatása ügyében.

Tudomásulvétel és ahhoz leendő alkalmazkodás céljából értesítjük az érdekelteket, hogy az 1906. évi november hó 10—13. napjain tartott egyházkerületi közgyűlésünk 68. jkvi sz. határozatával kimondotta, miszerint a theolo-

giai alap és lelkészképesítő rendes vizsgálatok idejét szeptember haváról a tanév végére, június hó második felére teszi át.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület igazgatótanácsának Kolozsvárt, 1907. január hó 17-én tartott üléséből.

Simó Lajos,
elnök.

Elek,
titkár helyettes
előadó.

465—1907 szám.

KÖRÖZVÉNY

valamennyi esperesi és lelkészi hivatalnak.

A m. kir. vallás és közoktatásügyi miniszterium 114924—1906. sz. a. következő leiratot intézte hozzánk:

„Az tapasztaltam, hogy a lelkész, az általa bemutatott igazoló okmányok másolatait a kerület esperese által hitelesítette. Felkérem ebből folyólag Méltóságodat, méltóztassék a kerületbeli lelkészeket felvilágosítani, hogy okmánymásolatokat az egyházi hatóságok közül csak ama hatóság hitelesíthet kongrua szempontjából elfogadhatólag, amely az illető okmány eredetijének kiállítására hivatott.

Figyelmeztetjük tehát lelkész aait, hogy jelen rendeletet szigoruan tartsák szem előtt, mert ellenkező esetben könnyen ki lehetnek téve annak, hogy rosszul kiállított okmányaik visszaadása miatt a törvényszerű bejelentési időből kiesnek és kongruájok nem fog folyósíthatni az állás elfoglalás, hanem csak a késedelmes bejelentés napjától. Kolozsvárt, 1906. január hó 28.

Dr. Bartók,
elnök.

Pünkösti,
számvevő h.

505—1907. szám.

KÖRÖZVÉNY

valamennyi kollégium elöljáróságának, — esperesi és lelkészi hivatalnak.

A nagyméltóságú vallás- és közokt. miniszterium 256—907. eln. sz. alatt az alábbi körrendeletet bocsátotta ki, amit tudomásvétel és mihez tartás végett közlünk.

A m. kir. kereskedelemügyi miniszter úr f. é. jan. hó 15-én, 741. sz. a. kiadott rendeletével útasította a posta- és táviradahivatalokat, hogy a „Postai tarifák és Postai üzleti Szabályzat“ V. rész. 3. §. VIII. fejezetének második bekezdésében említett „egyéb hivatalos ügyek“ alatt, — amelyekre nézve az egyházi hivatalok portómentessége az ugyanott egyenként felsorolt ügyeken kívül kiterjed, — az összes ügy személyi, mint dologi vonatkozásokban fellemerülő egyházkormányzati s igazgatási ügyek értendők (betudva az egyházjavadalmi, a kegyúri és a kongrua ügyeket is).

Ennélfogva a posta- és táviradahivatalok az említett bekezdést a következőképen módosítsák:

„Az állam által elismert valamennyi vallásfelekezet egyházi hivatalainak (minden hierarchiai fokozatokban) vallási, anyakönyvvezetési (házassági, születési, halálozási), iskolai és ügy személyi, mint dologi vonatkozásokban fellemerülő egyházkormányzati s igazgatási ügyekben (betudva az egyházjavadalmi, a kegyúri és a kongrua ügyeket is) egymáshoz és a feltétlenül portómentes hatóságok — hivatalok — és közegekhez intézett közönséges (nem ajánlott) levelei és levelezőlapjai, valamint iratsomagjai portómentesek és a tartalom szerint „vallási ügyben portómentes“, „anyakönyvvezetési ügyben portómentes“, „iskolai ügyben portómentes“, illetve „egyházkormányzati ügyben portómentes“ záradékkal látandók el“

Az említett fejezet első és harmadik bekezdése változatlanul marad.

Kolozsvárt, 1907. január hó 28.

Bartók,
elnök.

Pünkösti,
számvevő h.

53—1907. szám.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ref. egyházkerület igazgatótanácsa pályázatot hirdet egy népszerű *konfirmációi kis kátéra*, mely lehet egészen önálló mű, vagy a Nagy Péter-féle kiskaté átdolgozása.

1. Terjedelem, beosztás, módszer tekintetében a szerző legjobb belátását követheti. Az egyházmegei vélemények csoportosítása csak lehető okulásra közöltetett az Erdélyi Protestáns Lap hasábjain.

2. A pályadíj 1000 korona, mely csak a bíráló bi-

zottság által kiadásra és általános használatra ajánlott és az igazgatótanács által elfogadott mű szerzőjének adatik ki.

3. A nyertes mű a pályadíj ellenében az egyházkerület tulajdonává lesz.

4. A pályázat titkos, tehát a teljesen kidolgozott munka más által leírva és a szerző nevét rejtő jelíges levélkével ellátva adandó be.

5. A pályázati határidő 1907 december hónap 31-ike, ameddig a dolgozatok az erdélyi ref. egyházkerület igazgatótanácsához beküldendők.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület igazgatótanácsának Kolozsvárt, 1907. január hó 17-én tartott üléséből.

Simó Lajos,
elnök.

Elek,
titkár helyettes
előadó.

113—1907. szám.

KÖRLEVEL

a nagyenyedi ev. ref. egyházmegye lelkészi hivatalaihoz.

Az idevonatkozó rendeletek alapján és értelmében kérem a lelkész aikat, hogy a megállapított és egyhm. pénztáros által tudatott egyházmegyei közszükségleteket az egyházm. pénztárhoz február közepéig terjesszék be. Az országos közalap bevallási ívek és *püspöki jelentéshez szükséges adatok*, a megelőző év egyházkerületi közgyűlési jegyzőkönyvében foglalt püspöki jelentés adatai szerint összeállítva *február 10-ig terjesztendők* be az esperesi hivatalhoz; a vizsgalati kérdő pontokra adott feleletek 3 példányban február végéig; a szeretetházi járulékokat lelkészek részéről 10, egyházak részéről minden lelkészi állomás után 4 koronába a kongruas lelkészekről levonom, a nem kongruas lelkészeket kérem ez illetményeknek február havában beküldésére. Az évi számadások a számvevőhöz február folyamán feltétlenül betérjesztendők.

Marosujvár, 1907 január 28.

Jancsó Lajos, esperes.

Sz. 125—1907.

KÖRLEVEL

a küllői ev. ref. egyházmegye t. lelkipásztoraihoz.

Mint hogy egyházmegyénk egyházközségei közül eddigé nagyon kevesen folyomottak államsegélyért, pedig épen nálunk nagyon sok szegény egyház van, felhívom tehát tiszt. lelkipásztor társaimat, hogy a kik egyházuk érgekében még segélyért akarnak folyomodni, kérvényeiket f. év febr. hó folyamán terjesszék be, mert azután nem lesz alkalmunk azokat tárgyalni.

Felhívom még a tiszt. aa.-kat arra is, hogy a mind tömegesebbé váló kivándorlás okából készítsenek egy külön nyilvántartást, melyben legyen feljegyezve: ki mikor, hová vándorolt ki, hogy adandó alkalommal, ne csak hozzávetőleg, de biztos adatokat és hiteles számokat tudjanak kimutatni.

Kutyfalva, 1907 január 28.

Nagy Domokos, küllői ref. esp.

ÉRTESÍTÉS.

A kolozsvári ev. ref. egyházmegyéhez tartozó egyházaink tiszteletes lelkipásztorait és sz. gondnokait értesítem arról, hogy egyházmegyénk számvevői teendőinek ellátását egyházmegyei tanácsunk ideiglenesen reám bízta! Tisztelettel kérem a tiszteletes urak és sz. gondnok afiait arra, hogy minden az én ügykörömbe beosztott dologba ezután hozzám forduljanak. Hozzám lesznek beküldendők a még eddig be nem terjesztett költségelőirányzatok s aztán az 1906. évről a törvényszabta záros határidőre elkészítendő számadások.

Már most kérem a számadás terheit viselő lelkipásztor és sz. gondnok afiait arra, hogy

1. méltóztassanak számadásaikat a törvényben megállapított határidőt túl nem haladva, pontos időben beküldeni!

2. méltóztassanak számadásaikat alaponként 2—2 példányba a legújabb leltár és költségelőirányzattal — 1906. évi — felszerelni, hogy a felülbírlás adatait ne kelljen az egyhnei levéltárból még külön beszerezniem.

Egyházmegyénk közügyeit és magamat lelkipásztortársaim és a sz. gondnoki kar szives jóindulatába és buzgóságába ajánlva vagyok tisztelettel

Mocs, 1907 január 18-án.

Nagy Albert, ref. lelkipásztor, ehm. számvevő.